

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Regionální politika v rozvoji Severočeského
hnědouhelného regionu**

Bc. Pavel Dufek

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Pavel Dufek

Veřejná správa a regionální rozvoj – k.s. Litoměřice

Název práce

Regionální politika v rozvoji Severočeského hnědouhelného regionu

Název anglicky

Regional Policy as a Factor of Development of North Bohemian Brown Coal Region

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jaký má strukturálně postižený a postupně rekultivovaný Severočeský hnědouhelný region potenciál svého budoucího udržitelného rozvoje a vyhodnotit do jaké míry je tento potenciál sledován jednotlivými aktéry majícími na jeho rozvoj vliv. Zároveň bude zhodnocen stav implementace zjištěného potenciálu v existujících strategických rozvojových dokumentech.

Metodika

Z metodologického hlediska bude využita technika studia dokumentů a sekundární analýzy dat. Bude se jednat především o úřední i odborné dokumenty související se sledovaným regionem a zkoumanou problematikou. Taktéž bude využito semistandardizovaných rozhovorů s hlavními aktéry rozvoje daného regionu. Na závěr bude zpracována SWOT analýza Severočeského hnědouhelného regionu.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

potenciál rozvoje, regionální politika, regionální rozvoj, Severočeský hnědouhelný region, strategie rozvoje, udržitelný rozvoj

Doporučené zdroje informací

BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D. – UNIVERZITA KARLOVA. *Teorie regionálního rozvoje : nástin, kritika, implikace.*

Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

KADEŘÁBKOVÁ, B. – PIECHAL, M. *Brownfields : jak vznikají a co s nimi.* Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN

978-80-7400-123-9.

MAIER, K. *Udržitelný rozvoj území.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4198-7.

Mang, Pamela & Reed, Bill. (2012). *Regenerative Development and Design.* Encyclopedia Sustainability Science & Technology.

MOLDAN, B. *(Ne)udržitelný rozvoj : ekologie – hrozba i naděje.* V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0769-7.

PEKOVÁ, J. – PILNÝ, J. – JETMAR, M. *Veřejný sektor – řízení a financování.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-936-4.

STEJSKAL, J. – KOVÁRNÍK, J. *Regionální politika a její nástroje.* Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-588-2.

WOKOUN, R. *Regionální rozvoj : východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování.* Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

WOKOUN, R. *Základy regionálních věd a veřejné správy.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-304-9.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jakub Husák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2020

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 16. 11. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 21. 02. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Regionální politika v rozvoji Severočeského hnědouhelného regionu“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Jakubu Husákovi, Ph.D. za odborné vedení, rychlé a věcné připomínky, pomoc při řešení problémových částí i příkladnou vstřícnost při zpracovávání diplomové práce. Dále bych rád poděkoval všem respondentům, kteří byli ochotni poskytnout interview pro ucelení potřebných informací v této práci.

Regionální politika v rozvoji Severočeského hnědouhelného regionu

Abstrakt

Předmětem zkoumání diplomové práce je problémový a negativně vnímaný Severočeský hnědouhelný region. Za cíl si klade vyhodnocení jeho udržitelného rozvojového potenciálu a návrh vhodných rozvojových strategií. K naplnění cíle byla zvolena potřebná metodika získání i vyhodnocení primárních a sekundárních dat ve formě analýzy, interview, SWOT analýzy. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část rozebírá obecně regionální politiku s jejími definicemi, principy, historií, rozdělením, nejdůležitějšími pojmy a nástroji z pohledu EU i ČR. Potřebná data vycházejí z analýzy významných a důležitých odborných knih, publikací i dokumentů. Praktická část v první řadě charakterizuje zkoumané území SHR. Následně analyzuje strategické, územně plánovací a další důležité dokumenty všech úrovní veřejné správy vztahujících se k jeho území z pohledu jejich nastavených směrů a cíle rozvoje, hierarchie i horizontální propojenost rozvojových aktivit včetně možností jejich financování. V neposlední řadě také zjišťuje soulad těchto dokumentů s platnou legislativou ČR. Pro zpřesnění získaných dat je v této části diplomové práce přistoupeno k uskutečnění polostandardizovaného interview s vrcholnými a předními zástupci veřejné správy i odborníků. Všechna získaná data jsou zformována do SWOT analýzy, ze které je vygenerována a zvolena jako nejvhodnější ofenzivní S – O strategie doplněná W – O strategií spolupráce. Obě jsou postaveny na využití potenciálu rozvojových příležitostí k dosažení žádoucího rozvoje SHR.

Klíčová slova

Regionální politika, severočeský hnědouhelný region, strategické cíle, strategické dokumenty, strategie rozvoje, územně plánovací dokumenty

Regional Policy as a Factor of Development of North Bohemian Brown Coal Region

Abstract

The subject of the diploma thesis research is the problematic and negatively perceived North Bohemian brown coal region. It aims to evaluate its sustainable development potential and propose appropriate development strategies. To fulfill the goal, the necessary methodology for obtaining and evaluating primary and secondary data in the form of analysis, interviews, SWOT analysis was chosen. The work is divided into two parts. The theoretical part analyzes general regional policy with its definitions, principles, history, division, the most important terms and tools from the perspective of the EU and the Czech Republic. The necessary data are based on the analysis of significant and important professional books, publications and documents. The practical part primarily characterizes the explored SHR area. It then analyzes strategic, territorial planning and other important documents of all levels of public administration related to its territory in terms of their set directions and development goals, hierarchy and horizontal interconnection of development activities, including the possibility of their financing. Last but not least, it also determines the compliance of these documents with the effective legislation of the Czech Republic. In order to specify the obtained data, a semi-standardized interview with top and leading representatives of public administration and experts is carried out in this part of the diploma thesis. All obtained data are formed into a SWOT analysis, from which it is generated and selected as the most suitable offensive S - O strategy supplemented by a W - O cooperation strategy. Both are built on using the potential of development opportunities to achieve the desired development of SHR.

Keywords

Development strategies, North Bohemian brown coal region, regional policy, strategic documents, strategic goals, territorial planning documents

Obsah

1	Úvod	13
2	Cíl a metodika práce	16
2.1	Cíl práce	16
2.2	Metodika	16
3	Teoretická část	18
3.1	Regionální politika	18
3.1.1	Definice a rozdělení regionální politiky.....	18
3.1.2	Principy regionální politiky.....	20
3.1.3	Nástroje regionální politiky.....	21
3.2	Historie regionální politiky v Evropě	21
3.2.1	Regionální politika ve 20. letech 20. století.....	21
3.2.2	Regionální politika ve 30. letech 20. století.....	22
3.2.3	Regionální politika po 2. světové válce	22
3.2.4	Regionální politika v 70. a 80. letech 20. století	23
3.2.5	Regionální politika v 80. letech 20. století.....	24
3.2.6	Regionální politika v 90. letech 20. století.....	25
3.2.7	Regionální politika po roce 2000.....	26
3.2.8	Současná regionální politika EU	27
3.3	Regionální politika v ČR.....	29
3.3.1	Regionální politika ČR v 90. letech 20. století.....	29
3.3.2	Regionální politika ČR po roce 2000.....	30
3.3.3	Regionální politika ČR po vstupu do EU.....	32
3.4	Územní rozvoj – role územního plánování v ČR	37
3.4.1	Charakteristika územního plánování v ČR.....	37
3.4.2	Územně plánovací podklady (ÚPP).....	40
3.4.3	Politika územního rozvoje (PÚR).....	40
3.4.4	Územně plánovací dokumentace (ÚPD).....	40
3.5	Územní rozvoj – role strategického plánování v ČR.....	42
3.6	Region	43
3.7	Krajina.....	46

3.7.1	Charakteristika a prvky krajiny	46
3.7.2	Funkce krajiny	47
3.7.3	Ochrana krajiny	48
3.7.4	Krajina v současnosti	49
3.8	Hodnoty v území	52
4	Empirická část	55
4.1	Severočeský hnědouhelný region (SHR)	55
4.1.1	Vymezení a charakteristika území	55
4.1.2	Historie SHR	57
4.1.3	Současnost SHR	60
4.2	Analýza nastavení směru a podmínek rozvoje SHR v jednotlivých stupních územně plánovacích, strategických a ostatních důležitých dokumentech hlavních aktérů veřejné správy	64
4.2.1	Územně plánovací dokumenty	64
4.2.2	Strategické dokumenty	91
4.2.3	Ostatní důležité dokumenty týkající se rozvoje SHR	102
4.3	Teorie regionálního rozvoje aplikovatelné pro dosažení rozvoje SHR	110
4.4	Vyhodnocení analýzy územně plánovacích, strategických a ostatních dokumentů týkajících se SHR	112
4.4.1	Územně plánovací dokumenty	112
4.4.2	Strategické dokumenty	115
4.5	Interview s klíčovými aktéry rozvoje SHR	116
4.5.1	Vyhodnocení interview s primátorem města Most	118
4.5.2	Vyhodnocení interview se starostkou města Bílina	120
4.5.3	Vyhodnocení interview s 1. náměstkem hejtmana ÚK	122
4.5.4	Vyhodnocení interview s odborným konzultantem pro územní plánování kanceláře primátora města Ústí nad Labem	125
4.5.5	Shrnutí výstupů z rozhovorů	128
4.6	SWOT analýza SHR	131
4.6.1	Definice SWOT analýzy	131
4.6.2	SWOT analýza SHR	132
4.7	Návrh rozvojových strategií	134
4.7.1	S – O strategie pro SHR	135

4.7.2	W – O strategie pro SHR	138
4.7.3	Shrnutí strategií.....	142
5	Závěr	143
6	Seznam literatury	150
7	Seznam příloh	161
8	Přílohy.....	162

Seznam obrázků

Obrázek 1:	Správní rozdělení ČR	32
Obrázek 2:	Období 2004 – 2006.....	33
Obrázek 3:	Období 2007 – 2013	34
Obrázek 4:	Hospodářsky problémové regiony	34
Obrázek 5:	Sociálně vyloučené lokality a potenciál sociálního vyloučení	34
Obrázek 6:	Vymezení 5 územních cílů (témat)	36
Obrázek 7:	Typy územního rozvoje při prolnutí pilířů udržitelnosti	38
Obrázek 8:	Schéma vzájemných vztahů jednotlivých pilířů a aktérů udržitelného rozvoje	39
Obrázek 9:	Bludný kruh upadajících venkovských oblastí	51
Obrázek 10:	Mapy limitů těžby v SHR – přílohy usnesení Vlády ČR č. 444	61
Obrázek 11:	Vztah rozvojových oblastí, rozvojových os a specifických ploch	65
Obrázek 12:	ZÚR ÚK – výkres uspořádání rozvojových oblastí, os a specifických oblastí v rámci ÚK.....	68
Obrázek 13:	Územní plán města Kadaně	74
Obrázek 14:	ÚP obce Březno.....	75
Obrázek 15:	Územní plán Spořice – výkres širších vztahů	76
Obrázek 16:	ÚP Vrskmaň.....	79
Obrázek 17:	Územní plán města Most	81
Obrázek 18:	Územní plán Malé Březno	82
Obrázek 19:	Korekce územně ekologických limitů – důl Bílina	83
Obrázek 20:	Územní plán Bílina.....	86
Obrázek 21:	Územní plán Ledvice.....	87
Obrázek 22:	Nákres rozložení budoucího využití území vč. území Duchcova	88

Obrázek 23: Územní plán města Duchcov	90
Obrázek 24: Chomutovsko – řešení lomu Nástup a jeho výsypek	105
Obrázek 25: Mostecko – Komořansko – řešení lomů ČSA, Vršany, Ležáky	106
Obrázek 26: Bílinsko – řešení lomu Bílina.....	108

Seznam tabulek

Tabulka 1: Změny v přístupech k RP.....	24
Tabulka 2: Strategické a územně plánovací dokumenty v obcích a městech SHR	116
Tabulka 3: SWOT analýza SHR	132

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
EAGGF	Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
ES	Evropská společenství
ESF	Evropský sociální fond
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
FIFG	Finanční nástroj pro orientaci rybolovu
FST	Fond pro spravedlivou transformaci
HDP	hrubý domácí produkt
CHKO	chráněná krajinná oblast
CHLÚ	chráněné ložisko uhlí
k. ú.	katastrální území
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
NRP	Národní rozvojový plán
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
ORP	obec s rozšířenou působností
PKÚ	Palivový kombinát Ústí
POÚ	pověřený obecní úřad
PÚR	politika územního rozvoje

PÚR ČR	Politika územního rozvoje České republiky
RP	regionální politika
ŘSD	Ředitelství silnic a dálnic
SHR	Severočeský hnědouhelný region
SO	správní obvod
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
SP	strategický plán
s. p.	státní podnik
SRN	Spolková republika Německo
SRR ČR	Strategie regionálního rozvoje České republiky
SRÚK	Strategie rozvoje Ústeckého kraje
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu
ÚAP	územně analytické podklady
ÚK	Ústecký kraj
ÚP	územní plán
ÚPD	územně plánovací dokumenty
ÚPP	územně plánovací podklady
ÚS	územní studie
ÚSES	územní systém ekologické stability
ÚSO	územní samosprávný celek
VS	veřejná správa
VÚHU	Výzkumný ústav hnědého uhlí
ZÚR	zásady územního rozvoje
ZÚR ČR	Zásady územního rozvoje České republiky

1 Úvod

O regionálním rozvoji můžeme mluvit v okamžiku, kdy je nějaké území, například stát, rozděleno na menší území – regiony. Jeho hlavním úkolem je snaha o vyrovnání meziregionálních rozdílů mezi jednotlivými regiony daného státu v socioekonomické a environmentální rovině. S tím souvisí zajištění jejich rovnoměrného a vyváženého rozvoje a také dosažení podobné ekonomické vyspělosti vždy s ohledem na udržitelný rozvoj.

První snahy o řešení meziregionálních rozdílů se objevují u států západní Evropy v 70. letech 20. století. V tomto období začala vznikat první regionalistická hnutí, která se snažila poukazovat na nerovnoměrný rozvoj regionů. Rozdíly mezi nimi začaly být velmi výrazné a v zaostávajících regionech docházelo k jejich vylidňování a naopak v rozvíjejících se k „přehřívání“ a přelidňování. Bohaté regiony bohatly ještě více, bohužel na úkor zaostávajících chudých, ze kterých lidé často odcházeli do rostoucích s vidinou lepšího života a hlavně lepších pracovních příležitostí. Vlády států, kde byl tento proces nejvýraznější, si začaly uvědomovat nebezpečí takového jevu. Proto řada z nich postupně začala s decentralizací státní moci a přistoupila k vytváření prvních regionálních samospráv (regionálních vlád). Je to také období pokračování snahy o integraci Evropy, utváření Evropského společenství a vzniku zóny volného obchodu. Souběžně vznikají první finanční fondy, ze kterých pak bylo umožněno regionům čerpat finanční prostředky, právě na řešení vyrovnávání meziregionálních rozdílů. Tato první fáze řešení meziregionálních disparit probíhá do druhé poloviny 80. let 20. století. Následující druhá fáze regionalizace se nese také v duchu pokračujících reforem veřejné správy a posilování významu regionů. Pokračují evropské integrační procesy a utváří se Evropská unie (EU). Je to období pádu „železné opony“ a transformace postkomunistických států Evropy na tržní hospodářství s demokratickým politickým uspořádáním. To je případ i České republiky (ČR). Ta prošla v období 90. let 20. století právě takovým transformačním procesem a zároveň se připravovala na vstup do Evropské unie. K ní byly a stále jsou postupně přidružovány další evropské státy. ČR do EU vstoupila v roce 2004. Tím přebrala a zahájila veškeré regionalizační procesy probíhající v ostatních členských zemích. Některé z nich musely být spuštěny ještě před vstupem, jelikož jejich dokončení či započetí bylo vstupní podmínkou.

V ČR se o regionálním rozvoji začalo mluvit až po roce 1989, po pádu komunismu v souvislosti s reformou veřejné správy. Její součástí bylo vymezení a ustavení vyšších územně samosprávných celků – krajů. Jako podpora reformy, které byly nutné pro vstup do EU, sloužily finanční prostředky z evropských fondů, z nichž nejvýznamnější v té době byl PHARE, SAPARD a ISPA. Všechny měly za úkol připravit kandidátské země, jakou byla i ČR, ke vstupu do Evropské unie. Česká republika se v té době potýkala s velkou zaostalostí většiny krajů. Jediný, který vyčníval a doposud vyčnívá, je Hlavní město Praha. Ostatní byly více či méně strukturálně postižené. Mezi ty nejvíce patřily a patří Moravskoslezský a Ústecký kraj. Ústecký kraj byl průmyslovým krajem s převahou těžby hnědého uhlí a těžkého průmyslu, který tvořily významné velké chemické a energetické podniky. Proto se stal terčem „privatizačních nájezdníků“. Řada podniků byla zprivatizována a následně vytunelována, zavřena nebo přeprodána zahraničním i domácím spekulantům. Památkou na toto divoké období je mnoho brownfieldů. Pro většinu z nich se zatím nenašel vhodný investor a tak zde stojí a chátrají. Jsou jakýmsi pomníkem této doby. Nicméně nebyla to pouze privatizace, která zvyšovala zaostalost Ústeckého kraje. Důležitou roli v tomto negativním procesu sehrála a stále hraje zaměřenost na těžký průmysl, hlavně chemický a těžební. V důsledku toho zde bylo enormně velké ekologické zatížení a příroda z velké části zdevastovaná. Nicméně v posledních 10 letech se situace výrazně zlepšuje. Důvodem je postupný útlum těžby hnědého uhlí a modernizace chemických továren i energetického průmyslu. Povrchovou těžbou také došlo ke změně rázu krajiny. Po roce 2000 docházelo k útlumu těžby a chemických továren, čímž se nadprůměrně zvýšila nezaměstnanost v kraji. S útlumem těžby došlo k započetí celé řady sanačních a rekultivačních prací ve vytěžených prostorech. Bohužel v posledních letech se tyto práce výrazně zbrzdily. Důvodem je oživení chemického průmyslu ve světě a prolomení těžebních limitů na dole Bílina v roce 2015 usnesením Vlády ČR¹. Tím došlo k výraznému oddálení ukončení těžby hnědého uhlí v Severočeské hnědohelné pánvi. V případě přeživších chemických továren došlo k nalezení strategických investorů, kteří naopak tyto provozy rozvíjejí. Je pravdou, že s mnohem větším a přísnějším ohledem k životnímu prostředí.

¹ Vláda ČR, jednání ze dne 19. října 2015, usnesení č. 827 k řešení dalšího postupu územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách (<https://apps.odok.cz/djv-agenda-list?year=2015>)

Tato diplomová práce se zaměří právě na tuto oblast Severočeské hnědouhelné pánve, která leží v Ústeckém kraji mezi Chomutovem a Ústím nad Labem. V její západní části stále probíhá těžba hnědého uhlí. Naproti tomu z východní části se oblast pomalu rekultivuje. Rekultivaci provádí státní firma Palivový kombinát Ústí, s. p. jako nástupnický podnik po organizacích provádějících těžbu. Jeho úkolem je sanovat a rekultivovat prostory po vytěžení nebo ukončení těžby. Finanční prostředky k tomuto účelu čerpá ze státního rozpočtu i dotačních prostředků. Proto je jedním z klíčových představitelů procesu obnovy Severočeského hnědouhelného regionu. Dalšími důležitými aktéry procesu přeměny tohoto regionu do žádoucí podoby je Vláda ČR, Ústecký kraj a obce, na jejichž katastrálním území se tyto prostory nacházejí a mohou mít významný vliv na jeho budoucí podobu jak v negativní, tak pozitivní rovině.

2 Cíl a metodika práce

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnocení potenciálu budoucího udržitelného rozvoje, který má sledovaný strukturálně i ekologicky postižený Severočeský hnědouhelný region. Současně dojde také k vyhodnocení sledování směru i rozsahu implementace tohoto potenciálu ve stávajících důležitých strategických a územně plánovacích dokumentech. Současně bude zjištěn žádoucí rozvoj regionu z pohledu klíčových subjektů, kterými jsou Vláda ČR, Ústecký kraj, obce, na jejichž katastrálním území region leží a státního podniku Palivový kombinát Ústí, s. p. V závěru budou vyhodnoceny zjištěné skutečnosti a případně navrženo řešení nesouladů i rozvojových možností regionu se všemi pozitivními i negativními dopady na udržitelný rozvoj.

2.2 Metodika

Pro naplnění cíle diplomové práce je třeba provést sběr primárních i sekundárních dat, jejich následnou analýzu a vyhodnocení. Kostru práce tvoří teoretická a praktická část.

V první teoretické části je použita neinvazivní technika sběru a analýzy sekundárních dat. Základem se staly důležité knihy a teorie vztahující se k rozvoji regionů jak s pozitivním, tak negativním působením, renomovaných autorů zabývajících se touto problematikou. K vysvětlení teorií jsou použity také publikace i články z odborné literatury. Výběr se omezuje pouze na ty, které je možné vztáhnout na zkoumaný Severočeský hnědouhelný region. Teoretická část také vysvětluje řadu důležitých pojmů z regionálního rozvoje a charakterizuje zkoumaný Severočeský hnědouhelný region.

Praktická část se soustředí na získání primárních dat. K tomu je použita jak neinvazivní technika sběru a analýzy dat, tak invazivní technika sběru dat semistandardizované interview. Analýze jsou podrobeny významné a důležité strategické dokumenty na celostátní, regionální i lokální úrovni. Mezi ně patří například Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020, Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027, Politika územního rozvoje ČR, Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje, územní plány dotčených obcí a další dokumenty významných aktérů rozvoje regionu. Pomocí interview byli osloveni důležití a hlavní aktéři, přesněji jejich zástupci, s vlivem na možné nastavení

i usměrňování rozvoje regionu. Jde o vrcholné představitele vybraných největších měst SHR, které jsou zároveň ORP, jejichž území zaujímá převážnou část SHR. Současně byl také interview podroben vrcholný představitel Ústeckého kraje a odborníci z řad architektů podílejících se na nastavení směru vývoje SHR. V závěru této části jsou porovnána a vyhodnocena zjištěná data jak z teoretické, tak praktické části, čímž dojde k posouzení jejich vzájemnému souladu či nesouladu. Následuje sestavení SWOT analýzy Severočeského hnědohelného regionu a na jejím základě k navržení dalších možných variant směřování rozvoje tohoto regionu.

3 Teoretická část

3.1 Regionální politika

3.1.1 Definice a rozdělení regionální politiky

Pojem regionální politika (RP) je v posledních 30 letech stále více probíraný a diskutovaný. Její přesná a jednoznačná definice zatím neexistuje. Důvodem je úzká vazba RP na hospodářskou politiku a také problém se zařazením environmentálních a sociálních aspektů RP do definice. Z celé řady definic významných odborníků na RP se jeví jako nejvýstižnější ty, které uvádí R. Wokoun [1] ve své knize. Jsou to:

- 1) Goodall, B. ve výkladovém slovníku „Dictionary of Human Geography“: *„RP jako součást státní politiky, ovlivňující rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jeho části. RP zahrnuje opatření napomáhající jednak růstu stupně ekonomické aktivity v území, kde je vysoká nezaměstnanost a malé naděje na přirozený ekonomický růst, a na druhé straně opatření sloužící kontrole ekonomických aktivit v území s nadměrným růstem.“*;
- 2) Vanhove, N., Klaassen, L. H. v knize „Regional Policy: An European Approach“: *„RP představuje všechny veřejné intervence vedoucí ke zlepšení geografického rozdělení ekonomických činností, resp. se pokouší napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky ve smyslu dosažení dvou vzájemně závislých cílů: ekonomického růstu a zlepšení sociálního rozdělení ekonomických efektů.“*;
- 3) Učební text „Základy prostorové ekonomiky“: *„RP jako soubor opatření a nástrojů, pomocí kterých má dojít ke zmírnění nebo odstranění rozdílů v ekonomickém rozvoji dílčích regionů.“*

Z výše uvedeného je patrné, že RP se snaží řešit meziregionální disparity a zajistit jejich rovnoměrný rozvoj pomocí nadnárodních, národních (vládních), regionálních (krajských) i municipálních (obecních) opatření v makroekonomických, mikroekonomických, politických, finančních, sociálních i environmentálních rovinách. Samozřejmě vždy s ohledem na trvalou udržitelnost rozvoje. Trvale udržitelný rozvoj je v současnosti zcela zásadní a mělo by se mu podřídít veškeré rozhodování při stanovování rozvojových cílů

a opatření v RP. Tento termín byl poprvé definován v roce 1987 ve studii Naše společná budoucnost tzv. Brundtland report. Brundtland report pak tedy definoval trvale udržitelný rozvoj takto [2]:

- Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost budoucích generací naplňovat své potřeby.

V ČR je trvale udržitelný rozvoj definovaný zákonem o životním prostředí² takto:

- Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachová možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.

RP je určena k ovlivnění hospodářské struktury v jednotlivých regionech, aby pomohla zlepšit efektivnost hospodářské politiky nejen v podporovaném regionu, ale také na celostátní úrovni [3]. Právě v tomto duchu definoval E. Lauschmann v 70. letech 20. století 3 základní typy RP [3]:

- **Růstově orientovanou** - cíl - optimální alokace výrobních faktorů v prostoru prostřednictvím odpovídající koordinace soukromých a veřejných investičních aktivit;
- **Stabilizačně orientovanou** - cíl - relativní „vyváženost“ hospodářské struktury v jednotlivých regionech, které se dosahuje prostřednictvím koordinace regionální politiky a odvětvových politik;
- **Infrastrukturální orientovanou** - cíl - relativně rovnoměrné vybavení jednotlivých regionů infrastrukturou.

R. Wokoun ve své knize z roku 1999 rozdělil RP na dva základní typy [3]:

- Tradiční;
- Akcelerační.

Základem tradičního typ RP jsou intervence státu, kterými ji reguluje a usměrňuje. Státní finanční prostředky jsou přerozdělovány do problémových regionů. Ty jsou v tomto typu

² Zákon 17/1992 Sb. o životním prostředí, § 6

RP vymezeny jako zaostávající, depresivní a přetížené. Oproti tomu akcelerační RP je založena na liberalismu. Důraz klade na stimulaci tržních sil v problémovém regionu a využití jeho vlastního rozvojového potenciálu bez státních intervencí. Vyznačuje se také vysokou mírou decentralizace, deregulace a odstátněním.

3.1.2 Principy regionální politiky

Hlavním úkolem RP je řešení a prevence vzniku regionálních disparit a cílem je snaha o dosažení trvale udržitelného rozvoje regionů pomocí nadnárodních, národních, regionálních i municipálních opatření v makroekonomických, mikroekonomických, politických, finančních, sociálních i environmentálních rovinách. Vždy však při dodržení prioritních základních principů RP [4]:

- **Principy:** solidarity, subsidiarity, koncentrace, partnerství, programování, doplňkovosti (adicionality), hodnocení a monitorování.

RP se v Evropě uplatňuje na základě výše uvedených principů, z nichž první dva (solidarita a subsidiarita) jsou základem soudržnosti EU. Podle nich by koncepce měly být koncipovány od obecných (nadnárodních) ke konkrétním (obecním).

Dalším významným principem RP je **selektivnost** – schopnost výběru. Ta řeší výběr regionů, které budou podporovány. G. Gorzelak a A. Kuklinsky ve své publikaci z roku 1992 právě na tomto základě definovali nové 2 základní typy RP [5]:

- **Strategickou** - snaží se zajistit posilování konkurenceschopnosti a atraktivity jádrových aglomerací daného státu;
- **Pojišťovací** - posilování vnitřní soudržnosti státu podporou zaostávajících i strukturálně postižených regionů, aby docházelo ke zmírňování jejich ekonomických a sociálních problémů.

V současné době se sice stále uplatňuje neoliberální pojišťovací RP, ale v posledních letech se začíná objevovat postupný odklon ke strategické. Důvodem je nerovnoměrnost mezi jednotlivými regiony, ale také mezi jednotlivými státy. Je velký rozdíl např. mezi zaostalým strukturálně postiženým regionem v Nizozemí a Rumunsku nebo třeba v Senegalu. Některé regiony v nich mohou být klasifikovány jako zaostalé, ale úroveň

zaostávání je velmi rozdílná. To samé platí i v případě rostoucích, rozvíjejících se regionů. Z těchto důvodů se začíná v RP do popředí dostávat její strategická forma.

3.1.3 Nástroje regionální politiky

K zajištění regionálního rozvoje regionu není důležité jen vybrat správný typ RP, ale také zvolit takové cíle, které dokáží řešit jeho problémy. K dosažení vytyčených cílů je třeba zvolit potřebné nástroje RP, se kterými toho lze dosáhnout. Ty se dají rozdělit do různých typů např. stimulační (podporující rozvoj regionu) nebo restriktivní (bránící příliš velkému rozvoji), přímé (přímá podpora jednotlivých subjektů) či nepřímé (podpora zlepšení prostředí pro fungování subjektů a možnost jejich rozvoje), apod. Avšak za nejvíce používané rozdělení se považuje to, které je člení do 3 hlavních skupin [6]:

- Makroekonomické nástroje;
- Mikroekonomické nástroje;
- Ostatní nástroje.

V roce 2006 R. Wokoun navrhl jiné nové členění nástrojů RP [6]:

- Finanční;
- Nefinanční: Mezi ně patří administrativní, institucionální a jiné nástroje nefinančního charakteru.

3.2 Historie regionální politiky v Evropě

3.2.1 Regionální politika ve 20. letech 20. století

Po skončení 1. světové války v roce 1918 zůstala Evropa poničená, ekonomicky i finančně vyčerpaná. Potýkala se kromě finanční krize, vysoké inflace také s velkým nárůstem nezaměstnanosti. Po krátkém oživení ekonomiky ve 20. letech 20. století se opět propadla ve 30. letech do krize. Nárůst rozdílů mezi jednotlivými regiony v evropských státech byl tak velký, že mnohé z nich přistoupily k jejich řešení. Proto je přelom 20. a 30. let 20. století vnímán jako začátek aplikování regionální politiky v podobě, jakou ji známe i dnes. Ve svých počátcích byla RP inspirována neoklasickou teorií. Prioritou k řešení se v tomto období stala nezaměstnanost. Ta byla přisuzována velmi nízké mobilitě

pracovní síly v porovnání s mobilitou kapitálu. Zásahy, které státy prováděly za účelem zvýšení mobility pracovní síly, působily ve směru tržních sil. Základem se stal koncept „*Dělníci za práci*“. Hlavními nástroji RP v jejím rámci bylo např. vyplácení podpory při dojíždění za prací, dotace na stěhování se za prací, rekvalifikace na profesi, která byla žádaná v regionech, v nichž byla poptávka po pracovnících apod. Zásadním důsledkem takovéto regionální politiky bylo výrazné oslabování emigračních regionů úbytkem obyvatel a naopak „přehřívání“ (přelidňování) regionů imigračních [7].

3.2.2 Regionální politika ve 30. letech 20. století

Ve 30. letech 20. století došlo k přehodnocení neoklasického přístupu k RP a do čela se dostal směr nový keynesiánství³. Ten zavedl exogenní formu RP zaměřenou na její centrální řízení a přerozdělování zdrojů. Předpokládal také vysokou mobilitu výrobních faktorů. Za největší problém ekonomiky považovali jeho zastánci nezaměstnanost v problémových regionech. Prosazovali řešení nerovností a poruch v ekonomice pomocí zásahů státu. Nástrojem byla fiskální i monetární politika, a to zejména v období krizí. S její pomocí ji měl stát intervencemi do ekonomiky opět oživit. Základem pro RP tohoto období se stal koncept řešení nezaměstnanosti „*Práce za dělníky*“. Podstatou byla podpora vytváření nových pracovních míst v regionech postižených vysokou nezaměstnaností. Využívaly se nástroje jako dotace na investice či přesídlení státních institucí do takových regionů. Neoklasická i keynesiánská RP však řešila pouze následky tržních selhání [7].

3.2.3 Regionální politika po 2. světové válce

Po 2. světové válce se svět a zejména Evropa vrátily k předválečnému keynesiánskému pojetí. Důvodem se staly narůstající rozdíly v rozvoji jednotlivých regionů evropských zemí a jejich vysoká zadluženost. Princip jejich řešení byl v podstatě stejný. Šlo o dotované investice a podporu přemísťování firem do regionů s vysokou nezaměstnaností. Hnací motorem regionálního rozvoje tohoto keynesiánského období se stala tržní nerovnováha a velikost poptávky po zboží z daného regionu v ostatních regionech [5]. Došlo také k zavedení pojmu multiplikátor⁴. Zjednodušeně se dá tento pojem popsat tak,

³ Směr nazvaný podle svého zakladatele anglického ekonoma J. M. Keynesa

⁴ Zavedl J. M. Keynes

že zvýšení spotřeby vede ke zvýšení výroby, a tím ke zvýšení zaměstnanosti a příjmů a naopak snížení spotřeby vyvolá snížení výroby, zaměstnanosti i příjmů. 50. léta 20. stol. jsou v západní Evropě ve znamení prvních snah o nadnárodní řešení regionálních disparit. Vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) v roce 1952, které mělo kontrolovat obchod se strategickými surovinami uhlím a ocelí v Evropě, aby nedošlo k jejich zneužití ve zbrojení (poučení z 2. světové války). V roce 1958 vzniklo tzv. „Římskými smlouvami“ Evropské hospodářské společenství (EHS) za účelem podpory ekonomické integrace a vytvořením jednotného trhu. V témže roce bylo ještě založeno Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM), jehož účelem byla kontrola obchodu a rozvoje v jaderném průmyslu. V roce 1967 došlo na základě Smlouvy o Evropských společenstvích ke sloučení všech tří společenství (ESUO, EHS, EURATOM) do jednoho. Vzniklo tak nové společenství s názvem Evropská společenství (ES). Tím byl položen základ k budoucí Evropské unii, tedy jednotného evropského trhu. Nicméně členské státy se více či méně potýkaly s regionálními problémy, ale nebyla u nich ochota řešit je na nadnárodní úrovni. První společná instituce řešící regionální politiku na této úrovni vznikla až v roce 1968. Bylo to Generální ředitelství Komise Evropských společenství pro regionální politiku. V roce 1973 došlo k rozšíření ES o Dánsko a Velkou Británii. Narostly tak opět výrazněji rozdíly mezi jeho členskými státy i jednotlivými regiony [8].

3.2.4 Regionální politika v 70. a 80. letech 20. století

V důsledku keynesiánského přístupu k regionální politice došlo sice k rozvoji regionů, ale za cenu velkých státních investic, dotací a pobídek financovaných z veřejných rozpočtů jednotlivých států. Často se tak dělo na úkor jejich obřího zadlužování, neboť daňové příjmy nebyly schopné tyto výdaje pokrýt. Díky těmto státním intervencím se vytratila předvídatelnost ekonomického prostředí, proto sílila kritika těchto přístupů k regionální politice. Od poloviny 70. let 20. století zesílily tlaky integračních procesů s regionální úrovní. Do popředí se dostávají neoliberalní směry RP prosazující její endogenní a později neoendogenní forma. Obě se zaměřují na využití vlastních zdrojů regionu k jeho růstu podporou regionálního lidského kapitálu, inovací a organizačního a institucionálního zabezpečení. Hlavním úkolem se stalo řešení příčin disparit. Nikoliv jen následků, jako v předchozích obdobích. Navíc nastává odklon od boje s nezaměstnaností k boji s inflací [8]. Základním konceptem tohoto období se stala **podpora lokální iniciativě, spolupráce**

a inovacím [7]. V tabulce níže (tabulka č. 1) jsou uvedeny hlavní změny v přístupech k RP. Na počátku tohoto období také narůstala strukturální krize a rozvoj hospodářství se začal zbrzdovat. Přistupující Velká Británie (1973) do ES očekávala významné přínosy plynoucí z členství. Na základě toho začala usilovat o ustavení společné regionální politiky ES financované prostřednictvím fondu regionálního rozvoje. V roce 1975 tak došlo k vytvoření Evropského fondu regionálního rozvoje (ERDF) jako základního nástroje pro řešení regionálních disparit v rámci ES. Podpora směřovala do strukturálně postižených a zemědělských regionů. Příjemci z fondu nebyly všechny členské země. Jednalo se pouze o Velkou Británii, Itálii, Irsko, později také Španělsko, Portugalsko a Řecko⁵ [1].

Tabulka 1: Změny v přístupech k RP

Aspekty	Regionální politika	
	Tradiční - do pol. 70. let 20. stol.	Současná - od pol. 70. let 20. stol.
regiony	geograficky relativně stálé problémové regiony	geograficky relativně rychle se měnící problémové regiony
problémy	rozvinutost/zaostalost	strukturální změny
strategie	regionální růst	regionální inovace
nástroje	meziregionální přerozdělování	mobilizace vnitřních zdrojů
orientace na	kapitál, suroviny, velké firmy	informace, technologie, služby, malé a střední firmy
organizační forma	centralizace	decentralizace

Zdroj: Wokoun R. Základy regionálních věd a veřejné správy

3.2.5 Regionální politika v 80. letech 20. století

Předchozí období trvalo až do poloviny 80. let 20. století. A právě se vstupem Španělska a Portugalska, která se stala velkými příjemci podpory pro snižování regionálních rozdílů, bylo přistoupeno k nalezení nových možností uskutečňování integračních cílů v RP, která se postupně reformovala. Důraz byl kladen zejména na propojení RP se sociální a agrární politikou ES, z čehož vznikla v roce 1988 strukturální politika. Bylo stanoveno v podstatě 6 cílů této politiky na období 1989 – 1993, ze kterých tři řešila RP [1]:

⁵ Irsko přistoupilo k EU v roce 1973, Řecko v r. 1981, Španělsko s Portugalskem v r. 1986

- 1) Podpora rozvoje a strukturálních změn zaostávajících regionů;
- 2) Přeměna regionů nebo jejich částí, které jsou vážně ohroženy hospodářským úpadkem;
- 3) Podpora rozvoje venkovských regionů: umožněním rozvoje a strukturálních změn venkovských regionů.

3.2.6 Regionální politika v 90. letech 20. století

90. léta 20. století byla pro Evropu obdobím významných událostí a změn. Na jejich počátku došlo k rozpadu tzv. východního bloku, který slučoval země s komunistickými režimy. Začala v nich probíhat transformace centrálně plánovaného na tržní hospodářství. Jednalo se o Československo⁶, Polsko, Maďarsko, Bulharsko a Rumunsko. Všechny tyto státy následně začaly usilovat o vstup do Evropské unie (EU). Většina z nich také v tomto období započala předvstupní vyjednávání a reformy nutné pro vstup. V roce 1992 byla schválena Smlouva o Evropské unii tzv. Maastrichtská smlouva. Ta stanovila 3 pilíře EU [8]:

- 1. pilíř – *Evropská společenství;*
- 2. pilíř – *Společná zahraniční a bezpečnostní politika;*
- 3. pilíř – *Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí.*

Důležitým faktorem byl také plán zavedení jednotné měny spolu s kritérii nutných pro její přijetí. K šesti cílům RP přibyl v r. 1995 sedmý, který se jí rovněž přímo dotýkal [1]:

Rozvoj a strukturální změny regionů s extrémně nízkým zalidněním

Tento cíl přímo souvisel se vstupem Finska a Švédska do EU. V roce 1994 vznikl dokument Evropa 2000+ schválený Evropskou komisí. Nastiňoval rozvoj EU po roce 2000 v souvislosti s rozšiřováním její členské základny. Stal se základní koncepcí při tvorbě regionálních strategií na národní úrovni a současně jako základ nového pojetí regionální politiky EU. Finanční prostředky pro země v předvstupní fázi do EU byly vyčleněny ve fondech PHARE, SAPARD, ISPA [1].

⁶ V roce 1992 došlo k zániku České a Slovenské federativní republiky a vznikly dva nové nástupnické státy Česká republika a Slovenská republika

3.2.7 Regionální politika po roce 2000

Po roce 2000 byla RP reformována. Důvodem bylo zvýšení efektivity vydávání finančních prostředků na RP. Došlo k redukci cílů ze 7 na 3 pro nové dotační období 2000 – 2006 [4]:

- Cíl 1: Podpora rozvoje zaostávajících regionů;
- Cíl 2: Podpora oblastí potýkajících se s restrukturalizací;
- Cíl 3: Podpora politiky zaměstnanosti a vzdělávání.

V tomto období nastalo také největší rozšíření členské základny EU. V roce 2004 se jejími členy stalo 10 zemí vč. ČR. Opět tak došlo k prohloubení meziregionálních rozdílů právě z důvodu většího počtu strukturálně postižených regionů z těchto zemí. To vyžadovalo zvýšenou potřebu finančních prostředků, které pak byly pro tyto regiony vyčleněny ve strukturálních fondech (ERDF, ESF, EAGGF, FIFG) [1].

V období 2007 – 2013 vstupují další evropské státy do EU. Jedná se o státy, které se potýkají s problémy a to zejména ve velké regionální disparitě a strukturálním postižení jejich regionů. Jsou to Bulharsko (vstup 2007), Rumunsko (vstup 2007) a Chorvatsko (vstup 2013). RP EU proto opět prochází reformou. Zcela zásadně se změnil směr RP. Do čela podpory se dostalo posilování konkurenceschopnosti, inovací, zaměstnanosti. Rozvoj všech těchto oblastí by měl být založen na principu udržitelnosti (udržitelný rozvoj). Na základě toho byly vytyčeny 3 nové cíle [4]:

- Cíl 1: Konvergence;
- Cíl 2: Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost;
- Cíl 3: Evropská územní spolupráce.

Ze zvolených cílů je patrné, že hlavní prioritou RP EU v tomto období bylo zvýšení soudržnosti a docílení vyváženého rozvoje jednotlivých regionů. Rozhodlo se také o preferenci 3 strukturálních fondů ERDF, ESF a Kohezní fond (Fond soudržnosti), který dosud stál mimo, ale tím, že se do popředí podpory v RP EU dostala soudržnost, byl přesunut mezi fondy strukturální [1].

Posledním obdobím, ve kterém došlo k reformě RP EU, jsou roky 2014 – 2020. Můžeme tedy mluvit o současné podobě regionální politiky, ale je velmi pravděpodobné, že opět

dojde k určitým přehodnocením přístupů pro nastávající dotační období 2021 – 2027. V tom zatím posledním došlo k důležitým změnám. Strategie pro období 2014 – 2020 vychází ze strategie pro růst a zaměstnanost **EVROPA 2020**, navazující na původní Lisabonskou strategii (2000) a přijatou Evropskou radou v roce 2010. Cílem této strategie je dosažení takového hospodářského růstu, který bude postaven na principech znalostní ekonomiky, bude udržitelný a bude podporovat sociální i územní začleňování. Došlo ke stanovení 5 cílů, na základě kterých byly stanoveny pouze 2 cíle politiky soudržnosti [9]:

- Investice pro růst a zaměstnanost;
- Evropská územní integrace.

Změnila se kategorizace regionů podle HDP na obyvatele. Byly zavedeny 3 kategorie [8]:

- Méně rozvinuté regiony – kde HDP na obyvatele nedosahuje 75 % průměru EU;
- Přečtové regiony – HDP na obyvatele 75 – 90 % průměru EU;
- Více rozvinuté regiony – jejichž HDP na obyvatele přesahuje 90 % průměru EU.

K původním dvěma kategoriím přibyla třetí – přečtové regiony. To vše se zavedlo z důvodu většího a přesnějšího cílení a koncentrování finančních prostředků politiky soudržnosti. Ty byly opět alokovány ve třech fondech, jimiž jsou ERDF, ESF a Kohezní fond. V rámci ERDF jsou podporovány inovace, výzkum, nízkouhlíková ekonomika a malé a střední podniky. ESF zase cílí na podporu vzdělávání, zaměstnanosti a mobility, sociální začleňování a zlepšení veřejné správy. Z Kohezního fondu mohou čerpat pouze členské země místo regionů jako doposud a to ještě s omezením. Podmínkou možnosti čerpat je výše HDP na obyvatele nižší než 90 % průměru EU [1].

3.2.8 Současná regionální politika EU

V současnosti regionální politika je ve své podstatě stejná s menšími změnami již od poloviny 70. let 20. století. Její 3. fázi vývoje lze označit jako neoliberalně institucionální. Důraz je kladen na řešení příčin a předcházení regionálním problémům oproti původnímu řešení následků disparit. RP se tak stává „strategickou a do budoucna zaměřenou, která má být prostředkem tvorby a udržení konkurenceschopnosti v globální

ekonomice, prostředkem, který má zajistit, aby se v regionu realizovalo co možná nejvíce aktivit s vysokou přidanou hodnotou, jež umožní vytvoření značného počtu dobře placených pracovních míst pro vysoce kvalifikované pracovníky“ [5]. Mezi nejdůležitější přístupy k řešení regionálních disparit patří [5]:

- Decentralizace;
- Deregulace;
- Regionalizace sektorových politik;
- Podpora malým a středním firmám;
- Podpora šíření inovací;
- Podpora lokální iniciativě;
- Networking – síťování.

Velmi důležitým mezníkem pro EU v tomto období se stal rok 2017, kdy Velká Británie oficiálně ohlásila odchod z EU tzv. Brexit. Ten bude mít zcela zásadní dopad na příjmy EU a může se promítnout do snížení alokovaných finančních prostředků do fondů pro regionální politiku nebo ve zpřísnění podmínek pro čerpání jednotlivých regionů i států v nadcházejícím období 2021 – 2027. Důraz bude proto kladen na vysokou efektivitu jejich využití. V roce 2018 navrhla Evropská komise směřování regionálního rozvoje a politiky soudržnosti právě pro nové období. Politika soudržnosti tak dostane nové dimenze a měla by více Evropu přiblížit jejím občanům [10]. Podpora by měla směřovat do zaostávajících regionů a také Evropská komise navrhuje zvýšení této podpory na původní výši 40 – 70 % z celkových nákladů [10]. Mnohem větší důraz bude kladen na udržitelný rozvoj měst. Vznikne tzv. Evropská městská iniciativa. Pro investiční priority bude 5 hlavních cílů [11]:

- Inteligentnější Evropa;
- Zelenější, bezuhlíková Evropa;
- Propojenější Evropa;
- Sociálnějším Evropa;
- Evropa bližší občanům.

3.3 Regionální politika v ČR

3.3.1 Regionální politika ČR v 90. letech 20. století

Na přelomu 80. a 90. let došlo k postupnému zhroucení východního socialistického bloku a pádu komunistických centrálně plánovaných režimů. Většina těchto států nastoupila transformaci na tržní hospodářství vč. ČR. Ihned od samého začátku fungování nově ustavené vlády byl jasně definován cíl vstup do Evropských společenství⁷. Na základě tohoto zájmu pak Evropská komise schválila asociační dohody, které jejich podepsáním umožnily postkomunistickým zemím začlenit se do ES. ČR podepsala dohodu v roce 1990 a o rok později (1991) uzavřela Evropskou dohodu o přidružení České a Slovenské federativní republiky (ČSFR) spolu s Maďarskem a Polskem k ES. 1. ledna 1993 pak došlo k rozpadu ČSFR na dva samostatné státy Českou republiku a Slovenskou republiku. Od tohoto okamžiku si jak regionální politiku, tak přístupová jednání s ES vedly oba státy samostatně. Zprvu je EU pozastavila, ale s ČR vzápětí obnovila. Došlo k podepsání nové asociační dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou a ES [12]. V témže roce také Evropská rada schválila tzv. Kodaňská kritéria, která musely země vstupující do ES plnit. Následně se začala ČR připravovat na vstup nejen ekonomicky a politicky, ale také institucionálně. Co se týče RP byla i nadále opomíjena a zredukována pouze na řešení vysoké nezaměstnanosti v určitých regionech. Důvodem byla právě prioritou transformace na tržní ekonomiku a probíhala reforma veřejné správy (VS), která z počátku nepodporovala rozvoj regionální politiky. V roce 1990 došlo ke zrušení národních výborů na všech úrovních a místo nich byly ustaveny okresní úřady, jejichž agendou byl výkon všeobecné státní správy. Souběžně s nimi působily specializované orgány státní správy a znovu ustavené samosprávné orgány obcí [12].

Většina regionů ČR byla v počátku 90. let více méně na srovnatelné úrovni, a proto se neobjevovaly velké meziregionální rozdíly. Avšak již od poloviny 90. let začalo mezi regiony docházet v souvislosti s hospodářskou krizí k výraznému prohlubování hospodářských i sociálních rozdílů. Stále více se ukazovalo, že jednorázové ani odvětvově zaměřené kroky nepomohou a bude nutné vytvořit jednotný, legislativní, programový,

⁷ Dopis tehdejšího předsedy vlády Mariána Čalfy předsedovi Evropské komise Jacquesovi Delorovi v prosinci 1989, kterým byl vyjádřen zájem o členství ČSSR v ES (Historie vstupu České republiky do EU, 2010)

institucionální a finanční nástrojový rámec pro trvalé uplatňování regionální politiky [13]. V reakci na prohlubování regionálních disparit vyvstala nutnost vytvořit instituci, která by RP v ČR zastřešila, koordinovala a legislativně zabezpečila. Proto bylo v roce 1996 zřízeno **Ministerstvo pro místní rozvoj**⁸, jehož úlohou mělo být, a do současnosti také je, plnění role národního koordinátora regionálního rozvoje, správce regionální politiky státu a regulátora územního rozvoje [14]. V roce 1997 také vydala Evropská komise první hodnocení plnění příprav ČR na vstup do EU a to znělo velmi kriticky z pohledu RP. Ta podle zprávy prakticky neexistovala, což pro ČR představovalo závažnou překážku úspěšného přístupového procesu [13]. ČR na tento stav reagovala celkem rychle a o rok později tj. v roce 1998 MMR ČR formulovalo **Zásady regionální politiky ČR** a Vláda ČR je ještě téhož roku schválila⁹. Stanovily základní podmínky systému RP v ČR, definovaly cíle RP a stanovily pouze dva základní typy podporovaných regionů [15]:

- Strukturálně postižené;
- Hospodářsky slabé.

3.3.2 Regionální politika ČR po roce 2000

Rok 2000 přinesl zásadní změny v reorganizaci VS a přijetí důležitých dokumentů, které přispěly k výraznému posunu v regionální politice a ČR připravily právně i institucionálně pro přijetí společné regionální politiky EU. Všechny tyto změny byly jednou z podmínek, které bylo nutné splnit, aby ČR mohl být umožněn vstup do EU (Kodaňská kritéria). Jednalo se o tyto dokumenty z roku 2000 [1]:

- *Zákon 129/2000 Sb. o krajích*¹⁰;
- *Zákon 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje*¹¹;
- *Zákon 128/2000 Sb. o obcích*¹²;

⁸ Zákon 272/1996 Sb.

⁹ Usnesení vlády ČR č. 235 O zásadách regionální politiky vlády ze dne 8. dubna 1998, dostupné online: https://albatros.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/442FCC559D2DF840C12571B6006F3105

¹⁰ Dostupný on-line: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>

¹¹ Dostupný on-line: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-248>

¹² Dostupný on-line: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

- *Zákon 132/2000 Sb. o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze¹³;*
- *Usnesení vlády č. 682/2000 o Strategii regionálního rozvoje ČR¹⁴ - na období 2000 – 2006.*

Na základě těchto dokumentů došlo k ustavení **vyšších ÚSO – krajů**, nastavení podpory a koordinace regionálního rozvoje, hospodářské, sociální a územní soudržnosti, vymezení fungování a pravomocí obcí, zrušení okresních úřadů a nastavení směřování a cílů RP ČR pro období 2000 – 2006. A také na základě zákona 248/2000 Sb. O podpoře regionálního rozvoje v § 4 odst. (2) došlo MMR ČR k návrhu vymezení státem podporovaných regionů [16]:

a) **Regiony se soustředěnou podporou státu**, které se podle charakteru svého zaostávání člení na:

- 1) Strukturálně postižené regiony;
- 2) Hospodářsky slabé regiony;
- 3) Venkovské regiony.

b) **Ostatní regiony**

Takto byly vymezeny podporované regiony v tomto zákoně do roku 2015. Po jeho novelizaci bylo toto ustanovení ze zákona vymazáno a dodáno do 2. části § 3 odstavce 2, který uvádí, že oblasti podpory regionálního rozvoje ČR jsou vymezeny ve strategii regionálního rozvoje.

V roce 2003 ještě vstoupil v platnost zákon 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ) a obcí s rozšířenou působností (ORP), který rozšířil typy obcí a převedl na ně část agendy zrušených okresních úřadů. Mapa (obrázek č. 1) ukazuje nové správní rozdělení ČR po přijetí výše uvedených zákonů.

¹³ Dostupný on-line: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-132>

¹⁴ Dostupné on-line:

https://albatros.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/BAEDB3A18FF20A74C12571B6006CBE6D

Obrázek 1: Správní rozdělení ČR

Zdroj: ČSÚ

Pro cílení prostředků ze strukturálních fondů EU jsou nejdůležitější tzv. **regiony soudržnosti** označované **NUTS 2** (v ČR jich je 8). V těchto územích se sleduje jeho hodnota vytvořeného HDP/obyvatele. Podle její výše je umožněno čerpání z fondů EU jednotlivým žadatelům.

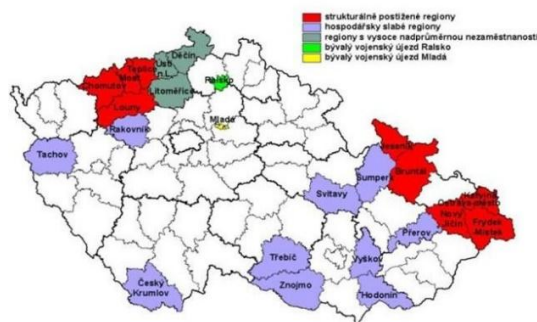
3.3.3 Regionální politika ČR po vstupu do EU

ČR vstoupila do EU 1. května 2004. Od tohoto data nabývá význam RP na důležitosti a přistupuje se k ní komplexněji. Byla převzata politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti uplatňovaná v EU. ČR také mohla začít čerpat peníze ze strukturálních a investičních fondů EU (ESI fondy - ERDF, ESF, EAGGF, Fond soudržnosti) alokovaných pro ni na zkrácené období 2004 – 2006. Následně se upravovalo zaměření regionální politiky vždy s ohledem na nové dotační období a v souladu se společnou regionální politikou EU [1]. Od roku 2003, kdy bylo poprvé schváleno dotační období, je vždy před každým novým obdobím přijímán **Národní rozvojový plán** (NRP). Jak se v něm uvádí, jde o základní strategický dokument pro získávání podpory z ESI fondů pro dané programovací období. Musí být vyhotoven v souladu s platnou legislativou EU a popisuje strategii členského státu EU pro získání této podpory. Na základě vyhodnocení socioekonomického stavu a vývoje země v porovnání se stavem

v EU definuje cíle, kterých má být dosaženo (globální, specifické) a navrhuje operační programy, do nichž budou alokovány finanční prostředky podpory pro jejich plnění. Současně také určuje finanční rámec Národní regionální politiky státu i systémy řízení a monitoringu. Slouží tedy jako klíčový dokument pro vyjednávání výše a směřování podpory regionální politiky státu na půdě EU [17]. NRP byl přijat doposud na 3 období 2004 – 2006, 2007 – 2013, 2014 – 2020. Současně s ním jsou vždy přijímány **Strategie regionálního rozvoje ČR (SRR ČR)** a také na příslušná sedmiletá dotační období. Zpracovává ji MMR ČR, která je jejím garantem. První byla schválena pro roky 2000 – 2006, následovala pro období 2007 – 2013 a zatím poslední je ta pro současné končící období 2014 – 2020. Vymezení státem podporovaných regionů jednotlivá pro období 2004 – 2006 a 2007 – 2013 ukazují obrázky č. 2 a 3. Nově je také schválena strategie pro budoucí období 2021 – 2027 a to v roce 2019. Pro zatím poslední období 2014 – 2020 byly regiony se soustředěnou podporou státu vymezeny nově jako [18]:

- *Hospodářsky problémové regiony (obrázek č. 4);*
- *Ostatní regiony (obrázek č. 5):*
 - Sociálně znevýhodněné oblasti;
 - Současné a bývalé vojenské újezdy.

Obrázek 2: Období 2004 – 2006

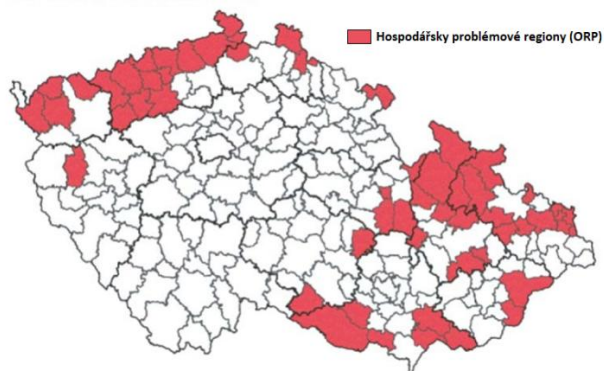
Zdroj: internet

Obrázek 3: Období 2007 – 2013

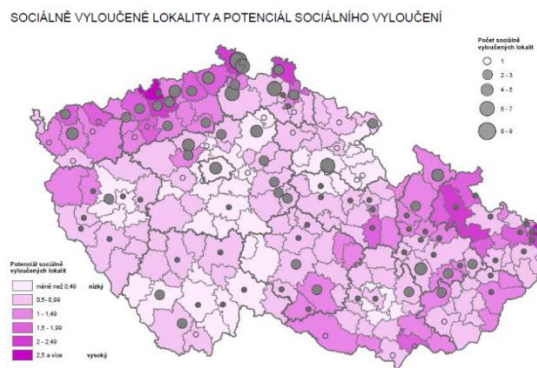
Zdroj: SR ČR 2007 – 2013

Obrázek 4: Hospodářsky problémové regiony

Zdroj: SRR ČR 2014 – 2020

Obrázek 5: Sociálně vyloučené lokality a potenciál sociálního vyloučení

Zdroj: SRR ČR 2014 – 2020

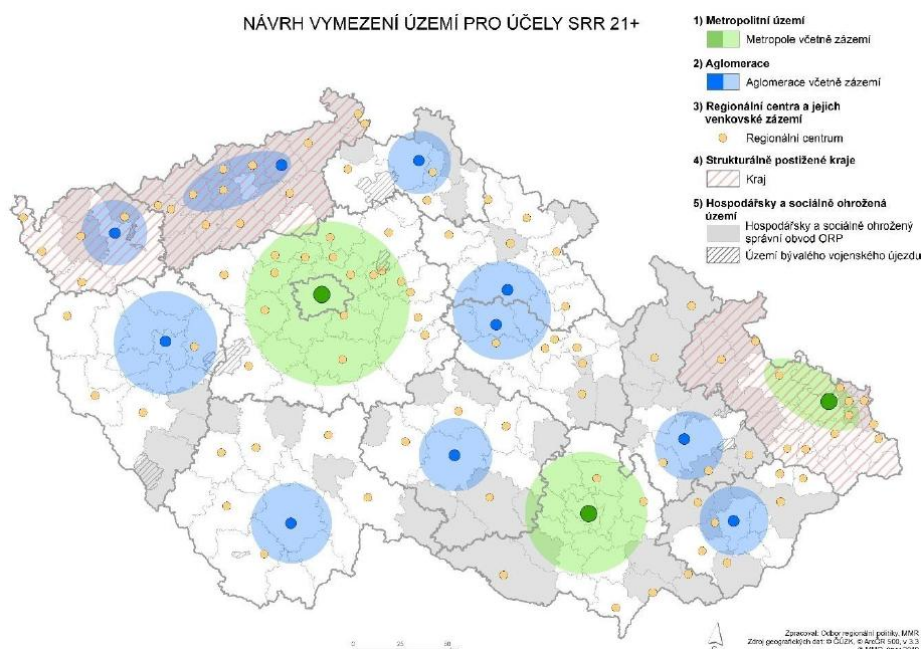
Pro nové období 2021 – 2027 bude stanovovat **SRR ČR 2021+** zcela odlišný přístup k vymezení podporovaných regionů. Dojde tím sice k rozšíření podpory a zároveň k možnosti jejího mnohem většího zacílení a přizpůsobení přesně pro daný region. Z hlediska geografického bude vymezeno **5 témat regionálního rozvoje** (obrázek č. 6), což je v podstatě vymezení podporovaných regionů. Témata budou následující [19]:

- 1) **Metropolitní území** – Pražská, Brněnská, Ostravská;
- 2) **Aglomerace** – ostatní krajská města;
- 3) **Regionální centra a jejich venkovské zázemí** – města v metropolitních územích či aglomeracích:
 - Regionální centra vyššího řádu;
 - Regionální centra nižšího řádu;
- 4) **Strukturálně postižené kraje** – Ústecký, Moravskoslezský, Karlovarský;
- 5) **Hospodářsky a sociálně postižená území** – SO ORP definované na základě stanovených indikátorů.

SRR ČR 21+ bude mít podle územní dimenze stanoveno **5 strategických cílů a jeden průřezový** týkající se veřejné správy v oblasti regionálního rozvoje [19]:

- 1) **Strategický cíl 1:** *Mezinárodně konkurenceschopná metropolitní území adaptovaná na ekonomický, prostorový a populační růst;*
- 2) **Strategický cíl 2:** *Aglomerace využívající svůj růstový potenciál a plnící úlohu významných krajských hospodářských, kulturních a akademických center;*
- 3) **Strategický cíl 3:** *Hospodářsky stabilizovaná regionální centra představují snadno dostupná centra kultury, zaměstnanosti a obslužnosti příslušných funkčních regionů, jejich venkovské zázemí je na regionální centra dobře dopravně napojeno, disponuje dostatečnou sítí služeb a jsou v něm uplatňována inovativní řešení;*
- 4) **Strategický cíl 4:** *Revitalizované a hospodářsky restrukturalizované regiony, přizpůsobené a flexibilně reagující na potřeby trhu;*
- 5) **Strategický cíl 5:** *Dobrá kvalita života v hospodářsky a sociálně ohrožených území;*
- 6) **Strategický cíl 6 (průřezový cíl):** *Kvalitní plánování regionálního rozvoje přispívající k plnění cílů regionální politiky.*

Obrázek 6: Vymezení 5 územních cílů (témat)

Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+

Ke každému strategickému cíli bude přiřazen 1 nebo více specifických cílů definovaných podle potřeb a potenciálu území. Budou se skládat z 2 částí - **zdůvodnění a řešení specifického cíle**. Každému specifickému cíli se pak přiřadí 1 a více **typových opatření**, která se stanou základem pro návrhy Akčních plánů SRR ČR. Finanční zdroje k implementaci cílů se žadatelům umožní čerpat ze zdrojů EU, národních i ostatních. Prostředky EU budou čerpány prostřednictvím **CLLD** (Místní akční skupiny), **ITI** (Integrovaných teritoriálních investic), **Regionálních akčních plánů kraje**. Specifický bude Fond pro spravedlivou transformaci, který bude mít vícezdrojové financování a to z EU, národních a ostatních zdrojů. Ten je v současné době ve stádiu přípravy.

SRR ČR po schválení musí být respektována a realizována jak na národní (v jednotlivých resortech), regionální, tak oblastní i místní úrovni, uskutečňováním projektů, na které se čerpají finanční prostředky z evropských fondů. Slouží také jako základ pro tvorbu NRP. Všechny úrovně veřejné správy si samy zpracovávají a schvalují své důležité strategické a rozvojové dokumenty vztahované k jejich území. Na jednotlivých úrovních se můžeme například setkat s těmito typy dokumentů [20]:

- **Národní** - strategie, strategické rámce, bílé knihy, Politika územního rozvoje ČR (PÚR ČR);
- **Regionální** (kraje, regiony soudržnosti) - strategie, programy rozvoje kraje, Zásady územního rozvoje kraje (ZÚR);
- **Oblastní** (oblasti, aglomerace, mikroregiony, místní akční skupiny – MAS) - integrované územní investice – ITI, integrované plány rozvoje území – IPRÚ, integrované strategie CLLD, strategické plány;
- **Místní** - strategické plány, strategické rámce, strategie, komunitní plány, akční plány, územní plány, generely, koncepce.

Strategické plánování se také od roku 2007 provázalo s územním plánováním. Důvodem se stalo přijetí nového zákona 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu. Provázání vzniklo povinností krajů zpracovávat Zásady územního rozvoje kraje, které stanoví zejména základní požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území kraje, vymezí plochy nebo koridory nadmístního významu a stanoví požadavky na jejich využití, plochy nebo koridory pro veřejně prospěšné stavby, veřejně prospěšná opatření. Stanoví také kritéria pro rozhodování o možných variantách nebo alternativách změn v jejich využití. Záležitosti týkající se rozvoje území státu, které nejsou obsaženy v politice územního rozvoje, mohou být součástí zásad územního rozvoje (ZÚR) [21]. Ty musí navíc vycházet z nadřazené územně plánovací dokumentace - Politiky územního rozvoje ČR (PÚR ČR). A naopak ze ZÚR musí vycházet územní a regulační plány, které zpracovávají obce a města na svá území.

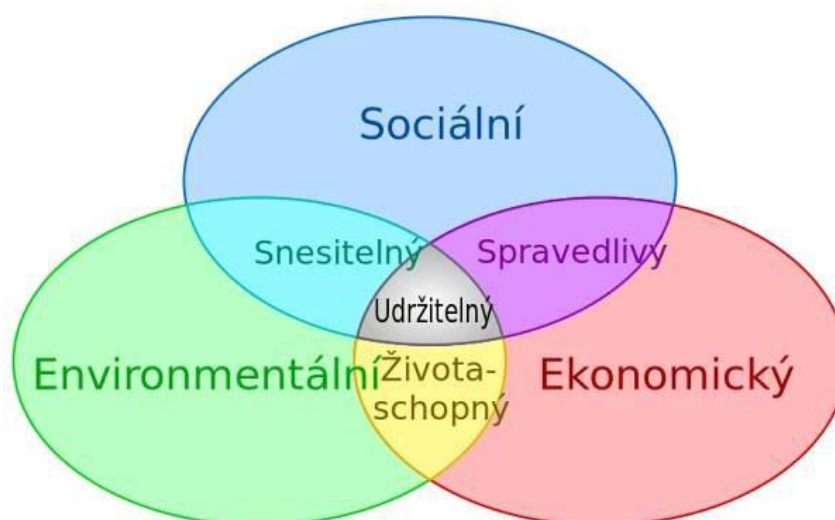
3.4 Územní rozvoj – role územního plánování v ČR

3.4.1 Charakteristika územního plánování v ČR

Změna přístupu k regionální politice v pol. 70. let 20. století, kdy se přestávají řešit důsledky meziregionálních disparit a naopak prioritou se stává hledání jejich příčin, jejichž řešením se rozdíl v rozvoji regionů snižují a současně se jim předchází, nastartovala také výrazný rozmach strategického plánování. To má zajistit plánování rozvoje regionů, od pol. 90. let 20. stol. trvale udržitelného. Vyhodnocuje současně stav daného regionu a žádoucí směr jeho rozvoje. Na základě toho stanovuje strategické cíle, kterých je třeba

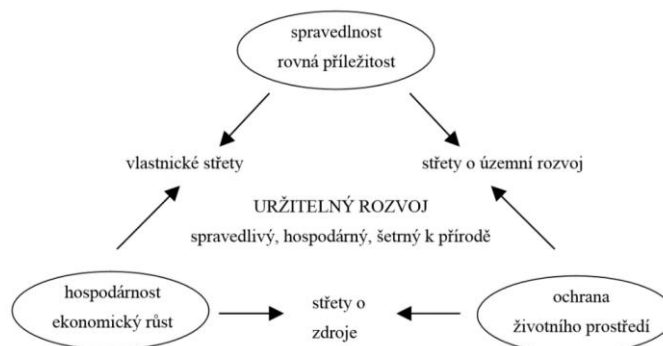
dosáhnout. Ovšem samotné cíle nejsou samospasitelné. Je potřeba pro jejich naplňování dané území připravit a vymezit, tzn. vytvořit územní předpoklady pro naplnění strategických cílů a zajištění jeho rozvoje [22]. Takovýmto nástrojem je územní plánování. Jeho definic existuje celá řada. Ta nejdůležitější je uvedena ve Stavebním zákoně v části třetí – Územní plánování, Hlava I., § 18, odst. 1 – 6. Zde se říká, že územní plánování má trvale vytvářet žádoucí územní podmínky pro naplňování současných a zejména budoucích potřeb daného území při zajištění udržitelného rozvoje tzn. vyváženosti všech jeho tří pilířů (ekonomického, sociálního i environmentálního) a vztahů mezi jednotlivými aktéry (obrázek č. 7 a 8).

Obrázek 7: Typy územního rozvoje při prolnutí pilířů udržitelnosti

Zdroj: Ministerstvo životního prostředí – Udržitelný rozvoj

Obrázek 8: Schéma vzájemných vztahů jednotlivých pilířů a aktérů udržitelného rozvoje

Zdroj: ÚÚR – Principy a pravidla územního plánování

Z hlediska územního plánování můžeme hovořit o územním rozvoji regionu (území). Ten se musí sledovat jak na nadnárodní, národní, tak regionální (krajské) i místní (obecní) úrovni vždy při dodržení jednoho ze základních principů RP EU – subsidiarity. To obnáší rozhodování o konkrétních opatřeních na nejnižší možné úrovni, která je nejbližší občanům. Nejedná se však jen o rozhodování o potřebách veřejné správy, ale také soukromého sektoru tj. soukromých firem a společností i jednotlivých občanů daného území. Územní rozvoj žádoucím směrem může mít dvě různé podoby, kterými jsou kvantitativní (extenzivní růst) a kvalitativní rozvoj (intenzivní růst). V současné době výrazně převažuje a v ČR se uplatňuje kvantitativní rozvoj úzce spojený s územním plánováním, slouží k záměrnému usměrňování rozvoje a na předmětné území pohlíží jako na souhrn všech jeho hmotných složek s jejich aktivitami a vzájemnými vztahy, procesů v něm probíhajících a všech ekonomických, sociálních, kulturních, urbanistických, historických, společenských a přírodních hodnot daného území [23]. Rozhodnout se pro určitý typ územního rozvoje však samo o sobě nestačí. K tomu, aby ho bylo možné aplikovat, je důležité správně zvolit nástroje, kterými ho docílíme. Nástroje lze rozřadit do 5 skupin [23]:

- 1) Formální nástroje;
- 2) Neformální nástroje;
- 3) Finanční a stimulační nástroje;
- 4) Informační nástroje;

5) Nástroje územního plánování:

- Územně plánovací podklady (ÚPP);
- Politika územního rozvoje (PÚR);
- Územně plánovací dokumentace (ÚPD) - zásady územního rozvoje (ZÚR), územní plány (ÚP), regulační plány, vymezení zastavěného území;
- Územní rozhodnutí a územní souhlas, územní opatření, úprava vztahů v území.

Poslední uvedené nástroje územního plánování jsou nejdůležitější a lze jimi přímo ovlivňovat a řídit územní rozvoj.

3.4.2 Územně plánovací podklady (ÚPP)

Jejich použití je pro rozhodování v území a zpracování PÚR na úrovni státu a ÚPD na úrovni krajů nebo obcí. Z toho vyplývá, že je pořizuje MMR ČR a krajské či obecní úřady. Skládají se z územně analytických podkladů (ÚAP) a územních studií (ÚS). Zjišťují stav a vývoj území (ÚAP) a možnosti změn v území (ÚS) [23].

3.4.3 Politika územního rozvoje ČR (PÚR ČR)

Jedná se o nástroj územního plánování s celorepublikovým dosahem pořizovaný MMR ČR a vydávaný usnesením vlády¹⁵. Definuje ji stavební zákon jako závazný dokument pro ZÚR, ÚP, regulační plány i rozhodování v území, které koordinuje. PÚR ČR vymezuje republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území, rozvojové oblasti a rozvojové osy, specifické oblasti, tj. oblasti se specifickými hodnotami nebo problémy mezinárodního, celorepublikového nebo kraj přesahujícího významu, koridory a plochy dopravní infrastruktury, koridory a plochy technické infrastruktury a souvisejících rozvojových záměrů [24].

3.4.4 Územně plánovací dokumentace (ÚPD)

Jedná se o nástroje ÚP používané krajskou nebo obecní úrovní veřejné správy. Jejich náležitosti jsou vymezeny stavebním zákonem a prováděcí vyhláškou. Patří sem [23]:

¹⁵ PÚR ČR 2008 byla schválena usnesením Vlády ČR č. 929 ze dne 29. 8. 2009 a v roce 2015 Vláda ČR schválila její Aktualizaci č. 1 svým usnesením č. 276

- **Zásady územního rozvoje (ZÚR)** - Vychází z PÚR ČR a řeší území příslušného kraje a slouží ke koordinaci územních plánů obcí. Pořizuje je krajský úřad a vydává je zastupitelstvo kraje opatřením obecné povahy. Vymezuje rozvojové oblasti a osy, specifické oblasti a plochy a koridory dopravní i technické infrastruktury. Strukturu ZÚR tvoří grafická i textová část vždy s návrhem a odůvodněním. Jejich pořízení je povinné;
- **Územní plán** - Jde o základní koncepční dokument obce sloužící k usměrnění jejího územního rozvoje a naplňování strategických plánů obce. Obecně lze říci, že se jedná o dohodu samosprávy, státní správy a občanů obce na vymezení územního rozvoje obce. Má návaznost na PÚR ČR a ZÚR. Řeší v ní zamýšlenou podobu všech ploch obce, plošné a prostorové uspořádání území obce, uspořádání krajiny v katastru obce, koncepci veřejné infrastruktury¹⁶ a ochranu hodnot v území obce. Vymezuje zastavěné a zastavitelné plochy, plochy přestavby, plochy pro veřejně prospěšné stavby, veřejně prospěšná opatření, plochy územní rezervy, plochy a koridory veřejné infrastruktury. Pořizuje ho obecní úřad pro území celé obce a vydává ho zastupitelstvo opatřením obecné povahy. Variantou ÚP zejména pro malé obce může být vymezení zastavěného území. Jejich pořízení není povinné;
- **Regulační plán** - Zpřesňuje využití a uspořádání částí nebo jednotlivých pozemků území kraje či obce. Stanovuje podrobné podmínky pro [23]. O jeho pořízení rozhoduje zastupitelstvo kraje nebo obce vydáním opatření obecné povahy. Musí být vždy v souladu buď se ZÚR, nebo ÚP podle toho, kdo o jeho pořízení usiluje. Jejich pořízení není povinné.

Pro úplnost je třeba ještě zmínit legislativní zakotvení územního plánování. Jeho přesné regule stanovuje zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), který byl naposledy novelizován zákonem 225/2017 Sb. s účinností od 1. 1. 2018. Podrobnosti o ÚAP a ÚPD upravuje vyhláška č. 500/2006 Sb. o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti novelizovaná vyhláškou č. 13/2018 Sb. z ledna 2018. A posledním legislativním dokumentem je vyhláška č. 501/2006 Sb. o obecných požadavcích na využití území novelizovaná naposledy vyhláškou č. 431/2012 Sb. od roku 2013 [25].

¹⁶ Veřejná infrastruktura = dopravní a technická infrastruktura, občanské vybavení, veřejná prostranství

3.5 Územní rozvoj – role strategického plánování v ČR

Ve vyspělých státech světa s tržní ekonomikou je plánování jednou z nejdůležitějších součástí rozvoje. Dlouhodobě plánují všechny velké i malé firmy. Od pol. 70. let 20. stol. se strategické plánování začalo zapojovat i do veřejné správy. Důvodem byl přechod k neoliberalismu, světová hospodářská krize a zvyšování meziregionálních rozdílů, které bylo nutné řešit. Najít správné řešení však nestačilo a bylo potřeba jasně vymežit cestu, kterou se stanoveného cíle dosáhne. Strategické plánování nemusí být aplikováno jen do celého území, ale také pouze na jeho části, ekonomiku, společenské faktory apod. Jeho zaměření je celostní (holistické) a nelze ho, i přes to, že se zabývá ekonomickou proveditelností záměrů (cílů), redukovat na ekonomické nebo jen finanční plánování [26]. Při jeho aplikaci se berou v potaz všechny problémy ve všech úrovních ekonomických, společenských, sociálních i environmentálních. Je také pravdou, že se jím nedají postihnout všechny problémy. Musí se vypíchnout ty, které jsou pro dosažení udržitelného rozvoje nejdůležitější a postihují co nejširší spektrum nejzásadnějších problémů, a to je klíčovým faktorem procesu strategického plánování. Poté se k nim hledá řešení a nastavují se vize a cíle. Ty však nelze nastavit bez většinového konsenzu všech zúčastněných v procesu strategického plánování. Správně nastavené strategie jsou pro rozvoj území zcela zásadní. To však musí být pro jejich realizaci připravené, proto je velmi důležité provázání strategického plánování s územním plánováním, které v území pro rozvoj vymeží potřebné plochy. Nelze říci, které z obou plánování je nejdůležitější a prvořadé. Mají stejnou důležitost a jedno bez druhého nedává smysl a nelze je samostatně aplikovat pro docílení udržitelného rozvoje [23].

V ČR se proces strategického plánování veřejné správy nastartoval spolu se vstupem do EU (2004), kdy se regionální disparity výrazně prohloubily a bylo nutné je řešit. Propsal se do všech úrovní veřejné správy, tj. národní, regionální, místní. Není jednoznačně legislativně vymezený. Strategické plánování je proces plánování v různých časových horizontech. I zde platí princip hierarchie a subsidiarity. Rozhodování o konkrétních cílech probíhá na nejnižší místní úrovni, ale vždy musí vycházet z nastavených cílů vyšších úrovní. Výstupy strategického plánování jednotlivých úrovní jsou tyto [23]:

- a) **Evropská úroveň** - Jedním ze základních evropských strategických dokumentů je **strategie Evropa 2020** – *Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující*

začlenění, která stanovuje 3 hlavní priority a 5 základních cílů v obecnější rovině. ČR si v souladu s nimi stanovila své národní cíle a podcíle. Na jejich základě pak také s EU uzavřela tzv. *Dohodu o partnerství*. Ta analyzuje současný socioekonomický stav ČR a zjišťuje její potenciál rozvoje. Podle zjištění nastavuje směřování dotačních finančních prostředků z evropských strukturálních a investičních fondů. Je závazná pro strategické dokumenty na národní úrovni [9];

- b) **Celostátní úroveň – ČR** - Základním národním dlouhodobým strategickým dokumentem je **Strategie regionálního rozvoje ČR**. Její časové vymezení vždy koresponduje s novým finančním rámcem EU. Slouží ke koordinaci uplatňování regionální politiky na regionální i místní úrovni. Je pro ně závazná. Stanovuje dlouhodobou vizi (globální cíl) regionálního rozvoje ČR a 4 cíle – růstový, vyrovnávací, preventivní a institucionální. Ke každému cíli přiřazuje prioritní oblast s řadou opatření. Vymezuje také státem podporované regiony a nástroje s mechanismy podpory regionálního rozvoje [18]. Od roku 2021 vstoupí v platnost strategie nová na období 2021 - 2027 tj. **Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+**;
- c) **Regionální (krajská) úroveň** - Na této úrovni se z dlouhodobého hlediska zpracovávají **strategie rozvoje kraje** a ze střednědobého **programy rozvoje kraje**. Strategie má přesah volebního období. Oproti tomu program se stanovuje s ohledem na 7 leté dotační období. Strategie rozvoje kraje vymezuje preferované oblasti (části území), které mají být podporovány, a ke každé z nich stanovuje cíle. Je závazná pro strategie místní úrovně [23];
- d) **Místní (obecní) úroveň** - Na obecní úrovni se zpracovávají strategické dokumenty ve formě **strategií rozvoje obce** (města) a **programy rozvoje obce** (města). Strategie se zpracovávají většinou na období korespondujícím s dotačním. Programy zase v souladu s volebním obdobím. Obce ani města nemusí zpracovávat oba dokumenty [26].

3.6 Region

Regionální politika má řešit zmenšování meziregionálních rozdílů a zajistit tím vyvážený rozvoj státu. Aby však mohla být uplatňována, je nutné mít vymezeny regiony, ve kterých se tak bude činit. Základem pro jejich vymezení jsou určité společné rysy území, podle

kterých se vymezují. V počátcích byly regiony vymezovány podle toho, kdo území ovládal. Až do 19. století byly regiony vymezovány na základě přírodních a politických faktorů. S příchodem průmyslové revoluce se tento přístup změnil. Důvodem se staly nastávající ekonomické i společenské změny ve společnosti. Nastal tak příklon k deterministickému pojetí regionu, který spočíval v jeho vymezení nejen na základě přírodních a politických podmínek, ale také na základě ekonomických, sociálních i kulturních podmínek. Další zlom přišel počátkem 20. stol. s rozvojem vědní disciplíny geografie, a to zejména regionální geografie, jejímž zakladatelem byl francouzský geograf **Paul Vidal de la Blache**. Odklonil se od dosud používaného deterministického pojetí regionu a vytvořil novou teorii tzv. geografický indeterminismus. Jeho názorem bylo tvrzení, že geografické prostředí je jen vymezenou oblastí pro rozvoj společnosti a hlavní hybnou silou rozvoje je sám člověk, na kterém záleží, jak toto prostředí k němu využije [27]. S příchodem velké celosvětové hospodářské krize ve 30. letech 20. stol. se dosavadní vymezení regionu začalo jevit jako nedostatečné, a proto došlo k propojení geografie (zejména ekonomické) s prostorovou geografii. Hlavními představiteli tohoto směru byli W. Christaller a A. Lösch s Teorií centrálních míst, kteří navázali na prostorovou teorii J. H. von Thüнена z počátku 19. století [1]. V 70. letech opět zasáhla svět hospodářská krize. Mezuregionální a mezistátní rozdíly opět narostly a začala se objevovat první významná regionalistická hnutí, jejichž hlavním cílem bylo ochránit zájmy daného regionu a to oběma směry zdola i shora. Objevuje se také první snaha o integraci Evropy a s ní spojená regionální politika. Později do vymezování regionů vstupují i další vědecké aspekty zejména ze sociologie, sociálních věd, regionální ekonomie, atd. Proces vymezování regionů se nazývá regionalizace a děje se různými způsoby [26]:

- **Přírozeným způsobem** – přírodní podmínky, kulturně-historický vývoj = **fyzické regiony**;
- **Podle zvolených kritérií** – účelově - např. na základě zvolených socioekonomických, historických, administrativních kritérií = **funkční regiony**;
- **Administrativně** = **administrativně správní regiony**.

Můžeme tedy říci, že region je prostorová jednotka vymezená na základě přírodních, sociálně ekonomických a kulturních podmínek. Rozlišujeme 3 typy regionů **fyzicko-geografické, sociálně-geografické, komplexní geografické**. Každý region je složený

z menších prostorových jednotek a zároveň je součástí prostorové jednotky vyššího řádu a je vymezen na základě zvolených kritérií. Regiony se neustále vyvíjí díky vzájemnému působení všech probíhajících procesů (přírodních i socioekonomických), proto mluvíme o složitých dynamických prostorových systémech, které se od sebe navzájem odlišují. Z toho důvodu není jednoduchá ani klasifikace jednotlivých regionů. Děje se tak podle jednoho nebo vícero prvků či vztahů popř. v kombinaci s jejich hierarchickým postavením. Takto lze rozlišit regiony na [1]:

- **Homogenní regiony** jsou vymežovány nejčastěji na základě jednoho kritéria, které však musí platit v celé jeho ploše. Lze je vymežit i vícero kritérii spolu souvisejících. Jejich vnitřní uspořádání není důležité. Důraz je u nich kladen na povahu jejich hranic. Region je homogenní pouze relativně. Úplná homogenita není možná kvůli jeho velmi rozmanité geografické struktuře. Homogenními regiony jsou nejčastěji fyzicko-geografické, přírodní, formální regiony. Méně často socio-ekonomicky geografické (SEG) regiony (zemědělské, náboženské, apod.);
- **Nehomogenní (heterogenní) regiony** můžeme označit také jako nodální, spádové, vztahové, funkční, apod. s mnohem výraznější vnitřní prostorovou strukturou než homogenní. Jsou vymežovány na základě funkčních vztahů v území. Základem takového regionu je jádro (uzel, nodus), kolem kterého se vytváří jeho zázemí (spádová oblast). To vše dohromady pak tvoří tzv. nodální (heterogenní) region. Ty jsou založeny na vazbách a vzájemném působení právě jádra se zázemím. Například se může jednat o regiony dojížděky do zaměstnání, spádové regiony nemocnic, apod. V rámci kritérií se u nich sleduje intenzita regionalizační vazby, které mohou mít charakter administrativní, obslužný, produkční či spotřební. Co se týče složení takovýchto regionů, rozdělují se podle intenzity vztahů mezi jádrem a zázemím na jádro, zázemí, semiperiferní a periferní oblasti, kdy nejsilnější vazby jsou mezi jádrem a zázemím a naopak nejslabší (mnohdy žádné) mezi jádrem a periferní oblastí;
- **Totální (komplexní) regiony** nebo také plánovací, organizační či rozvojové se vymezují čistě účelově. Nejčastěji pro potřeby veřejné správy. Bývají hierarchicky uspořádané. To znamená, že prostorové jednotky vyšší úrovně jsou tvořeny prostorovými jednotkami úrovně nižší. Všechny tyto jednotky se zakládají

na relativní uzavřenosti obytných, pracovních a obslužných funkcích. Srovnáno od nejnižší úrovně, rozlišujeme nejčastěji tyto jednotky [28]:

- **Mikroregiony** jsou územní celky s uzavřenými a intenzivními regionálními procesy. Územně odpovídají jedné nebo více obcím popřípadě území svazku obcí. V ČR se rozdělují na **mikroregiony 1. stupně**, které odpovídají vymezeným správním obvodům obcí s rozšířenou působností (SO ORP), a územně organizované **mikroregiony 2. stupně** odpovídají území původně vymezených okresů. Jejich středisky (centry) jsou ORP, které mají podřízenost vůči střediskům vyššího řádu. Mohou se vyskytnout i vícejaderné mikroregiony;
- **Mezoregiony** jsou velké územní jednotky odpovídající v podstatě krajům ČR a jejich centry 12 krajských měst¹⁷;
- **Makroregionem** je celá Česká republika s makroregionálním centrem Prahou;
- **Subregiony** jsou specifické nekomplexní prostorové územní jednotky. Hierarchicky leží pod mikroregiony. Vykazují neuzavřenost vztahů dojížděky za prací a uzavřenost u vztahů dojížděky za službami. Územně odpovídají bývalým střediskovým obcím.

3.7 Krajina

3.7.1 Charakteristika a prvky krajiny

Každý region je složený z obcí, měst, infrastruktury, jeho obyvatel a také z krajiny. Ta je nedílnou součástí každého regionu, státu i světadílu. Z toho je patrné, že nemá žádné hranice. Všichni ji nějakým způsobem vnímáme a žijeme v ní. Je v podstatě součástí našeho každodenního života, pro který má zcela zásadní význam. Proto se stala důležitým předmětem strategického a hlavně územního plánování. Krajinu můžeme rozdělit stejně jako typy osídlení [26]:

¹⁷ Mimo Jihlavy, která leží ve velmi rozsáhlé oblasti mezi dvěma největšími regionálními středisky Prahou a Brnem a ty pak velmi potlačují jeho regionální význam. Z pohledu regionalistiky se jedná o prostor vnitrostátní periférie. A právě z důvodu eliminace tohoto stavu vznikl Kraj Vysočina. (HAMPL, 2005)

Městskou, příměstskou, venkovskou

Nejdůležitějšími prvky, ze kterých se krajina skládá, jsou půda, vodstvo, vegetace, zvířata, člověk. Má také svůj vzhled – reliéf. Ten může být velmi různorodý. Z hlediska charakteru se krajina dělí na přírodní, nepřetvořenou člověkem, nebo kulturní, přetvořenou činností člověka. Krajina je živý a dynamický systém s různými vlastnostmi. Těmi nejdůležitějšími jsou **ekologická stabilita, diverzita a krajinný ráz** [26]. Ekologická stabilita krajiny je velmi důležitá, jelikož čím větší ji krajina má, tím více je schopna odolávat i vyrovnávat se s různými změnami. Tvoří ji vzájemně propojené vysoce stabilní ekosystémy. Pro vyšší stability je rozhodující jejich počet, rozměr, propojenost a typ. Je také propojena s druhou důležitou vlastností a tou je diverzita krajiny neboli pestrost (heterogenita). Diverzita také souvisí s užíváním krajiny, protože, je-li pestrá, může k tomu nabízet více možností. Třetí nejdůležitější vlastností je krajinný ráz, který definuje i s jeho ochranou zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v § 12, odst. (1) [29]:

(1) Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítka a vztahy v krajině.

3.7.2 Funkce krajiny

Krajina plní také určité funkce. Z hlediska územního rozvoje je rozdělujeme na 4 základní typy [23]:

- **Ekologické** = je prostředím pro člověka, zvířata a rostliny;
- **Ekonomické** = plní funkci zásobárny přírodních zdrojů;
- **Kulturně-sociální** = působí harmonicky a esteticky pro obývání, regeneraci fyzických a duševních sil (funkce kulturní, naučná, vzdělávací);
- **Estetické** = lze ji vnímat více lidskými smyslovými orgány.

3.7.3 Ochrana krajiny

Po 2. světové válce nastal velký rozvoj průmyslu a s ním spojený rozvoj měst, aglomerací, který však probíhal na úkor přeměny i úbytku volné krajiny. Tento neudržitelný rozvoj znepokojil významné vědce sdružené do tzv. Římského klubu, kteří na něj upozornili v 70. letech 20. stol. svou zprávou „Meze růstu“. Zájem o tuto problematiku i z řad politiků vyústil v 2. pol. 80. let k definování trvale udržitelného rozvoje. Tedy takového rozvoje, který umožní zachování současné ekonomické, sociální a ekologické úrovně i budoucím generacím. Proto lze říci, že krajina v rámci tohoto udržitelného rozvoje nabývá ekonomický i sociální rozměr [26]. V roce 2000 se na základě uzavření **Evropské úmluvy o krajině** stala její ochrana a správa nedílnou součástí strategického plánování územního rozvoje států, regionů, obcí a měst i lidí. Úmluva definovala důležité termíny [30]:

- a) **Krajina** - část území tak, jak je vnímána lidmi, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů;
- b) **Krajinná politika** - vyjádření všeobecných zásad, strategií a pokynů kompetentními veřejnými orgány, které umožňuje přijetí specifických opatření, zaměřených na ochranu, správu a plánování krajiny;
- c) **Cílová kvalita krajiny** - vyjádření požadavků a přání lidí na charakter prostředí, v němž žijí, formulované pro danou krajinu kompetentními veřejnými orgány;
- d) **Ochrana krajiny** - činnosti směřující k zachování a udržení význačných nebo charakteristických vlastností krajiny, utvářených přírodní konfigurací a/nebo lidskou činností a právem považovaných za její historickou hodnotu;
- e) **Správa krajiny** - činnost, která má z hlediska udržitelného rozvoje zajistit pravidelnou péči o krajinu s cílem řídit a harmonizovat změny, které jsou způsobeny sociálními, hospodářskými a environmentálními procesy;
- f) **plánování krajiny** - cílevědomé činnosti zaměřené na zvyšování kvality, obnovu nebo tvorbu krajiny.

Signatáři Úmluvy (ČR v roce 2004) se v ní mimo jiné zavázali právně uznat krajinu jako základní složku životního prostředí lidí, zavést a provádět její ochranu, správu a plánování (krajinné politiky), zajistit účast veřejnosti, místní i regionální správy a dalších účastníků zapojených do provádění krajinných politik, začlenit krajinu do politik regionálního rozvoje a územního plánování i ostatních politik s nepřímým a přímým dopadem

na krajinu a podporovat vzdělávání v oblasti krajinných politik, ochrany, správy a plánování krajiny [30]. A právě poslední jmenované plánování krajiny je velmi důležité. Můžeme ho rozdělit do 3 základních koncepčních úrovní **ochrana, kultivace, tvorba** [1]. Mluvíme-li o ochraně krajiny, jde vždy o zabránění zhoršení současného stavu. Sklon k ochraně krajiny bývá odvislý od úrovně jejího stavu. Čím horší stav, tím vyšší snaha o ochranu. Kultivace obnáší odstraňování krajinných problémů a posilování jejich hodnot. Tvorba je v podstatě vytváření nové krajiny. Nejobvyklejší je tento způsob plánování v rekultivovaných oblastech po bývalé povrchové těžbě. Plánování krajiny je složitý, náročný a velmi důležitý proces, při kterém dochází k tvorbě koncepce složené ze všech tří uvedených složek. Proto je důležitá participace soukromého sektoru na celém procesu plánování.

3.7.4 Krajina v současnosti

V současné době probíhají v Evropě změny v krajině. Velký podíl na přeměně krajiny má **suburbanizace**, tj. proces vysídlování lidí do příměstských oblastí z městských center. Ti utíkají z přelidněných, znečištěných a drahých měst do jejich periferních oblastí, kde jsou blíže přírodě a mají nižší životní náklady. Bohužel tento proces sebou obnáší velké zábory krajiny, právě na úkor zemědělské půdy. K takto vzniklým oblastem je nutné přivést infrastrukturu. Se suburbanizací je spojen tzv. **urban sprawl** v překladu „sídelní kaše“. Jde o pronikání zástavby do volné krajiny neřízeným, nepromyšleným a nekoordinovaným umístěním obytných i komerčních areálů. V důsledku všech těchto negativních změn dochází ke změně vnímání a užívání krajiny. Z původního zemědělského se mění na rekreační. Vnímání krajiny člověkem je ovlivněno třemi faktory [26]:

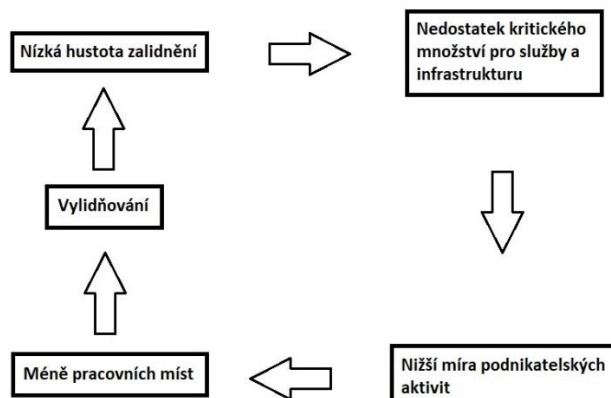
- 1) **Poznávacím** - vnímání je ovlivněno znalostmi krajiny, zkušenostmi s ní a porozuměním jejímu významu;
- 2) **Normativním** - vnímání je ovlivněno postojem člověka, který vůči ní zaujímá, a z něj vyplývajícího chování k ní;
- 3) **Kognitivním** - vnímání je ovlivněno emocemi, které člověk v danou chvíli prožívá.

To, jak společnost vnímá krajinu, záleží také na časovém období a historických okolnostech, ve kterých se právě nachází. V současnosti Evropa na krajinu nahlíží 3 způsoby [26]:

- 1) **Živobytí** - Představuje náhled na krajinu jako základní zdroj surovin, potravin a živobytí. Lidé, kteří ji takto vnímají, k ní mají silnou vazbu. Příkladem mohou být zemědělci, myslivci, rybáři nebo lidé žijící ve venkovských oblastech;
- 2) **Divočina** - Krajina je takto vnímána jako divoká, vznešená a člověkem nezkažená. Tento pohled na ní mají velmi často mladí lidé nebo ochránci přírody i obyvatelé měst;
- 3) **Arkády** - Toto je způsob nahlížení na krajinu jako na mírumilovnou a harmonickou venkovskou krajinu. Takto ji vnímají zejména lidé z města.

Do změn vnímání krajiny nevstupuje pouze proces suburbanizace, ale v posledních letech také proces **urbanizace**. A s ní související suburbanizace. Jedná se o přesídlování obyvatel z venkovských (rurálních) oblastí do měst. Důvodem je zvyšující se obliba městského způsobu života ve společnosti. Tyto oblasti se proto pomalu vylidňují a chátrají. Ti, kteří se nepřestěhují, často volí dojíždění za prací do měst a přináší si sebou chuť přenášet sem městský způsob života. Všemi uvedenými procesy se disparity mezi rurálními a městskými oblastmi stále zvětšují. Venkovské oblasti v současnosti prožívají strukturální změny, vylidňují se a chudnou. Dostávají se do tzv. bludného kruhu (obrázek č. 9) [31]. Z výše uvedeného je jasné, že EU podporuje rozvoj venkova ve svých dotačních titulech, aby zabránila všem uvedeným negativním okolnostem, protože udržení venkovských oblastí je pro EU životně důležité [26].

Obrázek 9: Bludný kruh upadajících venkovských oblastí

Zdroj: Vlastní – převzatý z OECD [31]

Vymezení venkova je ve většině států velmi problematické. Mnohdy není přesně zřejmý přechod městské oblasti do venkovské a naopak. V současné době se k jeho vymezení používá nová typologie Evropské komise. Používá pravoúhlé populační sítě buněk o rozloze 1 km². Typologie tak rozlišuje podle podílu obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách 3 kategorie [32]:

- **Převážně městské regiony** - mají podíl obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách menší než 20 %;
- **Smišené regiony** - mají podíl obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách mezi 20 % a 50 %;
- **Převážně venkovské regiony** mají podíl obyvatelstva ve venkovských rastrových buňkách větší než 50 %.

V ČR jsou venkovské oblasti vymezeny ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020. Rozděluje je na 3 typy podle polohy vůči sídelním centrům [18]:

- **Příměstský venkov** - venkovské oblasti v zázemí velkých měst;
- **Mezilehlý venkov** - průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center;

- **Odlehlý venkov** – periferní venkovské oblasti řídce obydlené, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí.

3.8 Hodnoty v území

V každém území se najdou určité hodnoty, které jsou důležité, jak z pohledu jeho obyvatel, tak také z regionálního významu. Mají významný vliv na jeho udržitelný rozvoj, a proto je důležitá jejich identifikace, ochrana, udržování a rozvoj. Hodnoty v území vymezuje územní plánování v ÚPP a ÚPD. Dají se vnímat nejen pozitivně jako něco, čeho je třeba si vážit, co chránit, ale i negativně jako problémy k řešení. Zásadní význam při vnímání hodnot hraje časové hledisko a okolnosti, za kterých jsou posuzovány. Lidé mohou určité hodnoty vnímat za určitých okolností a v určité době různě. Existují 2 základní typy hodnot [26]:

- **Vlastní** - nezávislé na člověku, který je nemůže vytvářet a jen velmi omezeně je může rozvíjet a udržovat, ale je schopen je ničit;
- **Účelové** - slouží k nějakému danému účelu a velmi často se pojí s lidskými potřebami.

Hodnoty může člověk vnímat v sociologickém i ekonomickém pojetí [26]. Ekonomické pojetí můžeme přirovnat k nákladům obětované příležitosti. Ukazuje, kolik lidí a jakých věcí jsou schopni se vzdát, aby určitou hodnotu získali, udrželi či ochránili. Tyto hodnoty lze vyčíslit a porovnávat. Na druhé straně jsou hodnoty, u nichž je v ekonomickém pojetí jejich ohodnocení problematické nebo nemožné např. zdraví. A některé mohou v jiných územích působit jako externality. Oproti tomu sociologickému pojetí odpovídají hodnoty stanoveným mravům společnosti, skupiny lidí i morálce každého jedince. Proto se dají najít rozdíly v jejich vnímání nejen mezi generacemi, ale také pohlavími, sociálními skupinami, místními obyvateli i lidmi „odjinud“ [26]. V současném globálním světě se náhledy na tyto hodnoty mísí, prolínají a vyvíjejí v čase. Jsou dynamické. Lze najít i takové hodnoty, na kterých se shodne větší množství lidí. A právě konsensus na hodnotách, co největšího počtu lidí, je důležitý pro územní plánování.

Z pohledu udržitelného rozvoje území by měly být určeny hodnoty ve všech 3 jeho pilířích (sociální, ekonomický, environmentální), mající mezi sebou určité vztahy. Na jejich

základě pak mohou hodnoty působit jako hodnoty **vzájemně se posilující, vzájemně se oslabující nebo vzájemně nezávislé** [26].

Abychom mohli hodnoty vnímat, chránit i rozvíjet, je nutné jim nejprve porozumět. V tom nám pomohou názory odborníků i veřejnosti účastnících se tohoto procesu. Odborníci přináší profesionální názor a znalosti. Veřejnost si poznáváním hodnot zvyšuje pozitivní vztah a sounáležitost s územím. Tím dochází k naplňování účelu sociálního pilíře udržitelného rozvoje. Když se nám podaří hodnoty identifikovat, musíme se rozhodnout, jak s nimi naložit. Jestli bude stačit je udržovat neboli chránit, rozvíjet nebo vytvářet nové. Z toho pohledu lze hodnoty rozdělit na několik skupin [26]:

- **Hodnot požívajících právní ochrany** - Používají tzv. „tvrdé“ ochrany hodnot s oporou v zákonech, vyhláškách nebo předpisech. Na jejich vnímání panuje široký konsensus. Právní ochrana může nabývat 3 typů - *bezvýhradná ochrana, podmíněčná ochrana s možností udílení výjimek, relativní ochrana*. Typickou ochranou s oporou v zákoně je nástroj územního plánování **limity využití území**. Příklady: chráněná krajinná oblast, územní systém ekologické stability, kulturní dědictví UNESCO, zóna havarijního plánování;
- **Hodnoty mimo právní ochranu** - V této souvislosti mluvíme o tzv. „měkké“ **ochraně hodnot** bez právní opory. Tyto hodnoty jsou specifické pro dané území a mají přírodní nebo urbánní charakter. Nejvýznamnější takto ochraňovanou „měkkou“ hodnotou je tzv. **genius loci = duch místa**. Jeho vnímání je ovlivněno lidským myšlením, emocemi i konáním pozitivním i negativním. Často je přenášen z minulosti [33]. Bývá hluboce zakořeněn ve vnímání lidí na takovém místě žijících. Dalšími oblastmi, ve kterých je zásadní sledování a zanášení „měkkých“ hodnot do územně plánovacích dokumentů jsou [26]:
 - **Přírodní hodnoty;**
 - **Kulturně-historické hodnoty;**
 - **Prostorové a kompoziční hodnoty;**
 - **Civilizační hodnoty (hodnoty osídlení a infrastruktury);**
 - **Nehmotné hodnoty.**

O ochranu i rozvoj „měkkých“ i „tvrdých“ hodnot se stará územní plánování, které to má definované stavebním zákonem v § 18 odst. 4 [21]:

(4) Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků. Zastavitelné plochy se vymezují s ohledem na potenciál rozvoje území a míru využití zastavěného území.

Tento zákon stanovuje i další důležité regule územního plánování. Ochrana a rozvoj těchto hodnot se týká hmotných složek území i jevů a procesů v území probíhajících. Pomáhá pak stanovováním podmínek a pravidel pro vytváření i ochranu hodnot regulací všech záměrů v území. Může tak činit **pomocí územně analytických podkladů (ÚAP) i územně plánovacích dokumentace (ÚPD)**. Pořizuje je příslušný úřad územního plánování obce, kraje nebo MMR ČR vždy v souladu s nadřazeností jednotlivých ÚAP. Z toho vyplývá, že ÚAP jsou podkladem pro zpracování ÚPD. Ty jsou nejdůležitějším a nejúčinnějším nástrojem územního plánování pro ochranu a rozvoj „měkkých“ hodnot veřejnou správou. Patří k nim **územní a regulační plán** v úrovni obecní a částečně zásady územního rozvoje v úrovni krajské. Náležitosti a podmínky pro zpracování ÚPD stanovuje stavební zákon. V případě ÚP jsou to regulace využití území, kam patří regulativy funkčních ploch, vymezení veřejně prospěšných ploch a územní rezervy. Regulační plány¹⁸ pak mají k dispozici regulační prvky typu podrobného vymezení podmínek využití pozemků, podmínky pro umístování a prostorové uspořádání staveb vč. staveb veřejné infrastruktury a veřejně prospěšných staveb, prvky prostorové regulace staveb i území (výšková a tvarová regulace zástavby, intenzita využití pozemků) a vytváření příznivého životního prostředí [26].

¹⁸ Regulační plány jsou při ochraně a rozvoji hodnot v území velmi účinné. Detailně specifikují podmínky jeho využití. Jejich změna není jednoduchá, proto nepodléhají krátkému, 4 letému volebnímu období. V ČR je tento nástroj územního plánování málo používaný.

4 Empirická část

4.1 Severočeský hnědouhelný region (SHR)

4.1.1 Vymezení a charakteristika území

Tato práce zkoumá pouze území, které zaujímají v současné době aktivní a rekultivované lomy a výsypky, nacházející se v severní části Mostecké pánve Chomutovsko-Teplické pánvi. Vymezuje ho SO ORP Kadaň, Chomutov, Most, Litvínov, Bílina a Teplice. Pro potřeby práce ho budeme nazývat Severočeský hnědouhelný region (SHR). Tato oblast vykazuje velmi velké ekologické poškození a strukturální postižení. Vinu na tom nese pokračující těžba hnědého uhlí, tepelné elektrárny i chemické továrny produkující významné exhalace a měnící zcela zásadním způsobem krajinný ráz celého území. Je pravda, že v posledních letech dochází k postupnému útlumu těžby v důsledku odtěžování stanovených územních ekologických limitů i nižší spotřebě hnědého uhlí. To však sebou nese celou řadu ekonomických, sociálních i ekologických problémů, které je a v dohledné době bude nutné řešit nejen na regionální, nýbrž také na nadregionální úrovni. Na druhé straně má SHR velmi bohatou a překotnou historii, ze které by se mohla čerpat řada nápadů. Zjednodušeně můžeme SHR charakterizovat jako oblast velmi problematickou s velkým potenciálem nadregionálního významu potřebující koncepční řešení a spolupráci všech úrovní veřejné správy.

Severočeský hnědouhelný region spadá do Severočeského hnědouhelného revíru, kde probíhala a stále probíhá těžba hnědého uhlí. Označení region je z pohledu možného cílení podpory a rozvoje regionální politiky účelnější. Podkrušnohorská oblast plnila v minulosti velmi důležitou roli průmyslové oblasti. Umístěna zde byla a stále je celá řada průmyslových podniků zejména z oblasti energetického a chemického průmyslu. Podstatnou roli v tomto umístění sehrály hnědouhelné doły, které jsou dodnes stále z velké části aktivní. Severočeský hnědouhelný revír je velmi rozsáhlým, průmyslovým, urbanizovaným, hustě osídleným a v důsledku těžby ekologicky velmi poškozeným územím. Leží v severní části ČR na území dvou krajů Ústeckého a Karlovarského. Sahá v podstatě od Chebu až po Ústí nad Labem. Táhne se po celé délce úpatí Krušných hor. Rozlehlejší část Severočeského hnědouhelného revíru nacházející se v Ústeckém kraji

začíná v jeho západní části u Kadaně, kde v blízkosti stojí tepelná elektrárna Prunéřov I a II. Dále na východ prochází Podkrušnohorskou oblastí tvořenou Mosteckou pávní sahající až na úroveň Ústí nad Labem a jeho jižní část k CHKO České středohoří. Nachází se zde hned několik bývalých i současných hnědouhelných dolů. Její plochu vymezují města Žatec, Kadaň, Klášterec nad Ohří, Chomutov, Jirkov, Litvínov, Krupka, Ústí nad Labem, Teplice, Bílina a Most (viz příloha č. 1) a vyplňuje území správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) Žatec, Kadaň, Chomutov, Most, Litvínov, Bílina, Teplice, Ústí nad Labem (viz příloha č. 2). Mosteckou pánev tvoří *Žatecká pánev* v jižní části kolem města Žatec se zaměřením na zemědělskou produkci a *Chomutovsko-Teplická pánev* v části severní, která je právě poznamenaná těžbou hnědého uhlí a energetikou. Mostecká pánev zaujímá rozlohu cca 1110 km² [34] a táhne se v délce cca 65 km od Ústí nad Labem až po Kadaň. Žije v ní nebo v její těsné blízkosti více než 500 tis. obyvatel [35]. Povrch je rovinatý až mírně zvlňený a tvoří ho z cca 86 % zemědělské pozemky a lesy s převažujícím typem půdy černozem. V její severní části Chomutovsko-Teplické pávní je tento podíl nižší, cca 75 % s rozmanitějšími typy půd černozem, hnědozem a kambizem¹⁹ [36].

Východní částí Mostecké pánve protéká řeka Ohře, na níž se nachází velká vodní nádrž Nechranice. Západní částí zase řeka Bílina. Po celé ploše je rozseto několik vodních nádrží převážně vzniklých zatopením vytěžených dolů. Co se týče průmyslu, převládá těžební (hnědouhelné povrchové doly) a energetický. V provozu je zde několik uhelných elektráren (Prunéřov, Tušimice, Ledvice, Počerady) a tepláren právě z důvodu blízkého zdroje uhlí. Zastoupen je také chemický průmysl společností Unipetrol u Litvínova, významným zpracovatelem ropy a výrobcem pohonných hmot. V Žatecké pávní se daří zemědělské výrobě, jejíž hlavní plodinou je chmel. Postupně dochází k rozvoji lehkého průmyslu, avšak jen malým tempem. S průmyslem úzce souvisí dopravní infrastruktura. Ta je v této oblasti velmi dobře rozvinutá. Celá oblast je protkána železničními tratěmi, které jsou v drtivé většině elektrifikované. K nejdůležitějším patří trať č. 130 procházející napříč severní částí pánve. Sloužila a doposud slouží hlavně pro nákladní železniční dopravu k přepravě hnědého uhlí a také jako hlavní dopravní tepna Ústeckého kraje. Silniční síť je také hustá. Nejdůležitější jsou dvě silnice 1. třídy I/13 a I/27 křížící se v Mostě a procházející napříč celou oblastí pánve. Z Chomutova do Postolopr

¹⁹ Nejrozšířenější typ půdy v ČR. Typická pro nadmořské výšky 300 až 1000 m n. m.

je postavena část nedokončené dálnice D7, která by měla tuto část pánve propojit s Prahou. Územím také prochází ropovod, tranzitní plynovod a z elektráren rozvody vysokého napětí 400 kV.

4.1.2 Historie SHR

Tato kapitola byla konzultována s odborníkem na historii Ústeckého kraje Mgr. Václavem Houfkem, ředitelem Muzea města Ústí nad Labem p. o. Důvodem je neexistence ucelené odborné literatury obsahující celkový přehled o historii SHR. Existují pouze odborná díla týkající se dílčích částí a segmentů nebo některých měst. Tyto skutečnosti vedly ke konzultaci historie SHR s odborníkem.

Historie území SHR je velmi zajímavá a pestrá. První zmínky o osídlení jsou již od pravěku, kdy začaly vznikat první osady. Od 13. stol. pak docházelo k zakládání měst. Některá se stala královskými a jiné poddanskými, ale všechna byla bohatá. Panovníci té doby si velmi dobře uvědomovali jejich strategickou a důležitou polohu u hranic se Svatou říší římskou. Některá z nich sloužila jako vojenské opěrné body (Kadaň), jiná střežila důležité obchodní cesty (Teplice, Bílina, Chomutov, Most), které tudy vedly. Putující obchodníci se v nich pravidelně zastavovali, aby se posilnili a odpočinuli si před nebo po přechodu Krušných hor. Při jejich setkávání se často obchodovalo a utrácely peníze. To byl důvod, proč v daných městech panoval čilý obchodní ruch. Měštům byla udělována řada nejrůznějších privilegií. Mezi nejdůležitější patřilo právo vybírat clo, různé daně a poplatky nebo vařit pivo či provozovat lázně (Teplice, Bílina). Rozvíjela se zde řemeslná výroba a díky nížinné poloze protkané toky řek, potoků, jižně orientované poloze a úrodné půdě také zemědělství.

Bohužel tento dlouhý a stále se zvyšující trend růstu blahobytu měst přerušily husitské války v 1. půlce 15. století. Toto období bylo pro většinu z nich traumatizující. Města v regionu střídavě dobývala husitská i křižácká vojska v poměrně rychlých sledech. Každá příchozí armáda těžila z bohatství měst, která postupně vydrancovala, poničila a finančně vysála. Období husitských válek je pro města SHR obdobím úpadku a jejich nabytá privilegia pozbývala své váženosti. 15. století je také obdobím počátku rozvoje těžby barevných kovů.

Po jejich skončení se začalo blýskat na lepší časy. Král městům půjčil nebo daroval významné finanční prostředky a také šlechtičtí majitelé do nich začali opět investovat. Nástup k opětovné prosperitě netrval dlouho a městům se znovu začalo dařit. Získala zpět některá původní i nová privilegia. Velký podíl na rychlém ekonomickém uzdravení měst SHR měla právě těžba barevných kovů, která zásadním způsobem jejich rozvoj a opětovné nabývání bohatství podpořila. Dařilo se také zemědělství (vinice, chmel, ovoce), těžbě rud, tkalcovství, těžbě zelené hlíny, lázeňství, atd.

Tento opětovný rozvoj a růst blahobytu měst přerušila třicetiletá válka započatá roku 1618, která se do dějin tohoto území výrazně zapsala. Po celou dobu trvání války tudy znovu střídavě procházela, tábořila nebo bojovala vojska jedné i druhé strany. Po jejím skončení byla města rozbořená, drancovaná, ničená a finančně vysávaná nejrůznějšími daněmi a poplatky. Trpěla také úbytkem obyvatel. Jako důsledek války se objevil mor a hladomor. Významnou pomoc v boji s hladomorem přinesl počátek pěstování brambor v českých zemích v 18. století. Postupně se města začala znovu vzpamatovávat. Tím, že se zde dařilo zemědělství, těžbě a řemeslné výrobě, nebyl velký problém opět rozvoj nastartovat. Začaly se také objevovat i první průmyslové podniky a v Litvínově vyrostla významná tkalcovna, která zásobovala punčochami²⁰ značnou část českého i středoevropského trhu. Navíc zde byla zapotřebí nová pracovní síla, a tak se sem začali lidé sestěhovávat nejen z Českých zemí, ale zejména ze sousedního Saska a střední Evropy.

Aby to SHR neměl jednoduché, v 19. stol. tudy bohužel znovu prošly války a to Napoleonské a Prusko-rakouské. Ty však již neměly tak devastující dopad. Boje probíhaly víceméně jinde. Po skončení válek se od 2. pol. 19. stol. v SHR výrazně rozmohla těžba uhlí, sklářských písků a keramické hlíny. Důvodem byl začátek průmyslové revoluce a s ní spojený prudký nárůst průmyslové výroby, výstavby železnic i přesun nové pracovní síly. Rozvoj zaznamenal také textilní, chemický, sklářský a keramický průmysl. Významný byl rozvoj lázeňství zejména v Teplicích a Bilině, na který měl na jejich příjmech i příjmech okolních měst značný podíl. Nejvýraznější byl koncem 18. a počátkem 19. století. Nastoupivší průmyslová revoluce v 19. století však lázeňství začala postupně upozadňovat. Důvodem byl rychlý rozvoj průmyslových podniků a zhoršující se životní prostředí.

²⁰ Punčochy byly významnou součástí odívání nejen v 16. století, ale až do současnosti

Další zlomovou událostí v historii SHR sehrała 1. světová válka probíhající v letech 1914 až 1918. Města opět upadala a vše se podřizovalo válce včetně finančních toků. Po jejím ukončení v roce 1918 došlo k rozpadu některých mocností, a to včetně Rakousko-Uherské monarchie. Osamostatnilo se také Československo, které se z válečných problémů poměrně rychle zotavilo a odstartovalo nový avšak krátký rozvoj. V letech 1932 - 1935 celý svět i Československo a oblast SHR nevyjímaje zasáhla Velká hospodářská krize. Její dopad nebyl po celém Československu stejně intenzivní. Jednou z nejvíce postižených oblastí byla právě oblast severních Čech vč. SHR. Extrémně narostla nezaměstnanost (až k 30 %) a řada podniků zkrachovala. Není divu, že se právě zde v Mostě uskutečnila tzv. Velká mostecká stávká. Byla největším odporem proti krizi kvůli jejím drastickým dopadům právě na oblast SHR a severních Čech. Celá 30. léta se tak nesla v duchu velkých ekonomických a sociálních problémů, které byly ještě umocněny těmi politickými. Oblast SHR byla v té době osídlena s výraznou převahou německy mluvícího a smýšlejícího obyvatelstva. Proto nebylo divu, že zde sílily sympatie se Sudetoněmeckou stranou Konráda Henleina, která se netajila podporou NSDAP²¹, a proto sílily požadavky na připojení k Německu. V roce 1938 došlo Mnichovskou dohodou, v níž se tehdejší evropské mocnosti dohodly s Německem, k odtržení části příhraničních oblastí Československa a jejich připojení k Německé říši. České obyvatelstvo bylo z této oblasti násilně vysídleno do vnitrozemí a jejich majetek zabrali Němci. V roce 1939 tyto mocenské hrátky stejně vyústily v 2. světovou válku. Města v SHR opět zažívala stagnaci. Výrazným momentem válečného období byla výstavba chemického závodu na výrobu paliv z hnědého uhlí u Litvínova.

Po skončení 2. světové války (v roce 1945) byla města SHR poničená a proběhl tentokrát odsun německých obyvatel ze Sudet. Jelikož jich zde žilo více než 80 %, zůstala oblast jen s minimem původních obyvatel a průmysl se zemědělstvím trpěly opět zoufalým nedostatkem pracovní síly. Proto bylo na přelomu 40. a 50. let 20. století rozhodnuto o tzv. osídlování pohraničí na základě prezidentských dekretů.

Značnou změnou prošla oblast SHR v průběhu 50. a 60. let 20. století pod vládou komunistického režimu. Ten kladl důraz zejména na těžký průmysl potřebující pro své fungování velké množství energie. Došlo tak k výraznému zvýšení těžby hnědého

²¹ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – NSDAP - Národně socialistická německá dělnická strana

uhlí mimo jiné v SHR i celém Severočeském hnědouhelném revíru a také výstavbě velkých tepelných elektráren umožňující vyrobenou elektrickou energií zásobovat většinu průmyslových podniků i domácností ČR. Těžaři tak přistoupili k povrchové těžbě, která měla a ještě má katastrofální dopad na životné prostředí, ráz krajiny, kvalitu ovzduší i sociální oblast. Doba s sebou nesla souběžně výrazný rozvoj chemických i energetických podniků. Také města v něm změnila svůj ráz. Některé jejich části ustoupily těžbě, stejně jako mnoho celých okolních obcí. Zvýšená potřeba těžby uhlí a s tím spojená poptávka po dobře placené pracovní síle přilákala velké množství nových přistěhovalců. Bohužel s malou kvalifikací a nízkým vzděláním. Docházelo k obrovským záborům zemědělské půdy nejen pro nové doly, ale i výstavbu sídlišť, ničení přírodních i společenských hodnot území. Trpělo také lázeňství z důvodu znečištěného ovzduší i intravilánu měst, což ho dostalo na pokraj krachu. Docházelo nejen k fyzické, ale také k sociální devastaci území SHR. Oproti tomu podpora investic ze strany státu do SHR byla významná a často dostávaly celostátní prioritu. Tento trend pokračoval až do tzv. sametové revoluce v roce 1989.

4.1.3 Současnost SHR

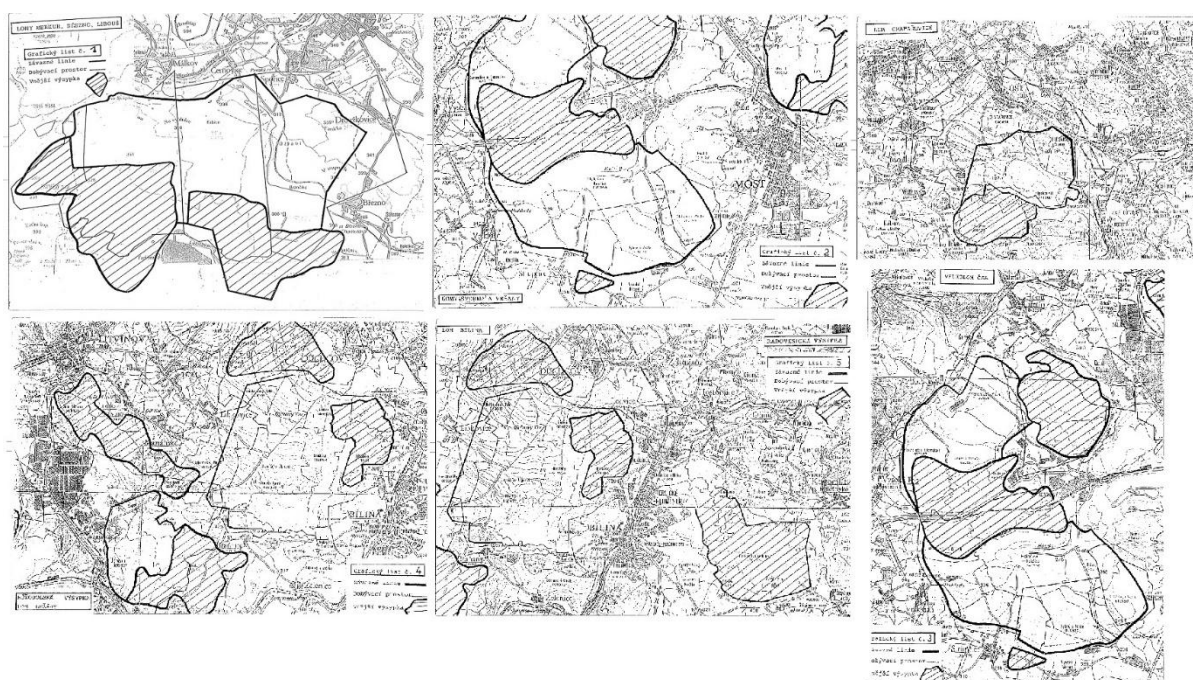
Za současnost SHR je možné pro potřeby této práce považovat období od roku 1989, tj. posledních 31 let. Tento rok byl zlomový. Pád komunistického režimu nastartoval proces transformace centrálně plánovaného hospodářství na tržní a také přístupová jednání ke vstupu do EU. Porevoluční období bylo velmi divoké i zlomové zejména v SHR. Již v roce 1991 tehdejší vláda ČR v čele s jejím předsedou Petrem Pithartem svým usnesením č. 444 schválila závazné limity omezení těžby a výsypek včetně mezních hodnot znečišťování ovzduší [37]. Došlo tak k nastavení přesných hranic v území, které nesmí těžební společnost při těžbě překročit (obrázek č. 10). Tím se nastartoval postupný útlum těžby hnědého uhlí v SHR a budoucnost tohoto odvětví se zdála být zpečetěna. Limity se týkaly těchto hnědouhelných lomů [38]:

- Lomu Merkur, Březno a Libouš – u Chomutova (v současnosti lomy Nástup-Tušimice);
- Lomu Šverma a Vršany – u Mostu (v současnosti lom Vršany);
- Lomu ČSA – mezi Litvínovem a Jirkovem;

- Lomu Ležáky – u Mostu;
- Lomu Bílina – u Bíliny;
- Lomu Chabařovice – u Ústí nad Labem;
- a několika výsypek.

Usnesení mělo důležitý vliv na celý region. Navíc v 90. letech odstartovala v ČR privatizace. Jedním z prvních regionů, kterého se dotkla, byl právě SHR. Důvod byl jednoduchý. Velké množství zajímavých a velkých podniků, doly, lázeňské objekty. Vše se stalo objektem zájmu především spekulantů a zahraničních firem, které přes nastrčené osoby a české firmy tyto podniky skoupily. Některé začaly provozovat, ale řadu z nich zavřely. Zbavily se tak domácí konkurence. A spekulanti ty lukrativní tzv. vytunelovali. Je však pravda, že některé podniky našly nové majitele, kteří měli o rozvoj svých zprivatizovaných podniků zájem a začali je postupně dávat dohromady.

Obrázek 10: Mapy limitů těžby v SHR – přílohy usnesení vlády ČR č. 444

Zdroj: www.vlada.cz

Divoká privatizace, krachy podniků, nastavení limitů těžby uhlí a současná snížená poptávka po uhlí, malá konkurenceschopnost místních podniků a jejich zaměřenost

na těžký a chemický průmysl vyvolaly v SHR v 90. letech 20. stol. rapidní zvýšení nezaměstnanosti až na 16 % v roce 2000. Číslo byla hrozivá a lepší nebyla ani v celém Ústeckém kraji. Navíc nezaměstnaní se rekrutovali převážně z podniků, které zaměstnávaly méně nebo nekvalifikovanou pracovní sílu a také z řad horníků pracujících v uhelných dolech. Nebylo jednoduché, lze říci i nemožné, pro ně nacházet vhodná pracovní místa. Někteří z nich absolvovali rekvalifikace, ale bylo jich jen velmi malé množství. Většina bohužel skončila na podporách v nezaměstnanosti. Občané této oblasti začali chudnout a vytvářela se z nich početná skupina sociálně slabých. Vládní výdaje na sociální politiku se tím neustále zvyšovaly. Na zvýšené nezaměstnanosti se také podepsala nešťastně provedená privatizace Mostecké uhelné společnosti a. s. v roce 1994, kdy stát v dobré víře si 46 % této společnosti nechal ve vlastnictví, 5 % převedl na místně příslušné obce a zbylých 49 % zprivatizoval. Byl přesvědčen, že je schopen spolu s obcemi si udržet většinový podíl. Bohužel se přepočítal. Těsně většinový podíl se podařilo skoupit společnosti Investenergy v roce 1999. Vláda Miloše Zemana nakonec této společnosti prodala i svůj zbylý 46% podíl. Společnost pak velmi často měnila své vlastníky a nakonec zůstala ve vlastnictví skupiny Czech Coal, která ji vlastní do současnosti [39].

Bylo to také období, kdy Vláda ČR neřešila příčiny, ale pouze důsledky. Z objektů zavřených či zkrachovalých podniků a továren vznikaly tzv. brownfielDY. Ty následně chátraly a většina z nich nenašla dosud svého investora. Stalo se obdobím zvyšujících se meziregionálních disparit, které dostaly takové výše, že bylo nutné je řešit. Mírný obrat nastal až se vstupem ČR do EU. Začalo fungovat MMR ČR, které zastřešovalo regionální politiku státu. Proto vláda přikročila k podpoře i tohoto regionu. Po vstupu ČR do EU byl ÚK zařazen mezi strukturálně postižené regiony a mohl tak čerpat finanční prostředky ze strukturálních fondů EU formou dotací. Nastartovala výstavba nových malých i velkých průmyslových zón u větších měst k přilákání nových firem do regionu. Příkladem je zóna Triangl, kterou vybuďoval ÚK mezi městy Žatec, Most, Chomutov a Louny, kde má svůj výrobní závod v současnosti významný světový výrobce pneumatik společnost Nexen a celá řada dalších firem vyrábějících součástky pro automobilový průmysl. Ně kterým podnikům se v této době podařilo získat zajímavé investory, čímž se spustil jejich slibně nastavený rozvoj a postupně se z nich vytvořili významní zaměstnavatelé regionu např. Unipetrol v Litvínově, AGC v Teplicích apod. Také nastavené limity těžby hnědého

uhlí plnily své funkce. Některé z dolů byly do těchto limitů vytěženy, následně zavřeny a rekultivovány. V současné době jsou činné pouze 4 lomy [38]:

- Nástup Tušimice a Bílina – provozují Severočeské doly (vlastník ČEZ a. s.);
- ČSA – provozuje Severní energetická a. s.;
- Vršany – provozuje skupina Czech Coal.

Vytěžené a uzavřené lomy přešly postupně pod správu Palivového kombinátu Ústí, s. p., který se stal právním pokračovatelem těžebních organizací v ČR. V roce 1994 stát rozhodl o zastavení jeho těžební činnosti²² a transformaci na revitalizační činnost v území zasažených těžbou. Jeho jednou z hlavních činností se stala rekultivace a revitalizace území po ukončení těžby uhlí. Spravuje cca 18 miliard Kč, které podnik získal od státu převodem části výtěžku z privatizace. Ke své činnosti také využívá evropské dotace. Ve své podstatě je hlavním aktérem v nastavování budoucí podoby území SHR. Prováděné rekultivace jsou vícero typů. Mezi ty nejpoužívanější v SHR patří lesnické, ale také zemědělské a vodohospodářské. Lesnická rekultivace spočívá v úpravě území a jeho následném zalesnění výsadbou různých dřevin s navazující péčí o ně. Zemědělská má zase za úkol přeměnu území na zemědělskou půdu tj. ornou půdu, pastviny, ovocné sady, vinice, louky. V případě vodohospodářských rekultivací dochází v předmětných územích k vytváření různě velkých vodních ploch pro různé účely využití a také k budování různých vodohospodářských staveb. Z již probíhajících rekultivací v SHR lze uvést například tu na původním dole Chabařovice, který byl upraven a zatopen, čímž vzniklo jezero Milada a v jeho okolí se provádí další úpravy území nebo také tu na dole Ležáky u Mostu, kde vzniklo zatopením zbytkové jámy jezero Most. Obě zatím mají sloužit k rekreaci. Rekultivovány byly také některé výsypky např. Radovesická u Bíliny, u níž byla zatím použita kombinace variant lesnické a zemědělské rekultivace [40].

V SHR samozřejmě také stále probíhá těžba hnědého uhlí a dokonce se těžebním společností podařila prosadit její částečná úprava a to hned dvakrát. Poprvé v roce 2008 usnesením Vlády ČR č. 1176, kterým se sice potvrdily původní limity stanovené v roce 1994, ale zároveň je u dolu Bílina posunulo, čímž umožnilo prodloužení těžby [41]. Po druhé pak v roce 2015 usnesením Vlády ČR č. 827, jímž se mimo jiné zrušilo usnesení č. 1176 posouvající limity na dole Bílina a zároveň upravilo na tomto dole územní

²² Těžební činnost přešla na státem vytvořené nové akciové společnosti, které posléze postupně privatizoval.

ekologické limity jejich rozšířením [42]. O dalších možnostech prolomení limitů se neustále vedou další jednání a těžební společnosti se snaží každou novou vládu přesvědčit o jeho pozitivěch. Jak velké území je předmětem jednání a co vše by těžbě po prolomení limitů muselo ustoupit, je patrné z obrázku (viz příloha č. 3).

4.2 Analýza nastavení směru a podmínek rozvoje SHR v jednotlivých stupních územně plánovacích, strategických a ostatních důležitých dokumentech hlavních aktérů veřejné správy

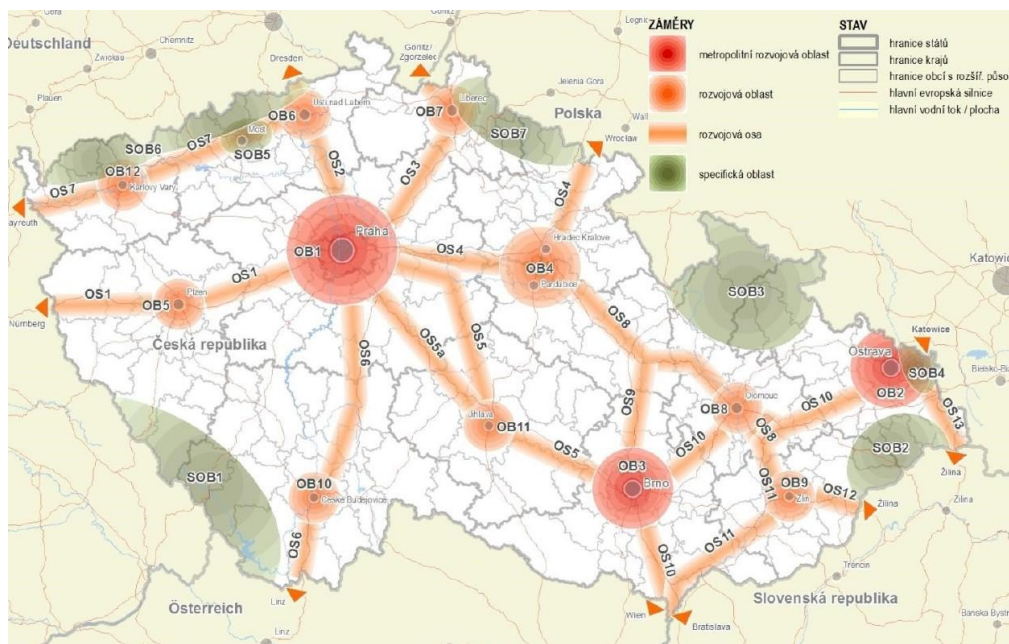
4.2.1 Územně plánovací dokumenty

4.2.1.1 Politika územního rozvoje ČR (PÚR ČR)

Politika územního rozvoje ČR je nejdůležitější územně plánovací dokument a nástroj územního plánování, který zpracovává MMR ČR a schvaluje vláda ČR. Ta ji schválila v roce 2008. Jejím úkolem je stanovit základní podmínky pro územní plánování nižších úrovní veřejné správy, aby mohl být zajištěn územní rozvoj a rozvoj hodnot konsensuálně v celém území ČR a současně vymezuje záměry rozvoje dopravní a technické infrastruktury nadregionálního významu [24]. PÚR ČR prošla od svého schválení 2 aktualizacemi a v současné době se zpracovává třetí. První aktualizace PÚR ČR, schválená vládou ČR v roce 2015, byla v podstatě vyhodnocením její implementace do zásad územního rozvoje krajů a zjistila řadu nedostatků. Ostatní dvě aktualizace se netýkaly Ústeckého kraje, tím pádem ani SHR.

Do SHR zasahuje v rámci PÚR ČR specifická oblast SOB 5 i SOB 6, rozvojová oblast OB 6 a prochází jí rozvojová osa OS 7 [24] (obrázek č. 11):

Obrázek 11: Vztah rozvojových oblastí, rozvojových os a specifických ploch

Zdroj: Politika územního rozvoje ČR

- 1) **SOB 5** - Jedná se o specifickou oblast Mostecko. Zaujímá SO ORP obcí Bílina a Most. Je protnuta rozvojovou osou OS 7. Vymezena je z důvodů strukturálního postižení oblasti, které s sebou přináší výrazné ekonomické, environmentální i sociální problémy. Ty je třeba důsledně řešit v rámci tří pilířů udržitelného rozvoje za účelem dosažení udržitelného rozvoje oblasti. Strukturální postižení tkví v převaze zaměření na utlumující se těžební, chemický a těžký průmysl i přítomnost tepelných elektráren spalujících hnědé uhlí, které je snahou v rámci EU omezovat a nahrazovat ekologičtějšími nebo obnovitelnými zdroji elektrické energie. Současně je třeba řešit také následky těžby rekultivací a revitalizací těchto ploch vč. následné péče o plochy krajinné, sídelní, výrobní i rekreační (krátkodobé i dlouhodobé). Územní plánování krajů i obcí by mělo z této dokumentace vycházet. Jejich úkolem pak je vytvářet územní předpoklady pro obnovu této postižené oblasti pro polyfunkční²³ využití území, např. vytváření jezer, velkých souvislých ploch zeleně, zemědělských i rekreačních ploch. Cílem je také obnova a ochrana kulturní krajiny. Pro MMR ČR plyne z PÚR ČR

²³ Polyfunkční využití znamená určení pro vícero možností využití území např. zemědělství, rekreaci, bydlení, sport, lesnictví apod.

úkol zakomponovat specifika této oblasti do důležitých dokumentů, které zpracovávají. Souběžně cílit podpůrné programy na potřeby oblasti;

- 2) **SOB 6** - Jedná se o specifickou oblast Krušných hor. Je vymezena ORP, na jejichž území se nacházejí. V rámci SHR je jedná o SO ORP Chomutov, Litvínov, Kadaň. Problémy k řešení jsou prakticky stejné jako u specifické oblasti SOB 5 s tím, že prioritou je ochrana přírody, krajiny, ovzduší oblasti, aby mohla plnit rekreační, zemědělské i lesnické funkce. Důležité je také zamezení nekontrolovaného budování větrných elektráren. Úkoly pro územní plánování i MMR ČR jsou stejné jako v SOB 5;
- 3) **OB 6** - Rozvojová oblast je vymezena SO ORP Ústí nad Labem a Teplice. Důvodem vymezení je zajištění sociálního a ekonomického rozvoje oblasti, které je žádoucí z důvodů posílení rozvoje a významu Ústí nad Labem jako krajské metropole a sousedních Teplic. Ty jsou v současné době prakticky propojené s neustále se rozrůstající průmyslovou zónou a mají velmi dobré napojení na dálnici D8 s mezinárodním významem i na I. a IV. železniční koridor (Ústím nad Labem oba koridory přímo prochází);
- 4) **OS 7** - Rozvojová osa vede přes vysoce urbanizované území z Ústí nad Labem přes Chomutov, Karlovy Vary, Cheb až na hranice ČR. Touto oblastí prochází významná dopravní cesta, kterou kopíruje. Jedná se o silnici I. třídy I/13 a od Karlových Varů dálnicí R6, jejichž úpravy a dostavby mají republikový význam.

Z důvodů umístění řady tepelných elektráren i husté rozvodné sítě v území SHR je v PÚR ČR vymezeno několik koridorů a ploch pro energetiku. Což má velmi závažný vliv na životní prostředí. Proto pro MMR ČR vyplývá úkol prověření možnosti realizace rozšíření jaderných elektráren Temelín i Dukovany. Dále také vymežit plochy pro stavby umožňující zkapacitnění stávající rozvodné sítě.

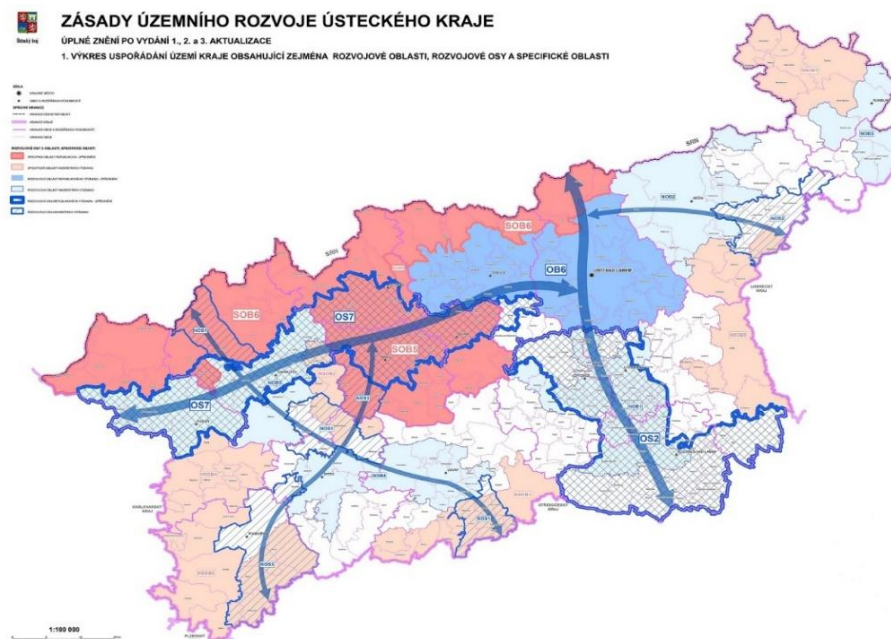
V rámci dálkovodů vymezuje PÚR ČR koridor **DV 1** a **DV 5**. V ploše označené DV 1 se nachází stávající ropovod Družba, končící u Litvínova v areálu společnosti Unipetrol zpracovávající ropu. Plocha DV 5 je určena k vymezení koridoru, kterým by mělo procházet uvažované prodloužení ropovodu Družba směrem do Německa. To by v budoucnu umožnilo, v případě nefunkčnosti přívodu ropy ropovodem Družba jih, který k nám vede z Ruska přes Ukrajinu a Slovensko, dodávat ropu do Unipetrolu ropovodem Družba sever vedoucí z Ruska přes Bělorusko, Polsko do Německa.

Z výše uvedeného vyplývá z PÚR ČR pro SHR, že je veden jako oblast s ekonomickými, environmentálními a sociálními problémy, které je třeba řešit, aby mohl být zajištěn udržitelný rozvoj nejen tohoto území, ale i celé ČR. Jeho strukturální postižení tkví v zaměření na těžební, těžký a chemický průmysl mající velmi negativní vliv na životní prostředí. Proto je nutné dbát nejen na restrukturalizaci průmyslu, ale i na hledání revitalizačních řešení ploch po skončené těžbě. Ty by měly prioritně sloužit k rekreačním, lesnickým či zemědělským účelům. Zároveň by se měla hledat možná řešení omezení produkce tepelných elektráren a nahrazení jejich kapacity obnovitelnými zdroji nebo zvýšením objemu výroby jaderných elektráren. Je také kladen důraz na řešení zkapacitnění místní dopravní sítě a vymezení koridoru pro možnou výstavbu propojení jižní a severní větve ropovodu Družba. Toto jsou priority, které by měly respektovat všechny nižší úrovně ÚPD při podrobnějším vymezení území [24].

4.2.1.2 Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje (ZÚR ÚK)

ZÚR ÚK stanovuje priority územního plánování pro region Ústeckého kraje vycházející z PÚR ČR. Zpřesňuje rozvojové oblasti, rozvojové osy, oblasti se zvýšenými požadavky na změnu nadmístního významu, specifické oblasti, plochy a koridory veřejné infrastruktury (tj. dopravní a technické), upřesňuje podmínky koncepce ochrany a rozvoje přírodních, kulturních, civilizačních hodnot ÚK, veřejně prospěšné stavby a území k asanaci [43]. ZÚR ÚK byly vydány a schváleny v roce 2011 a od té doby prošly 3 aktualizacemi.

Obrázek 12: ZÚR ÚK – výkres uspořádání rozvojových oblastí, os a specifických oblastí v rámci ÚK

Zdroj: Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje

Do SHR zasahují v ZÚR ÚK rozvojové oblasti republikového významu OB 6, nadmístního významu NOB 4 a NOB 5, rozvojové osy republikového významu OS 7, nadmístního významu NOS 1 a NOS 3, specifické oblasti republikového významu SOB 5 a SOB 6, nadmístního významu NSOB 2 a NSOB 4, asanační území nadmístního významu ASA 1, ASA 2, ASA 3, ASA 4, ASA 5, ASA 6, ASA 7, ASA 8, ASA 9 [43] (obrázek č. 12):

- 1) **OB 6 – rozvojová oblast Ústí nad Labem** - Jedná se o rozvojovou oblast republikového významu vycházející z oblasti stanovené v PÚR ČR. Nachází se na území SO ORP Ústí nad Labem a SO ORP Teplice. Vymezení této oblasti má za úkol celou řadu funkcí. Mezi ty nejdůležitější týkající se SHR patří zpřesňovat řešení problémů a využití rozvojových ploch v území, podporovat kooperaci obou městských aglomerací v prostoru podél silnice I/13 pro polyfunkční využití, ochrana a rozvoj lázní v Teplicích, podporovat revitalizaci brownfieldů, řešit propojení dálnice D8 procházející touto oblastí s Děčínem, zabránit hrozbě zamoření Krušných hor i této oblasti větrnými elektrárnami, usilovat o výraznou redukci dobývacích prostorů a chráněných ložiskových území (CHLÚ), obnova

historických a těžbou zrušených dopravních spojení obcí v území, podporovat a vymezit koridor pro budoucí mezinárodní vysokorychlostní železniční trať;

- 2) **NOB 5 – Chomutovsko, Kadaňsko** - Jde o rozvojovou oblast nadmístního významu ležící na území SO ORP Chomutov a Kadaň. Úkolem pro územní plánování je podporovat zkapacitnění a přestavbu přetížené silniční tepny oblasti silnice I. třídy I/13, podporovat revitalizaci a využití brownfieldů v území a řešení opatření ochrany životního prostředí obcí, které se dostanou do kontaktu těžebního uhelného lomu Libouš u Chomutova. Dále také chránit krajinářské, urbanistické a architektonické hodnoty území, podporovat redukcí dobývacích prostorů a CHLÚ, zlepšování dopravních vazeb v území a koordinovat územní rozvoj v oblasti vojenského újezdu Hradiště jako rozvojové oblasti;
- 3) **OS 7 – rozvojová osa Ústí nad Labem – Chomutov – Karlovy Vary – Cheb – hranice ČR/SRN** - Jedná se o zpřesnění pro rozvojovou osu republikového významu mimo oblast OB 6. Týká se tak úseku procházejícího SO ORP Teplice, Bílina, Litvínov, Most, Chomutov a Kadaň. Úkolem územního plánování je podporovat zkapacitnění a přestavbu úseků silnice I/13 a modernizace významných železničních tratí č. 130 a 131, obnova historické a těžbou zrušené místní silniční sítě, vytvářet předpoklady pro obnovení lázeňství v lázních Bílina a ochrana výjimečných přírodních a kulturních hodnot v území;
- 4) **NOS 1 – rozvojová osa nadmístního významu Louny – Chomutov – hranice ČR/SRN** - Osa prochází SO ORP Žatec, Louny a Chomutov. Úkolem územního plánování je v této oblasti podpora dostavby dálnice D7 na území kraje a přestavbu silnice I/27 v oblasti křížení s plánovanou dálnicí D7, vytvářet podmínky pro možnou kooperaci průmyslových zón nalézajících se v tomto území (zóny Triangl a Joseph) a pro prostory elektrárny Počerady;
- 5) **NOS 3 – rozvojová osa nadmístního významu Petrohrad – Žatec – Havraň – Most** - Úkolem územního plánování v této rozvojové ose nadmístního významu je podpora přestavby celého úseku silnice I/27 v území ÚK;
- 6) **SOB 5 – specifická oblast Mostecko** - Jedná se o zpřesnění specifické oblasti republikového významu pokrývající území SO ORP Bílina, Litvínov, Most. Hlavním úkolem územního plánování v této oblasti je posilování všech 3 pilířů udržitelného rozvoje stanovením územních limitů rozvoje těchto činností, které

by mohly přesáhnout meze únosnosti území. Dále pak řešit a vytvářet podmínky pro asanace, rekultivace i revitalizace území postižených těžbou i průmyslem s cílem dosažení výrazného zlepšení a ozdravení této krajiny v dohledném časovém horizontu. Dále vytváření předpokladů pro obnovu kulturní krajiny, vodního režimu, dopravního systému a polyfunkčního využití území poškozeného těžbou i průmyslem. Důležité je také vytváření podmínek pro vznik jezer na místech lomů s ukončenou těžbou a revitalizaci jejich okolí pro polyfunkční využití a také zamezení extenzivnímu rozvoji těžebního, energetického i těžkého průmyslu podporou transformace na průmysl s vyšší přidanou hodnotou a služby. Ostatní úkoly jsou shodné s výše uvedenými oblastmi a osami navazujícími nebo procházejícími tímto územím.

- 7) **SOB 6 – specifická oblast Krušné hory** - Opět se jedná o specifickou oblast republikového významu ležící na severním území SO ORP Kadaň, Chomutov, Litvínov, Teplice. Úkolem je posilování 3 pilířů udržitelného rozvoje území, ochrana a kultivace všech krajinářských, přírodních, urbanistických, architektonických hodnot oblasti, zajištění průchodnosti nadřazených koridorů dopravní a technické infrastruktury, stanovovat limity rozvoje činností, u nichž hrozí možnost přesažení meze únosnosti území, ochrana všech krajinářských a přírodních hodnot území, podpora a vytváření podmínek rozvoje využití území pro rekreační účely, podpora budování cyklostezek a turistických tras, zajištění dopravní obslužnosti oblasti, podpora ozdravení a obnovy lesních porostů Krušných hor a zabránění nekontrolované výstavby větrných elektráren;
- 8) **NSOB 2 – Jihozápadní Mostecko** - Specifická oblast nadmístního významu zasahuje do SO ORP Chomutov a Žatec. Důležité úkoly jsou podpora přestavby silnice I/27, ochrana životního prostředí v obcích, v jejichž blízkosti probíhá těžba, snaha o revitalizaci brownfieldů, usilování o redukci rozsáhlých omezení rozvoje kvůli stávajícím dobývacím plochám a CHLÚ a ochrana hodnot v území;
- 9) **NSOB 4 – Pětipesko** - Specifická oblast nadmístního významu patří do SO ORP Kadaň. Úkolem je vytvářet podmínky pro rozvoj dopravní obslužnosti sídelních center oblasti v návaznosti na dálnici D7 a silnici I/27. Nástroji územního plánování podpořit rozvoj místních ekonomických aktivit, revitalizovat opuštěné a nevyužité

zemědělské plochy i areály, využívat potenciálu oblasti pro cestovní ruch a rekreaci;

- 10) **ASA 1, ASA 2, ASA 3** - Všechny tři vymezené asanační plochy mají nadmístní význam. Jedná o území hnědouhelných lomů, v nichž v současné době probíhá a ještě několik let bude probíhat těžba uhlí. V případě ASA 1 jde o lom Libouš v SO ORP Kadaň a Chomutov, ASA 2 o lom Vršany v SO ORP Chomutov a Most, ASA 3 o lom ČSA v SO ORP Chomutov, Litvínov, Most. Úkolem územního plánování je ve všech třech případech vytváření a příprava podmínek pro průběžnou rekultivaci a revitalizaci těchto území pro polyfunkční využití území, obnova vodních ploch. Součástí je také ochrana předpolí lomů s osídlením a hodnot v území, posílení ekologické stability území i ochrana a zachování jeho biodiverzity;
- 11) **ASA 4, ASA 9** - Jsou to vymezená asanační území nadmístního a nadregionálního významu. Jde o plochy bývalých lomů – ASA 4 lom Most, ASA 9 lom Chabařovice u Ústí nad Labem. Leží v SO ORP Litvínov a Most (ASA 4) a SO ORP Ústí nad Labem (ASA 9). Úkolem ÚP v těchto územích je zajistit podmínky pro probíhající rekultivaci a revitalizaci území, kde již skončila těžba uhlí. U obou je preferována nadregionální, nadmístní i příměstská rekreace s vodohospodářským využitím území vč. posílení ekologické stability území a jeho biodiverzity;
- 12) **ASA 5, ASA 8** - Jsou to asanační území s nadregionálním významem. V obou případech jde o výsypky – ASA 5 Růžodolská v SO ORP Litvínov, ASA 8 Radovesice v SO ORP Bílina a Teplice. Úkolem ÚP je příprava podmínek pro dokončení jejich rekultivací a revitalizací. U výsypky Růžodolská se preferuje využití jak pro příměstskou rekreaci, tak krajinářsko-zemědělské využití. Oproti tomu na výsypce Radovesice je prioritou integrování území do krajiny CHKO České středohoří a jeho zemědělské využití;
- 13) **ASA 6** - Asanační území nadregionálního významu ASA 6 řeší území lomu Bílina a přilehlé výsypky Pokrok v SO ORP Bílina, Litvínov, Most, Teplice. Hlavním úkolem ÚP je příprava podmínek pro průběžnou rekultivaci a revitalizaci území. Preferováno je budoucí využití pro regionální rekreaci a vodohospodářskou činnost s uvažovanou možností vytvoření a propojení vodních ploch v jámách lomů Bílina a Most;

- 14) **ASA 7** - Toto asanační území nadmístního významu je vymezené v prostoru odkaliště elektrárny Ledvice v SO ORP Bílina. Úkolem je příprava podmínek pro rekultivaci území a následnou revitalizaci.

Z výše uvedeného vyplývá, že hlavním úkolem ZÚR ÚK je podporovat ochranu a obnovu přírody v území Krušných hor, aby mohl i nadále být zachován jejich prioritní účel využití pro cestovní ruch a rekreaci. S tím souvisí podpora rozvoje dopravní obslužnosti hor a zabránění nežádoucího a nekontrolovaného rozvoje větrných elektráren v této oblasti. Cílem v podkrušnohorské oblasti je podpořit zkapacitnění, přestavbu i dostavbu důležitých silničních tepen území dálnice D7, silnic I/13, I/27 a obnovení dopravní sítě v územích, kde byla zlikvidována z důvodů těžby uhlí. Zásadní je také snaha o omezování těžby a těžebních prostorů i kapacity tepelných elektráren. V územích s ukončenou těžbou zajistit žádoucí rekultivace, revitalizace a asanace, které by umožnily jejich polyfunkční využití. Základem je zatápění vytěžených lomů a revitalizace okolní krajiny pro zemědělské, rekreační i vodohospodářské účely. K tomuto účelu je v ZÚR ÚK vymezeno 9 asanačních území nadmístního i nadregionálního významu. Dále podporovat preferenci využití brownfieldů proti záborům volné krajiny a zemědělské půdy i restrukturalizaci místní ekonomiky na průmysl s vyšší přidanou hodnotou a služby. V oblastech s probíhající těžbou podpořit ochranná opatření zastavěných území. A v neposlední řadě v kadaňské oblasti se snažit preferovat obnovení tradice zemědělské výroby přerušené těžbou využíváním opuštěných i nedostatečně využívaných zemědělských ploch a areálů. V Teplicích rozvíjet lázně a v Bílině se jejich činnost snažit plně obnovit.

4.2.1.3 Územní plán města Kadaň

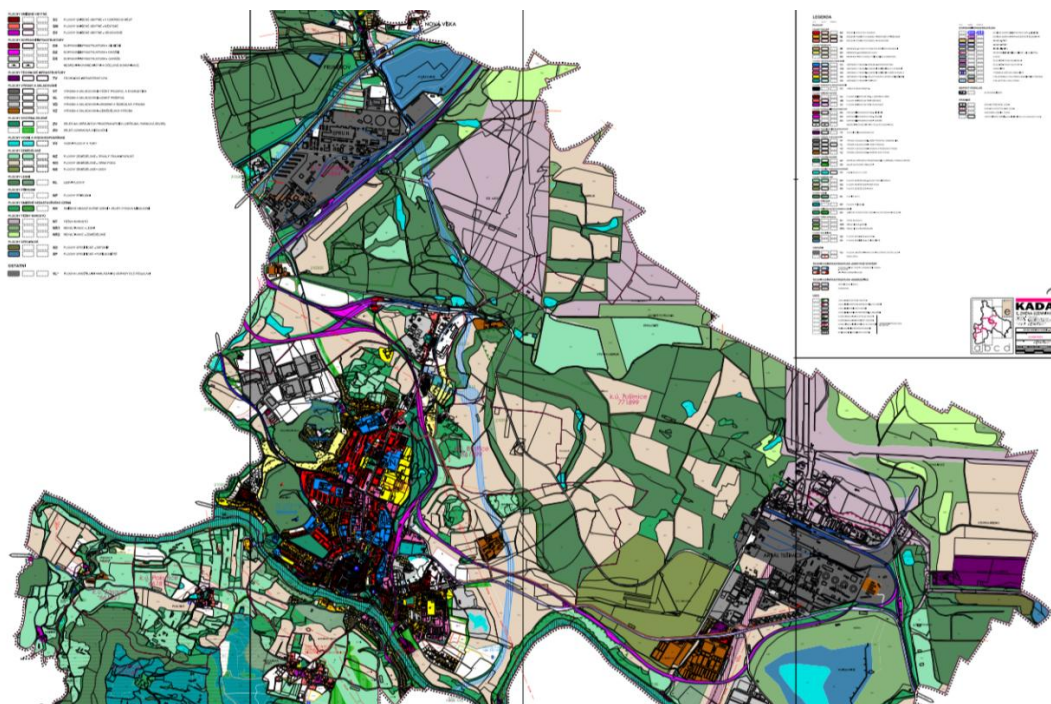
V ÚP Kadaň se řeší konkrétní pozemky a jejich využití. Vzhledem k SHR jsou k řešení pozemky v severní, severovýchodní a východní části SO ORP (obrázek č. 13). Zde se nachází Elektrárny Prunéřov (sever) a Tušimice (východ), mezi kterými leží největší hnědouhelný lom Nástup. V současnosti na tomto území probíhá těžba avšak již ne v těsné blízkosti Kadaně. K rekultivaci jsou určeny pozemky na území bývalého lomu Merkur, Libouš a výsypka Březno. Merkur se rozkládá v okolí východní části Kadaně a táhne se k severní hranici SO ORP a rozděluje současný lom Nástup na dvě části.

Z hlediska ÚP jsou zde vymezeny pozemky zemědělské – trvalý travní porost, orná půda. A také lesní. V nejnižší části této výseče jsou vymezeny pozemky pro sady. Malá část pozemků je připravena pro rekultivaci lesnickou formou. Ve východních částech bývalých lomů Libouš a Březno severovýchodně od elektrárny Tušimice je situace jiná. Zde Má ÚP většinu pozemků vyčleněnou na zemědělské a lesnické rekultivace. Území bývalé výsypky lomu Březno vymezuje pro ornou půdu a část pro skládku komunálního odpadu [44].

Územní plán Kadaně, zjednodušeně řečeno, počítá se zachováním ploch v SHR pro rekreaci a zemědělskou výrobu. Předpokládá a navrhuje výstavbu velkokapacitních skleníků i s ohledem na blízký zdroj tepla z tepelných elektráren, u kterých důsledně řeší jejich optické oddělení od obytných zón izolační a ochranou zelení. Současně také jejich stabilizaci vč. okolí a u volných nevyužitých pozemků vymezuje pouze lehký průmysl či sklady. V rámci dopravy se zabývá zkapacitněním silnice I/13, obchvaty obcí v SO ORP a vymezením přístupových komunikací k navrženým rozvojovým zónám. Samozřejmě je prostor pro optimalizaci železniční trati č. 130. Plochy zeleně pak poskytují prostor trasování cyklostezek, turistických stezek a ÚSES. Nepřipouští rozvoj větrných elektráren, ale dává prostor nové vodní elektrárně na vodním díle Kadaňský stupeň na řece Ohři [44].

Platný ÚP Kadaně byl pořízen v roce 2010 a prošel pěti změnami. V současnosti je v souladu s nadřazenými ÚPD i platnou legislativou.

Obrázek 13: Územní plán města Kadaně

Zdroj: vlastní – vycházející z Územního plánu města Kadaně

4.2.1.4 Územní plány měst a obcí SO ORP Chomutov

Chomutov je sice hraničním městem SHR, ale na jeho území se těžbou poškozené plochy nenachází. Ty leží v jeho jižní až jihovýchodní části SO ORP (většina plochy lomů Nástup) a také v okrajové severozápadní části (malé části lomů Vršany a ČSA). Proto je nutné se zaměřit na ÚP obcí SO ORP Chomutov, které ho na svém území mají. Jedná se o obce:

Územní plán Březno

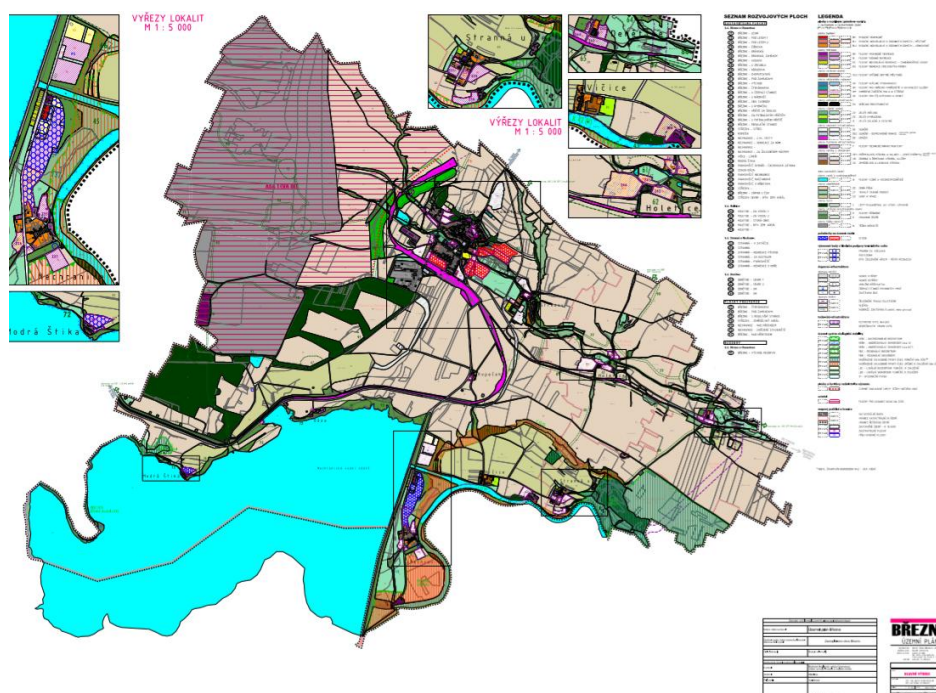
Obec Březno se nachází jižně od Chomutova a v jeho severozápadní části těsně u hranice obce začíná aktivní lom Nástup (lom Libouš). Zaujímá tak celou tuto plochu území Března (obrázek č. 14). Na jihu se rozprostírá 5. největší vodní nádrž v ČR Nechranice sloužící hlavně jako zásobárna vody pro elektrárnu Tušimice, ale také pro rekreační účely.

ÚP obce většinou velmi omezuje zábory volné krajiny pro zastavění. To je umožněno pouze ve východní části a u vodní nádrže (VD) Nechranice, které již v minulosti prošly rekultivací. Směřuje sem zájem obyvatel Chomutova o bydlení mimo město avšak v jeho

dosahu. Podmínkou je výstavba dodržující venkovský charakter. Většina ploch v okolí obce je v ÚP vymezena jako zemědělská půda – orná s menšími pásy zeleně pro stabilizaci krajiny vč. ploch určených k rekreaci. V severozápadní části území v úzkém pásu mezi lomem Nástup a zastavěnou částí obce je navržena plocha ochranné zeleně pro odclonění činnosti lomu. Prochází přesně stanovenou územní těžební limitou. Za ní se nachází území pro asanaci po ukončení těžby ASA 1. Zatím má ÚP navrženou v předpolí lomu ornou půdu. Z hlediska dopravy ÚP specifikuje trasu obchvatu obce v severozápadní části, podporuje rozvoj cyklotras a turistických tras. ÚP také nedovoluje umístění větrných elektráren na území Března [45].

ÚP obce byl schválen v roce 2014. Prošel jednou změnou v roce 2019, která řešila soulad s nadřazenými ÚPD. Je tak v souladu s nadřazenými ÚPD a platnou legislativou.

Obrázek 14: ÚP obce Březno

Zdroj: vlastní – použit ÚP Březno

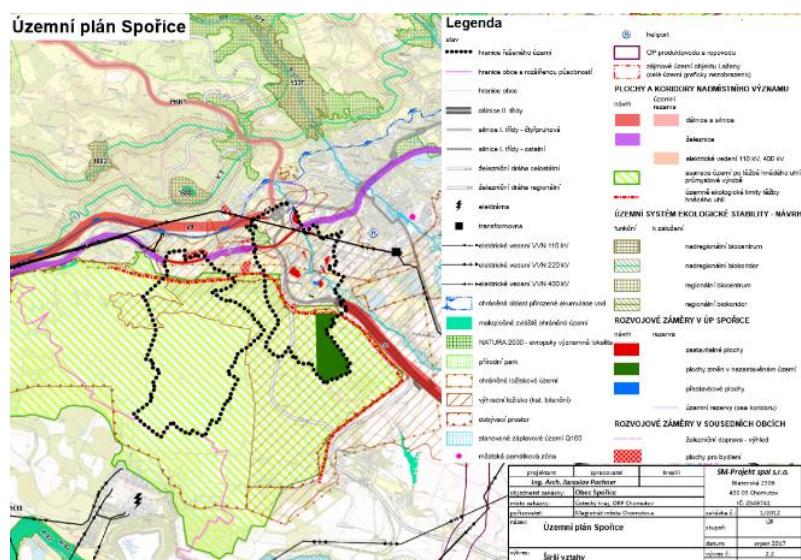
Územní plán Spořice

Obec se nachází jihovýchodně od Chomutova a jeho ÚP je rozdělen na dvě katastrální území (k. ú.) Spořice a Krbice. V druhém uvedeném k. ú. Krbice je v ÚP vymezena pouze plocha asanace, která bude provedena až po ukončení těžby. Na celé této části v podstatě

leží aktivní lom Nástup. V k. ú. Spořice je v celé jižní části vymezen lom Nástup s plochou možného rozšíření těžby (na obr. č. 15 světle zelená plocha). Ostatní okolní plochy kolem obce jsou stanoveny převážně jako plochy zemědělské - orná půda. Jen malá část těchto pozemků má podle ÚP sloužit jako plocha zemědělská - trvalý travní porost nebo plocha lesní a přírodní. V jižní části jsou z důvodu činného lomu umístěny pásy ploch ochranné zeleně pro jeho odstínění. Současně tudy vede také část dálnice D7 [46].

Současně platný ÚP obce byl schválen v roce 2006. Od roku 2012 byl pořizován nový, který byl schválen v roce 2017. Z toho vyplývá, že nyní je v souladu s nadřazenými ÚPD, ale ne s platnou legislativou.

Obrázek 15: Územní plán Spořice – výkres širších vztahů

Zdroj: ÚP Spořice

Územní plán Málkov

Obec leží západně od Chomutova na významné silnici I. třídy I/13. V jižní části obce se nachází aktivní lom Nástup a v severní části oblast Krušných hor s funkčním nadregionálním biokoridorem. V těsné blízkosti obce prochází důležitá železniční trať č. 140. ÚP respektuje v jižní části území obce hranice i plochu lomu a vymezuje ji jako plochu asanace po ukončení těžby vč. asanační hranice, která je stanovena v těsné blízkosti obce. Kde jsou zákonem také stanoveny územní ekologické limity těžby. Plochy mezi nimi a zastavěným územím mají sloužit převážně pro nízkou a rozptýlenou zeleň s nepravidelně

umístěnými menšími plochami zeleně vysoké a lesa. Menší plocha je zde vymezena i pro zřízení sadu. Z dopravních opatření jsou v ÚP uvedeny plochy pro zkapacitnění silnice I/13 vč. její přeložky mimo zastavěné území a optimalizaci železniční trati č. 140. Vede tudy několik cyklostezek nadmístního i nadregionálního významu, které ÚP respektuje. Severní část plochy obce zasahuje do specifické oblasti SOB 6, a proto jsou zde navrženy plochy pro rozvoj rekreace. V centrální části území obce najdeme v ÚP poměrně velké množství nových vymezených ploch pro bydlení městského typu. Důvodem je blízkost Chomutova, jeho velmi dobré dopravní napojení a zájem obyvatel chomutovské aglomerace o individuální bydlení v dosahu města [47].

Platný ÚP obce byl pořízen v roce 2006 a prošel dvěma změnami, z nichž poslední č. 2 byla schválena v roce 2014. Ty však nereflektovaly na nové skutečnosti v nadřazených ÚPD ani legislativě. Proto bylo nadřazeným orgánem územního plánování ORP Chomutov doporučeno zpracování nového ÚP. Obec je v současnosti ve fázi pořizování. Současný ÚP tedy není v souladu s nadřazenými ÚPD a legislativou.

Územní plán Černovice

Leží západně od Chomutova na silnici I/13. Severní část obce zasahuje do oblasti Krušných hor a jižní do funkčního lomu Nástup (Libouš). ÚP obce proto sleduje v jižní části území plochu asanace po ukončení těžby s územními ekologickými limity. V jižní části jsou navrženy pouze plochy zeleně, a to smíšeně luk i pásů zalesnění. U hranice lomu se jedná o ochrannou zeleň a severně od ní až k zastavěné části obce ÚP navrhuje více než z poloviny nové rekreační plochy a z druhé poloviny smíšené obytné a zemědělské. Severní část je stanovena jako les. Má tak sloužit k rekreaci i lesnímu hospodářství. V těsné blízkosti zastavěných ploch ÚP vymezuje nemalé množství nových ploch smíšených obytných [48].

ÚP obce nabyt účinnosti v roce 2011. Žádnými změnami neprošel, a proto není v souladu s platnými nadřazenými ÚPD a platnou legislativou. Obec zatím neuvažuje o pořízení nového.

Územní plán Strupčice

Obec Strupčice leží východně od Chomutova směrem na Most. V její severní části zatím funguje lom Vršany, kde ÚP respektuje územní ekologické limity těžby a u nich vymezuje

plochy rozptýlené nízké zeleně. Budoucí využití pozemků v této oblasti navrhuje prioritně k užívání jako venkovskou krajinu se zemědělstvím. Ostatní plochy území obce jsou již rovnou stanoveny jako zemědělské – orná půda s minimálním podílem zeleně. Rozvojové plochy sledují trend stěhování obyvatel okolních aglomerací Chomutova a Mostu mimo silně urbanizovaná území blíže k přírodě tím, že v okolí obce Strupčice i sousedních vesnic Okořín a Sušany vymezuje poměrně velké nové plochy pro bydlení nízkopodlažního typu. ÚP u nich připouští možnost výstavby rekreačních objektů [49].

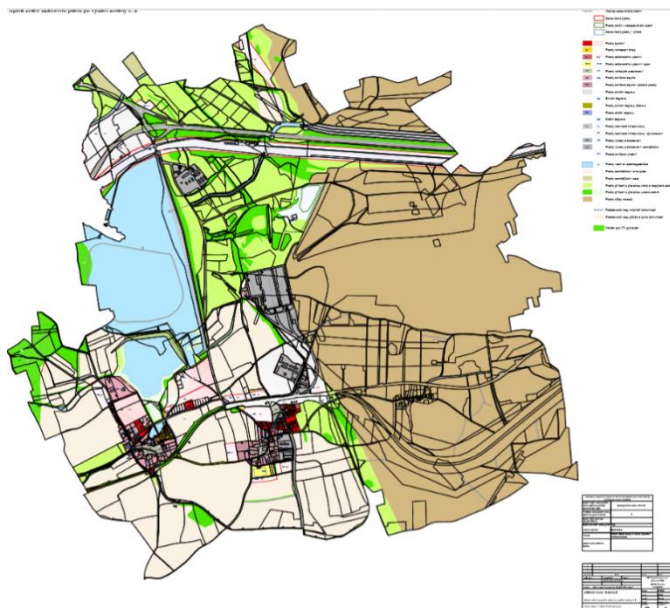
Platný ÚP byl pořízen v roce 2006 a v roce 2009 prošel změnou. Nicméně po následných změnách v nadřazených ÚPD s nimi nebyl v souladu. Obec proto přistoupila k pořízení nového ÚP, který zastupitelstvo obce schválilo v roce 2013. Po novelizaci stavebního zákona a prováděcích vyhlášek by měl být aktualizován a uveden s nimi do souladu.

Územní plán Vrskmaň

Obec leží v těsné blízkosti města Jirkov u Chomutova. Necelou východní půlku území obce zaujímá lom Vršany. Severní částí prochází silnice I/13 a železniční trať č. 130. Dále se zde v severozápadní části nachází vodní nádrž Újezd. ÚP řeší pouze západní polovinu území obce, v níž většinu její jižní části vymezuje jako ornou půdu. Na severu pak kolem vodní nádrže až k silnici I/13 jsou plochy přírodní s převahou vysoké zeleně. V těsné blízkosti zastavěných ploch obce ÚP vymezil poměrně velké nové plochy pro bydlení a také pro výrobu. Východní půlka území je vymezena jako plocha těžebního prostoru k asanaci, který zatím výrazně omezuje rozvoj obce (obrázek č. 16) [50].

ÚP obce byl poprvé vydán v roce 2006 a změněn v roce 2009. Z důvodů změny nadřazených ÚPD a legislativy přistoupilo ke 2. změně, kterou zastupitelstvo schválilo v roce 2018. Zpracovalo do ní vše, co bylo potřeba k uvedení do souladu. ÚP Vrskmaň je tedy v souladu s platnou legislativou i nadřazenými ÚPD.

Obrázek 16: ÚP Vrskmaň

Zdroj: Územní plán Vrskmaň

Územní plán Vysoká Pec

Obec se nachází severně od Chomutova v blízkosti Jirkova. Skoro 65 % jejího území zaujímají Krušné hory. Skoro polovinu zbylého území zabírá funkční lom ČSA a již vytěžené plochy. ÚP na základě těchto skutečností v severní polovině vymezuje plochy lesní a ve spodní východní části území respektuje plochu lomu obklopeného plochami nezastavitelného smíšeného území, přírodními s převahou nízké rozptýlené zeleně a menší plochy přírodní zeleně vysoké. I přes zásadní omezení rozvoje díky lomu, Krušným horám a také vymezenému koridoru pro nový vysokotlaký plynovod má ÚP Vysoké Pece ambice k rozvoji rezidenčního bydlení. Proto po celém okraji obce vymezil nové plochy pro bydlení k přilákání nových obyvatel. Na severu u vesnice Pyšná v Krušných horách láká k rekreaci novými plochami rekreace pro výstavbu zahrad a chat [51].

ÚP obce nabyt účinnosti v roce 2009 a prošel třemi změnami. Ta poslední byla schválena v roce 2020. Díky nim byl uveden do souladu s nadřazenými ÚPD a legislativou.

4.2.1.5 Územní plány měst a obcí SO ORP Most

Z pohledu SHR se jeho území nachází ve třech obcích Malé Březno, Braňany a města Most. Všechny obce jsou součástí SO ORP Most a leží v blízkosti samotného města, kolem kterého stále probíhá těžba hnědého uhlí. Západně od něj jsou lomy Vršany, ČSA a také elektrárna Komořany. Ve východní části již byla těžba ukončena a proběhla nebo probíhá celá řada rekultivací i revitalizací. Její součástí bylo zatopení bývalé těžební jámy, na jejímž místě vzniklo nové jezero Most. Do východní části obce Braňany pak zasahuje aktivní lom Bílina.

Územní plán města Mostu

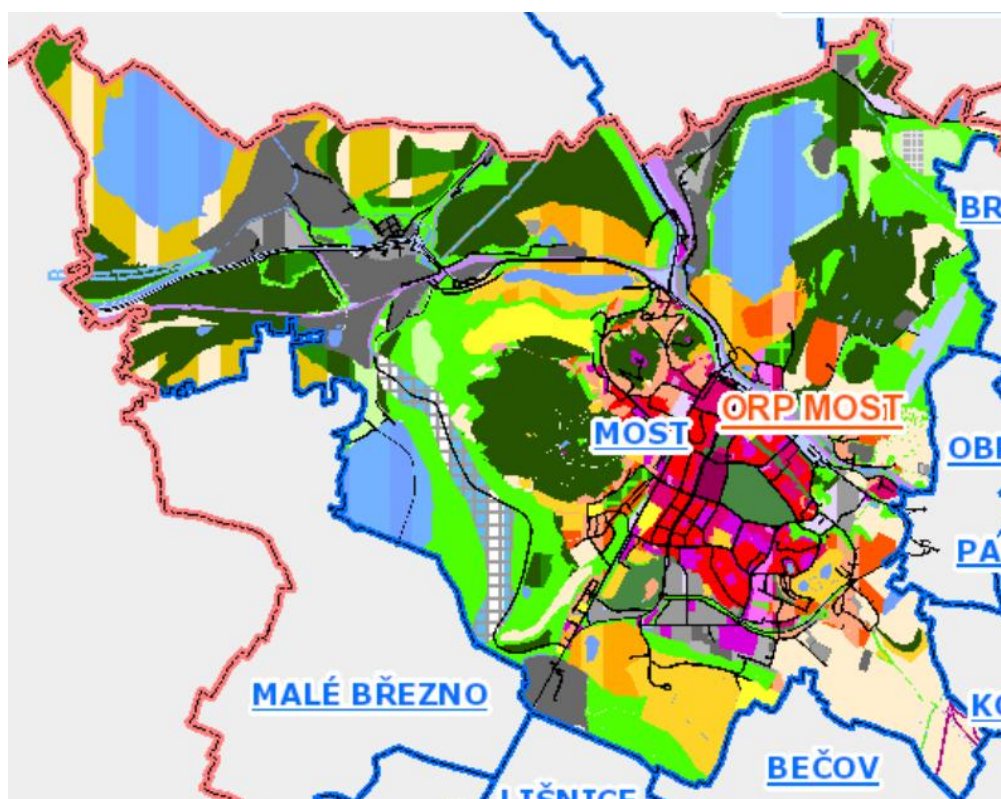
Město Most je dalším, které vymezuje SHR. V jeho okolí probíhala a také ještě probíhá těžba hnědého uhlí. Aktivní jsou lomy ČSA severozápadně od města a lom Vršany západně. Na severozápadě v městské části Souš již byly dříve rekultivace dokončeny (jezero Matylda). Oproti tomu na severu v prostoru bývalého lomu Most-Ležáky stále probíhají. Z hlediska urbanistické koncepce ÚP preferuje obnovu vodního režimu hlavně v jámách lomů a také odkrytí zatrubněné řeky Bíliny. V okolí zatopených lomů a na výsypkách počítá s polyfunkčním využitím území. Klade samozřejmě důraz na ochranu hodnot území a územních systémů ekologické stability. Velký potenciál pro město pak skýtají plochy po těžbě a to jak ukončené, tak aktivní. Město je důležitý dopravní uzel. Spojují se tu významné dopravní tepny silnice I/13 a I/27 a prochází tudy důležitá železniční trať č. 130 a řeka Bílina.

ÚP Mostu nevymezuje plochy v prostorách aktivních lomů jako plochy k asanaci po těžbě jako většina jiných, ale již konkrétně řeší jejich budoucí využití i přes to, že v některých ještě těžba neskončila a několik let neskončí (obrázek č. 17). Z toho je patrné, že město má již jasno, pro jaký účel hodlá v budoucnu tyto pozemky využít. V městské části Komořan (západně) na území lomu ČSA navrhuje novou vodní plochu (zatopení lomu) a kolem ní zemědělskou půdu. V předpolí lomu Vršany (městská část Čepirohy), který plánuje také zatopit, vymezuje pozemky k zemědělskému využití a zeleně s nízkou výsadbou. V okolí elektrárny jsou pak vymezeny plochy lesa a ostatní zeleně. Okolí jezera Matylda je navrženo pro rekreaci. Kolem nově vzniklého jezera Most ÚP preferuje plochy lesní a nízké zeleně. Pouze v jižní části navrhuje plochy pro rekreaci i bydlení omezené

pouze na nízkopodlažní zástavbu. V městské části Rudolice n. Bílinou, což je také plocha po bývalém lomu Most, proběhla zemědělská rekultivace. Přes to zde ÚP navrhuje část pozemků určit k nízkopodlažní zástavbě pro bydlení [52].

V současné době platný ÚP města Most byl schválený již v roce 2003. Prošel devíti menšími změnami. Není však plně v souladu s nadřazenými ÚPD, a proto je připravován nový, který je zatím ve fázi pořizování.

Obrázek 17: Územní plán města Most

Zdroj: Územní plán města Most

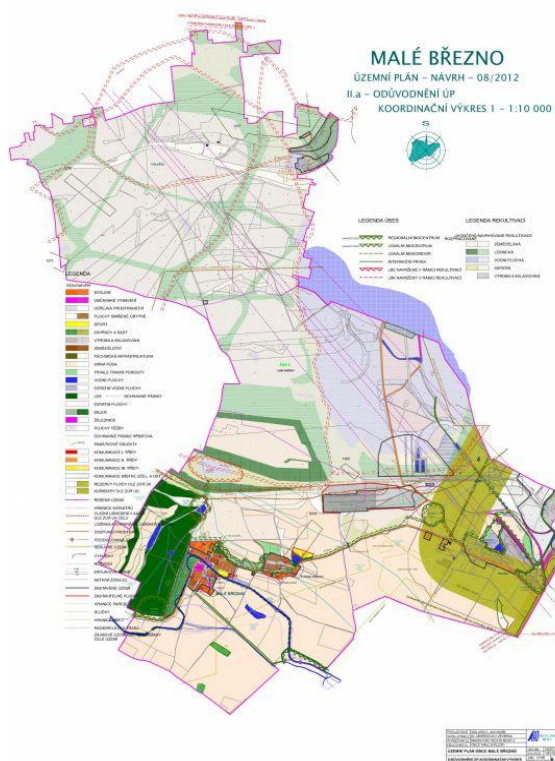
Územní plán Malé Březno

Obec leží západně od města Most a její území k němu těsně přiléhá. Zhruba $\frac{3}{4}$ jeho plochy od severu tvoří lom Vršany. Proto je rozvoj obce zatím výrazně omezen (obrázek č. 18). Zbývá jižní část je ÚP vymezena pro zemědělství jako orná půda. To je také prioritou obce. Pouze východní stranu obce tvoří les. Obec také vymezuje nové rozvojové plochy pro bydlení právě v této části. Co se týče lomu Vršany a jeho vnitřních výsypek, ÚP respektuje jeho hranice i hranice územních ekologických limitů. Plocha je navržena

k budoucímu využití prioritně pro zemědělství a menší část k zatopení a plnění vodohospodářských funkcí. Užívání tohoto území k rekreaci nebo výrobní činnosti není v žádném případě upřednostňováno. Naopak prioritou je zemědělský charakter území. Jediné místo, kde je předpokládáno umístění výrobně skladovacích ploch, se nachází na plochách současného zázemí lomu. ÚP tak přebírá navržená řešení rekultivace lomu a výsypek připravená a schválená Českým báňským úřadem v dokumentu Souhrnný plán sanace a rekultivace lomu Vršany. Na území obce ÚP navrhuje vymezení celé řady lokálních biocenter a to hlavně na v budoucnu rekultivovaných plochách lomu [53].

ÚP obce je schválený v roce 2012 a je v souladu s nadřazenými ÚPD. S platnou legislativou však nikoliv.

Obrázek 18: Územní plán Malé Březno

Zdroj: Územní plán Malé Březno

Územní plán Braňany

Obec se nachází východně od města Most přímo mezi ním a městem Bílina. Je zajímavá tím, že její území rozděluje hranice Mostecké pánve a Českého středohoří. Bohužel

značnou část obce negativně ovlivňuje v možném rozvoji těžba. V severní části zasahuje aktivní lom Bílina a v jižní těžební prostor pro dobývání bentonitu²⁴. Obec je tak sevřená a má tím pádem v současnosti jen minimální možnost k rozvoji. V severní části již sice proběhla a nadále probíhá rekultivace tohoto území po těžbě, která však tímto prostorem projde ještě jednou. Důvodem je částečné prolomení limitů těžby v roce 2015 právě na lomu Bílina. Vláda ČR schválením svého usnesení č. 827 povolila posunutí územních ekologických limitů těžby západním směrem od lomu (obrázek č. 19). U Braňan se tím těžba dostane až na vzdálenost pouhých 500 m od zastavěného území obce a zničí celou severní část a část severovýchodního území obce. Toto v době sepisování této práce ÚP Braňan zatím neřešil [54].

Původní ÚP obce byl schválen v roce 2004. V roce 2012 obec přistoupila k pořízení nového a ten nakonec v roce 2015 byl schválen. V roce 2020 zastupitelstvo obce přistoupilo k pořízení jeho změny č. 1. Stalo se tak na žádost těžební společnosti Severočeské doly a. s., která v přilehlém lomu Bílina těží uhlí, a reagovala tím na usnesení Vlády ČR č. 827/2015, ve kterém došlo k posunutí územních ekologických limitů těžby právě na lomu Bílina a týká se území obce Braňany. V této době je změna ÚP projednávána. Současný platný ÚP je částečně v souladu s nadřazenými ÚPD. Je třeba, aby byl uveden ještě do souladu s legislativou, tj. novelou stavebního zákona z roku 2018.

Obrázek 19: Korekce územně ekologického limitu – důl Bílina

Zdroj: Příloha usnesení Vlády ČR č. 827 z 19. října 2015

²⁴ Bentonit – hornina s velmi širokým spektrem využití v chemickém, potravinářském, stavebním, keramickém, farmaceutickém průmyslu i zemědělství atd. (Wikipedie, 2001)

4.2.1.6 Územní plány měst a obcí SO ORP Litvínov

Litvínov je město ležící na severním okraji SHR severně od města Most. Samotné město na svém území nemá žádný dobývací prostor. Za to se v jeho jižní části SO ORP u Záluží nachází výrobní závod významné chemické společnosti Unipetrol. Přímý kontakt s těžbou mají dvě obce z SO ORP Litvínov Horní Jiřetín a Mariánské Račice.

Územní plán sídelního útvaru Horní Jiřetín a Černice

Obec se nachází jihozápadně od města Litvínov. Jižní část jejího území zaujímá aktivní lom ČSA. Ve východním cípu zase zasahuje část areálu Unipetrol. Díky tomu je zde ÚP vymezeno bezpečnostní pásmo, pásmo hygienické ochrany a také zóna havarijního plánování. Území těžby řeší pouze jako vymezený dobývací prostor s jednoznačně stanoveným územním ekologickým limitem. Obec v současnosti prochází fází zadání nového ÚP, který by pak vše výše uvedené dal do souladu a navrhl respektovat stanovené limity. Zpracovává také preferenci polyfunkčního využití území obce vč. ploch po ukončení těžby [55].

ÚP obce byl schválen v roce 1998. Není tak v souladu ani s nadřazenými ÚPD ani s platnou legislativou. Ze stavebního zákona vyplývá, že ÚP pořízené před rokem 2007 ukončí svou platnost 31. 12. 2020, pokud do té doby nebude schválen nový, což Hornímu Jiřetínu reálně hrozí. Sice se podařilo schválit zadání ÚP, ale do září 2020 není a v nejbližší době nebude schválena finální verze ÚP.

Územní plán Mariánské Račice

Obec leží jihovýchodně od Litvínova. Do jeho západní části území obce v současnosti zasahuje malým kouskem aktivní lom Bílina svým dobývacím prostorem. Současný platný ÚP je z roku 1996. Respektuje sice vládou stanovené územní ekologické limity těžby, ale pouze ty, které platily do roku 2015, kdy došlo pává na lomu Bílina k jejich částečnému prolomení. Limity se posunuly a zaujímají nově cca polovinu území obce. Je tedy velkým předpokladem, že k těžbě zde dojde. Nejen z důvodu těchto nových skutečností, ale také z legislativních důvodů, obec Mariánské Račice připravuje nový územní plán. V jeho návrhu je vše potřebné dáno do souladu se zněním PÚR ČR i ZÚR ÚK. Předmětné území těžby navrhuje řešit jako území s polyfunkčním využitím vč. ploch asanace po těžbě [56].

ÚP obce byl schválen v roce 1996 a prošel třemi změnami. Tou poslední schválenou v roce 2010 byl dán do souladu s PÚR ČR. V roce 2016 obec přistoupila k pořizování 4. změny, která do současnosti nebyla schválena. Z toho důvodu není ÚP v současné době v souladu s nadřazenými ZÚR ÚK a ani s platnou legislativou.

4.2.1.7 Územní plán města a obcí SO ORP Bílina

SO ORP Bílina leží mezi městy Most a Teplice na významné silnici I. třídy I/13. Z pohledu SHR do něj zasahuje území města Bíliny a obce Ledvice. Na území SO ORP leží aktivní lom Bílina, který provozují Severočeské doly a. s. vlastněné největší českou energetickou společností ČEZ. Na lomu došlo v roce 2015 k částečnému prolomení územních ekologických limitů těžby uhlí, které byly naštěstí pro SO ORP posunuty západním směrem. To znamená, že těžba bude postupně ustupovat od zastavěného území Bíliny i Ledvic. U Ledvic ve východním cípu území Bíliny je umístěna jedna z tepelných elektráren.

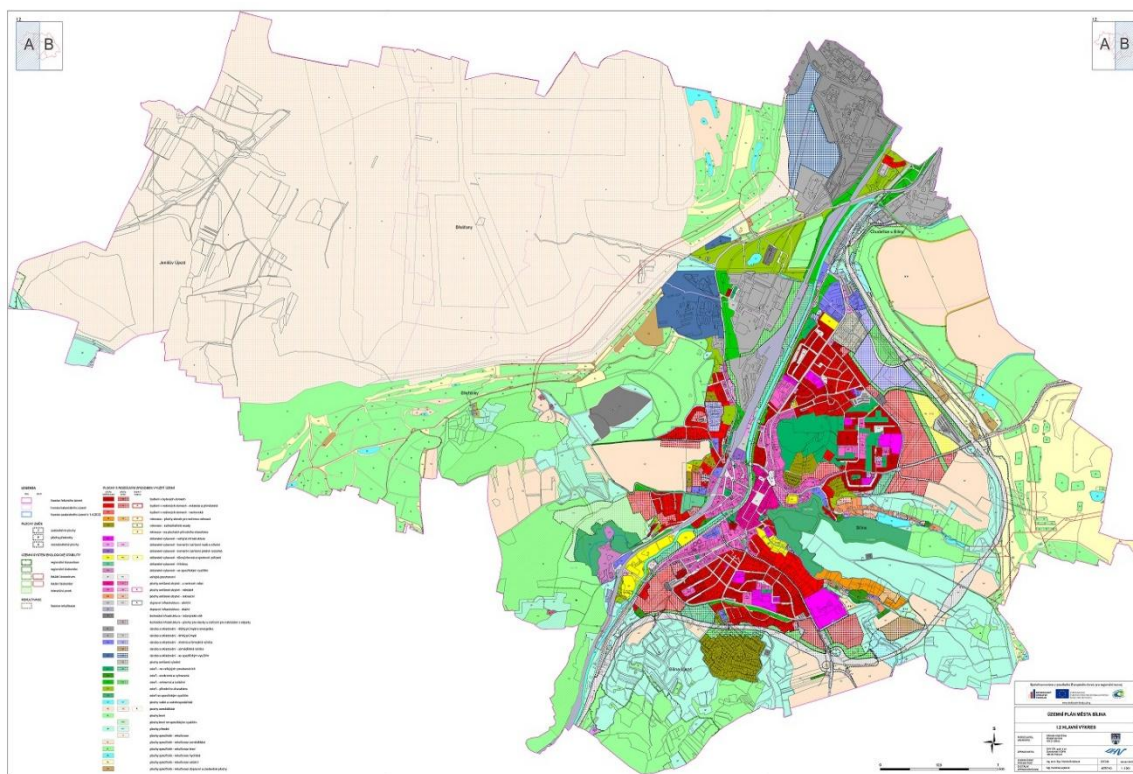
Územní plán Bílina

Území města Bílina je od severu skoro z poloviny zaplněno aktivním lomem Bílina (obrázek č. 20). Ten je od zastavěné plochy vzdálen jen cca 1 km. Tento prostor je pak vyplněn vysázeným lesním porostem, který zde tvoří ochranné hygienické pásmo. Na východě území stojí elektrárna Ledvice. V jihovýchodní části se nachází prostor rekultivované Radovesické výsypky. ÚP právě v této oblasti navrhuje největší rozvojové plochy kolektivního i individuálního bydlení, rekreace i sportovišť. Na plochách je prováděna zemědělská a lesní rekultivace. Je zde také vymezena trasa obchvatu města, kvůli přetížené silnici I/13, která vede prakticky středem města. V současnosti je ale i přes vymezení obchvatu sledována jiná varianta, ke které se přiklání i Ředitelství silnic a dálnic (ŘSD). Jedná se o tunelovou variantu. Ta by silnici zavedla v území města pod zem. Není však jisté, že bude realizována z důvodu nedostatku finančních prostředků města i ŘSD. Plochy výroby a skladování jsou v severní části východní poloviny území města. Rekultivace probíhají průběžně také na lomu Bílina a to s postupně ustupující těžbou, která se pomalu přesouvá západním směrem k Mariánským Račicím. Jsou patrné také v západní části území Bíliny v okolí Břežánek i na východě u elektrárny Ledvice. Rekultivace se provádí výsadbou lesa (lesní rekultivace). V malé míře také vodní a zemědělské.

Dobývací prostor lomu ÚP vymezuje jako plochy specifické – rekultivace. Následné využití tohoto území ÚP navrhuje k zatopení a vytvoření rekreační zóny a umožnění rezidenční výstavby. Velký potenciál mají v současné době neprovozované lázně. Důvodem je jejich zaměření na léčbu dýchacích cest, a to je v blízkosti aktivní těžby zatím nemožné [57].

ÚP města byl schválen v roce 2012. Je tak v souladu s PÚR ČR a částečně se ZÚR ÚK. S novelou stavebního zákona nikoliv. To byl důvod, proč zastupitelstvo rozhodlo o pořízení změny ÚP, která se v současné době připravuje ke schválení. ÚP Bílina je tedy v souladu pouze částečně.

Obrázek 20: Územní plán Bílina

Zdroj: Územní plán Bílina

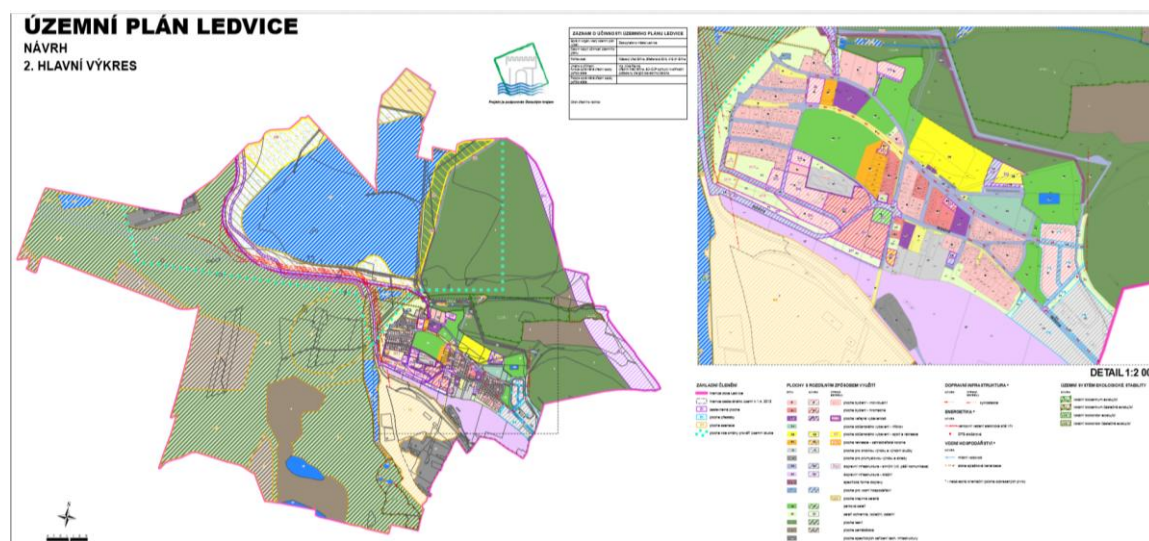
Územní plán Ledvice

Obec leží severně od města Bíliny u elektrárny Ledvice. Více než polovinu jejího území zaplňuje prostor vnitřní výsypky lomu Bílina a bývalého odkaliště Eleonora elektrárny Ledvice (obrázek č. 21). V jižní části stojí její zázemí. ÚP navrhuje odclonit území

s negativními vlivy ochrannou a izolační zelení, a to zejména kolem areálu elektrárny a rekultivované výsypky. Plochy pro rekultivaci vymezuje již s konkrétním budoucím využitím, tj. v severní části (odkaliště) plánuje vytvoření nového Ledvického rybníka a v prostoru výsypky k polyfunkčnímu využití pro zemědělské a lesní plochy, na které bude navazovat nové jezero Maxim vzniklé zatopením zbytkové jámy po ukončení těžby v lomu Bílina. Navrhuje také jeho propojení uměle vytvořeným vodním kanálem s Ledvickým rybníkem (obrázek č. 22). V ÚP je navržena jeho trasa. Jelikož území obce Ledvice leží v těsné blízkosti města Duchcov a prostor vnitřní výsypky lomu zasahuje i na jeho území, uvádí ÚP Ledvic jako velmi důležité koordinovat navržené využití území s ÚP Duchcov [58].

ÚP obce byl schválen v roce 2014 a je v souladu s nadřazenými ÚPD. Bohužel není v souladu s aktualizací stavebního zákona platnou od 2018.

Obrázek 21: Územní plán Ledvice

Zdroj: Územní plán Ledvice

Obrázek 22: Nákres rozložení budoucího využití území vč. území Duchcova

Zdroj: Územní plán Ledvice

4.2.1.8 Územní plán SO ORP Teplice

SO ORP Teplice leží v severovýchodní části SHR. Sousedí s SO OPR krajského města Ústí nad Labem. Spolu s ní tvoří Ústecko-Teplickou vysoce urbanizovanou aglomeraci. Jejím spojovacím článkem je silnice I/13, podél které se v posledních letech staví nebo již stojí nové výrobní a skladovací areály. Tím se postupně tato dvě významná města Ústeckého kraje opticky propojují. Na území SO ORP Teplice se SHR nachází v území obcí Duchcov a Osek. Teplice jako takové s ním v přímém kontaktu nejsou, ale v budoucnu pro jeho rekultivaci mohou hrát velmi důležitou roli.

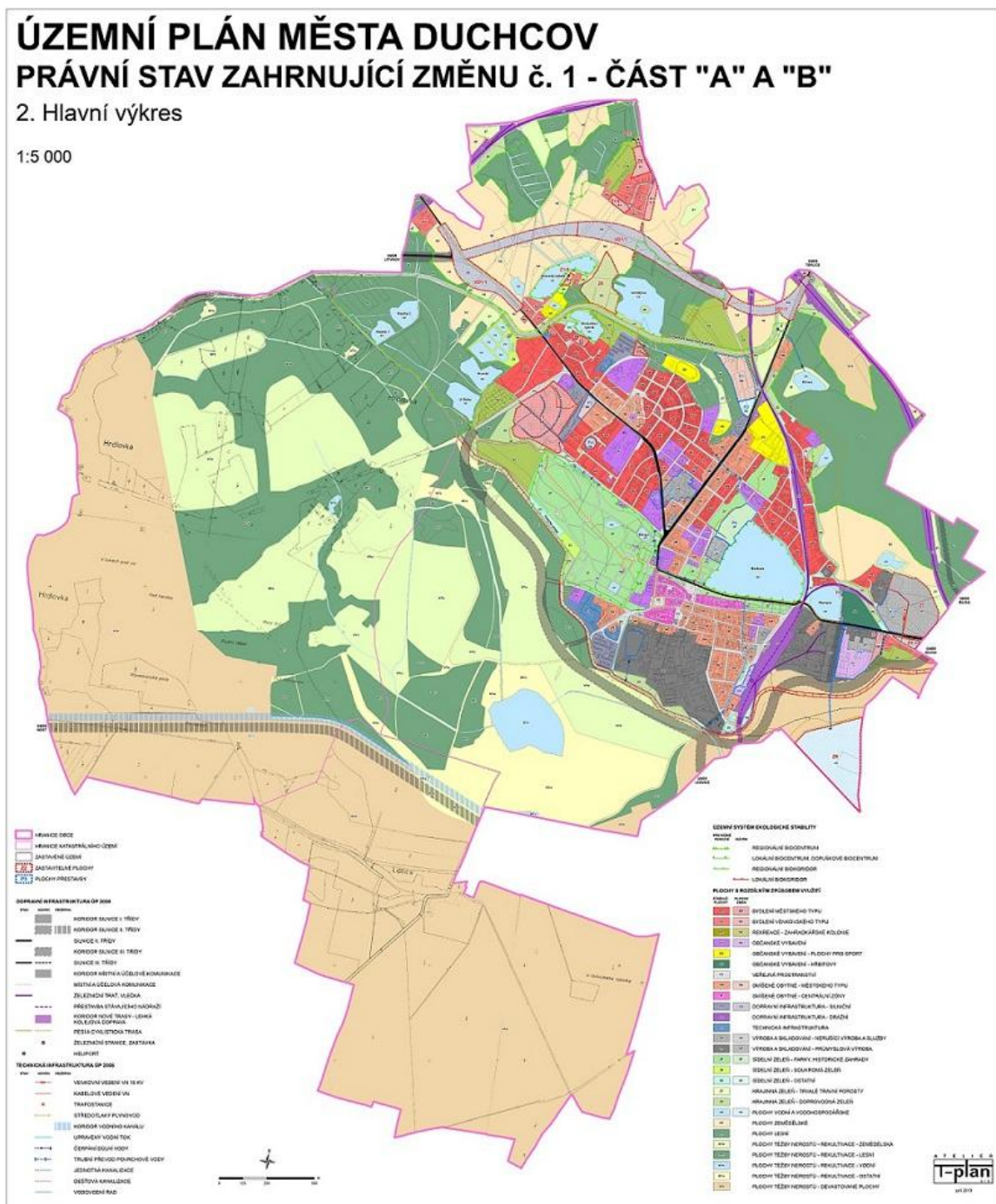
Územní plán města Duchcov

Město Duchcov leží v západní části SO ORP Bílina těsně u obce Ledvice, v níž má společný prostor rekultivace výsypek lomu Bílina a odkaliště elektrárny Ledvice. Více než polovinu jeho území tvoří od západu prostor lomu Bílina a bývalé výsypky Pokrok, na které již probíhá rekultivace (obrázek č. 23). Jižně od zastavěné části města je malá část prostoru pro rekultivaci odkaliště Ledvické elektrárny. Tu ÚP vymezuje jako plochu pro vodní rekultivaci (budoucí Ledvický rybník). Plochy výsypky jsou v ÚP stanoveny převážně jako plochy pro lesní a zemědělské rekultivace. V malé míře jako ostatní rekultivace. V tomto území také ÚP navrhuje nové silnice pro obnovení napojení

Duchcova i Ledvic s Bílinou i Mostem. Součástí je i návrh trasy uvažovaného vodního kanálu k propojení budoucího Ledvického rybníka a jezera Maxim (zatopený lom Bílina). Kolem nových vodních děl se počítá do budoucna samozřejmě s využitím ploch pro polyfunkční využití. V okolí vodních děl k rekreaci a sportu. V ostatních plochách pro zemědělství a zalesnění. Důraz je kladen i na koordinaci rekultivací a revitalizací se sousední obcí Ledvice, aby mohlo dojít k přirozenému propojení jejich území. Z hlediska dopravy ÚP navrhuje obchvat města v severní části území, obnovu místních i regionálních silnic a železničních tratí. S rekreačním využitím souvisí návrh cyklostezek a turistických tras [59].

ÚP města byl schválen v roce 2008 a v roce 2013 prošel změnou, která ho mimo jiné dala do souladu s nadřazenými ÚPD. Zatím však není v souladu s novelou stavebního zákona z roku 2018.

Obrázek 23: Územní plán města Duchcov

Zdroj: Územní plán města Duchcov

Územní plán Osek

Území obce Osek leží v severozápadní části SO ORP Teplice těsně vedle Města Duchcov. Tvoří ho poměrně úzký, ale dlouhý pás sahající od prostoru lomu Bílina přes Krušné hory

až na hranice ČR/SRN. Do SHR zasahuje pouze menší jižní cíp území. Je zde aktivní lom Bílina. Drtivou většinu zbylého území pak pokrývá les. ÚP v prostoru lomu vymezuje území těžby nerostů. Součástí jsou však vyznačené linie jednotlivých ploch s určením budoucího využití po provedené rekultivaci. V západní části tohoto prostoru je to vodní plocha (budoucí jezero Maxim). Zbytek pak pro plochy lesního i zemědělského využití a podél jezera plochy smíšené nezastavěné [60].

Nový ÚP obce byl schválen v roce 2016 a je v souladu s nadřazenými ÚPD. Je třeba ho ještě dát do souladu s novelou stavebního zákona z roku 2018.

4.2.2 Strategické dokumenty

4.2.2.1 Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+

Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ je stanovena na období 2021 – 2027 a řeší RP na národní úrovni. Byla schválena Vládou ČR usnesením č. 775 ze dne 4. listopadu 2019 o Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+. Což odpovídá finančnímu rámci, který stanovuje EU vždy jako sedmileté. Jejím úkolem je stanovovat republikové priority a přebírat ty evropské, nastavovat opatření k jejich zajištění pomocí určených nástrojů. Její dopad je zaměřen na regiony soudržnosti NUTS 2 a kraje NUTS 3. Hlavním cílem nové SRR ČR 2021+ je identifikace oblastí, v nichž je potřebný a žádoucí územně specifický přístup a současně definování, které intervence by měly být realizovány v různých územních kontextech tak, aby došlo k podpoře konkurenceschopnosti, snižování regionálních disparit a nalezení řešení podporující udržitelný rozvoj území [19]. SHR se prolíná v rámci SRRČR 21+ hned do 4 územních témat regionálního rozvoje:

- 1) **Aglomerace** - SHR spadá do tohoto tématu tím, že aglomerací je krajské město Ústí nad Labem a jejím zázemím téměř celé území SHR, tedy území SO ORP Ústí nad Labem, Teplic, Bíliny, Mostu, Litvínova, Chomutova;
- 2) **Regionální centra a jejich venkovské zázemí** - Regionálními centry vyššího řádu jsou SRR ČR určeny SO ORP Teplic, Bíliny, Mostu, Litvínova, Chomutova, Kadaně. Všechny sledované SO ORP jsou v SHR;
- 3) **Strukturálně postižené kraje** - Do této kategorie SRR ČR řadí celé území Ústeckého kraje. Tím pádem také celé území SHR;

- 4) **Hospodářsky a sociálně ohrožená území** - Takto definuje SRR ČR celý ÚK s výjimkou SO ORP Roudnice nad Labem. Opět do této kategorie spadá celé území SHR.

Z výše uvedeného je patrné, že území SHR SRR ČR 2021+ vnímá jako velmi problémové a potřebující zvýšenou a cílenou podporu, proto ho zařadila hned do 4 témat čili 4 strategických cílů [19]:

- 1) **Strategický cíl 2:** Aglomerace využívající svůj růstový potenciál a plnící úlohu významných krajských hospodářských, kulturních a akademických center;
- 2) **Strategický cíl 3:** Hospodářsky stabilizovaná regionální centra představují snadno dostupná centra kultury, zaměstnanosti a obslužnosti příslušných funkčních regionů, jejich venkovské zázemí je na regionální centra dobře dopravně napojeno, disponuje dostatečnou sítí služeb a jsou v něm uplatňována inovativní řešení;
- 3) **Strategický cíl 4:** Revitalizované a hospodářsky restrukturalizované regiony, přizpůsobené a flexibilně reagující na potřeby trhu;
- 4) **Strategický cíl 5:** Dobrá kvalita života v hospodářsky a sociálně ohrožených územích.

Samozřejmě region spadá také do průřezového strategického cíle 6 – Kvalitní plánování regionálního rozvoje přispívající k plnění cílů regionální politiky. V rámci výše uvedených strategických cílů je definováno dohromady 19 specifických cílů a 5 v rámci průřezového 6. strategického cíle s 47 typovými opatřeními (+ 11 typových opatření v 6.). SHR tím pádem bude moci čerpat finanční prostředky k naplňování cílů SRR ČR 2021+ z více zdrojů [19]:

- EU:
 - CLLD – Místní akční skupiny;
 - ITI ÚChA – Integrované investice Ústecko-chomutovské aglomerace;
- Národních:
 - ITI ÚChA;
 - Dotační programy Ústeckého kraje;
 - Restart.

Důsledkem toho bude mnohem lepší a jednodušší přístup SHR k dotačním finančním prostředkům.

4.2.2.2 Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027 (SRÚK)

SRÚK byla schválena v roce 2018 Zastupitelstvem ÚK. Respektuje cíle SRR ČR 2021+ a současně je výchozím strategickým dokumentem pro města a obce při zpracovávání jejich strategických dokumentů.

ÚK je heterogenním regionem a jeho jednotlivé části se liší svými problémy i potřebami. Proto SRÚK definuje 5 typů území ÚK [61]:

- *Jádrová oblast;*
- *Poohří;*
- *Pánevní oblast;*
- *Rekreační oblast;*
- *Šluknovsko.*

Území SHR se z pohledu SRÚK nachází celé pouze v jednom typu území:

Pánevní oblast

Pro ni jsou definovány 4 rozvojové priority:

- P. 1: Zvýšit sociální kapitál území;
- P. 2: Zlepšit životní prostor;
- P. 3: Zvýšit hospodářskou konkurenceschopnost;
- P. 4: Dokončit obnovu krajiny a revitalizovat fyzicky deprivované objekty a areály a zajistit jejich efektivní využití.

Každá priorita má pak několik dílčích cílů a výstupů, k nimž je přiřazena celá řada typových opatření. Všechny odpovídají identifikovaným problémům v Pánevní oblasti.

ÚK má zpracován také Program rozvoje ÚK, ale na období 2014 – 2020. Na nové období a v souladu s novou SRÚK ho teprve připravuje.

4.2.2.3 Strategický plán města Kadaně

Strategický plán (SP) byl v Kadani schválen již v roce 2004. Jeho plánovaný výhled byl do roku 2034. To je však velmi dlouhé období a do letošního roku 2020 se udála řada důležitých skutečností, díky kterým musel být 2. aktualizován. Poslední aktualizace byla schválena v roce 2013. Strategický plán definuje 6 priorit:

- 1) Priorita A: Podnikatelské prostředí;
- 2) Priorita B: Lidské zdroje a sociální infrastruktura;
- 3) Priorita C: Cestovní ruch;
- 4) Priorita D: Kvalita městského prostředí a krajiny;
- 5) Priorita E: Dopravní infrastruktura;
- 6) Priorita F: Technická infrastruktura.

Každá priorita obsahuje několik záměrů s navrhovanými opatřeními. Některé z nich jsou vzájemně provázané a nelze je realizovat odděleně.

Strategický plán má rozvoj části SHR spadající do SO ORP Kadaň jednoznačně uveden v prioritě D: Kvalita městského prostředí a krajiny, jejím záměrem D. 1: Celkově kultivovat nejbližší krajinné zázemí města, pečovat o městská předpolí jako o významné hraniční prostory mezi krajinou a městem, a návrhem opatření D.1.3: Revitalizace území Dolu Tušimice – Nástup. V něm se definují postupy rekultivace a revitalizace dotčeného území po skončení těžby v souladu s připravenou Studií revitalizačních opatření v SHR, kterou zpracoval Výzkumný ústav pro hnědé uhlí v Mostě. Na jejím základě by pak mělo dojít k podrobným návrhům konkrétních opatření ve spolupráci s ostatními obcemi, v jejichž území se důl Nástup také nachází. Výstupem by měla být zpracovaná Integrovaná urbanistická studie. Také některé z dalších záměrů a návrhů opatření souvisí se SHR. Ne však pouze s ním samotným, nýbrž jsou zakomponovány do komplexního řešení celého území města. Příkladem může být rozvoj cyklostezek v prioritě E: Dopravní infrastruktura, nebo v prioritě A: Podnikatelské prostředí regenerace a revitalizace brownfields [62].

4.2.2.4 Strategické plány měst a obcí SO ORP Chomutov

- 1) **Strategie území SO ORP Chomutov** - ORP Chomutov má sice pro svůj správní obvod zpracovanou strategii pro roky 2014 - 2024, která slouží obcím z tohoto SO

jako jejich vlastní strategický dokument. Není však v ní řešena rozsáhlá oblast SHR lomu Nástup. Zmiňuje se o něm pouze v charakteristice území SO. Zde velmi povrchně a krátce uvádí informace o útlumu těžby, nových biotopech na rekultivovaných výsypkách, rekultivaci území vytvořením nové vodní plochy [63];

- 2) **Program rozvoje obce Březno 2016 – 2022** - Obec Březno nemá zpracovaný strategický plán, ale pouze program rozvoje obce. Vychází ze všech nadřazených strategických dokumentů, tj. SRR ČR 2014 – 2020. Bohužel ohledně SHR v něm není prakticky nic. Neobsahuje žádný plán jak revitalizovat dané území. Pouze v aktivitě D: Vzhled obce a životní prostředí, v opatření D 4: Opatření ke zlepšení životního prostředí v obci a aktivitě D 4.3: Envidohled ukládá pravidelný dohled, setkávání se s hlavními aktéry a monitoring dodržování opatření stanovené Báňským úřadem v prostoru lomu Nástup. Nic jiného se přímo území SHR netýká [64];
- 3) **Spořice** - Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce;
- 4) **Málkov** - Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce;
- 5) **Rozvojový plán obce Černovice 2020 – 2023** - Rozvojový plán v souvislosti se Severočeským hnědouhelným regionem neřeší konkrétní návrhy budoucího možného a zamýšleného využití daného území. Pouze se zmiňuje o rekultivaci této jižní části obce s tím, že bude v těchto místech probíhat v souladu s osnovou zpracovanou Severočeskými doly a. s., která v prostoru tohoto lomu Nástup provádí těžbu uhlí i řeší následné rekultivace. Dále uvádí jako základ rekultivace zatopení zbytkové jámy lomu, kde následně vznikne jezero Libouš [65];
- 6) **Strupčice** - Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce;
- 7) **Vrskmaň** - Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce;
- 8) **Vysoká Pec** - Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce.

Z výše uvedeného je patrné, že většina obcí, do jejichž území zasahuje SHR lomem Nástup, nemá zpracované strategické dokumenty, v nichž by jasně deklarovala žádoucí budoucí využití tohoto území. Nemá vytvořený ani dobrovolný svazek obcí, pomocí kterého by mohli společně prezentovat své záměry a spolupracovat jednotně s ORP Chomutov i Severočeskými doly a. s.

4.2.2.5 Strategické plány měst a obcí SO ORP Most

Strategický plán rozvoje města Mostu do roku 2020

Strategický plán rozvoje města Mostu má stanovenou základní vizi s šesti pilíři. Z nichž pilíř rozvoje č. 5 Rozvoj cestovního ruchu a životní prostředí se podrobněji věnuje sledovanému území SHR. Obsahuje dva cíle:

- *P5.C1 Zvýšení příjmů plynoucích z cestovního ruchu prostřednictvím zvýšení atraktivity a návštěvnosti měst;*
- *P5.C2 Zlepšení parametrů životního prostředí.*

Cíl P5.C1 má stanoveny 4 úkoly, které se věnují propagaci města z pohledu cestovního ruchu a rozvoji nově vzniklého jezera Most vytvářením podmínek pro jeho zatraktivnění. To může probíhat jak pomocí investic soukromého sektoru i samotného města. To by mělo podpořit budování technické infrastruktury, cyklostezek, turistických tras i vybavení pro volnočasové a sportovní aktivity návštěvníků. Důraz klade na pokračování rekultivace i revitalizace okolní krajiny výsadbou rozmanitých druhů zeleně a propagaci celého území. Strategie se zde také zmiňuje o alternativě rekultivaci neaktivních těžebních ploch k zemědělskému využití v podobě budování vinic, což vychází z historických kořenů oblasti. Strategický plán je platný do konce roku 2020. Nový Strategický plán rozvoje města Mostu na období 2021 – 2027 byl v době zpracování této práce v přípravné fázi a nebyl schválen příslušnými orgány [66].

Strategický plán rozvoje Obce Malé Březno 2016 - 2022

Strategický plán obec schválila v roce 2016. Má stanovenou základní rozvojovou vizi a k ní 2 prioritní oblasti. Ty se skládají z 6 strategických cílů, v nichž je 23 opatření. SHR se přímo dotýká prioritní oblast č. 1 Podnikání, cestovní ruch, volný čas ve svém specifickém cíli P1 Zvýšení podnikatelských aktivit a zaměstnanosti v obci. V němž

opatřením P 1.4 Nabídka spolupráce okolním subjektům a obcím pro rekreační využití pozemků v okolí si dává za cíl podporovat všechny aktivity vedoucí k zahlazení veškerých následků těžebních činností v území současných i již ukončených hnědouhelných lomů a vytvářet podmínky pro rozvoj cestovního ruchu i rekreačního využití. Navrhuje se zde vytvoření studie využití tohoto území právě pro tyto účely. Současně je kladen důraz na spolupráci okolních obcí na vytváření nového rekreačního prostoru, aby došlo k utvoření jednotného, funkčně i fyzicky propojeného celku [67].

Braňany

Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce.

4.2.2.6 Strategické plány měst a obcí SO ORP Litvínov

Horní Jiřetín

Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce.

Mariánské Račice

Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce.

4.2.2.7 Strategické plány měst a obcí SO ORP Bílina

Strategický plán rozvoje města Bílina 2016 - 2023

Strategický plán města byl schválen v roce 2016 zastupitelstvem na období 8 let, tj. do roku 2023. Má stanovenou hlavní rozvojovou vizi a 3 prioritní oblasti zájmu. V každé prioritní oblasti je stanoveno několik strategických cílů, které tvoří opatření k jejich dosažení. Přímo SHR se zabývá prioritní oblastí č. 2: Podnikání, vzdělávání a volný čas ve strategickém cíli P2: Vzhled, propagace a rekreační charakter města. V něm je stanoveno 7 opatření, z nichž 2 se týkají SHR. Jsou to opatření [68]:

- **P2.1 Spolupráce města, kraje a okolních obcí na rekreačním využití Radovesické výsypky** - Část prostoru rekultivované Radovesické výsypky

se nachází v jižní části území města. Zbytek na území okolních obcí, proto strategie klade důraz na spolupráci těchto obcí, ÚK a vlastníkem pozemků společnosti Severočeské doly a. s. na komplexním řešení území pro rekreační a volnočasové aktivity. Podporováno bude budování technické, dopravní, turistické i volnočasové infrastruktury. Zbylé části nechat volně zarůst, aby vznikly plochy zeleně blízké přírodě;

- **P2.2 Revitalizace rekreačních ploch ve městě a v okolí** - Zde se preferuje vybudování přístupových cest k současným i budoucím rekreačním zónám v okolí města. Podporováno je budování cyklostezek i turistických tras. Vypíchnutá je také celková revitalizace lázeňského parku v okolí Lázní Kyselka.

O budoucím využití v současnosti aktivního lomu Bíliny se strategie nezmiňuje. Nejpravděpodobnějším důvodem bude částečné prolomení územních limitů těžby na tomto lomu, čímž se těžba prodlouží o několik desítek let. Tím pádem i rekultivační práce.

Ledvice

Obec nemá zpracovaný svůj vlastní strategický dokument, tzn. ani strategický plán ani program rozvoje obce.

4.2.2.8 Strategické plány měst a obcí SO ORP Teplice

Strategický plán rozvoje Duchcova

Současný platný strategický plán rozvoje města byl schválen v roce 2006 na období do roku 2020. Má stanovenou vizi rozvoje města a navrženo 5 kritických oblastí pro zvýšenou podporu a zájem. Každá z nich má stanovenou několik opatření a k nim specifické cíle s ukazateli. SHR se přímo dotýkají 2 oblasti [69]:

- *Oblast 1: Podmínky pro podnikání a zaměstnanost:*
 - Strategie v této oblasti nastiňuje jednu z možností využití výsypek lomu, kterou by mohla být výstavba golfového hřiště a turistických tras. Tento záměr je třeba prověřit zpracováním studie. Je to stanoveno v *opatření 1.2 Rozvoj infrastruktury pro podnikání* v jeho specifickém cíli s ukazatelem:

- **Specifický cíl 1.2.3 Prověřit možnost využití ploch výsypek v blízkosti města k podnikání v budoucnu (např. vybudování cest pro rozvoj turistiky, golfové hřiště);**
 - *ukazatel U 1.2.3.1 Zjištěné podmínky pro využití ploch na výsypkách v blízkosti města pro podnikání;*

- **Oblast 2: Životní prostředí, urbanismus a bydlení:**
 - Zde je kladen mimo jiné důraz na vytváření rekreačních ploch a zázemí v okolí města. Preferována je oblast mezi Duchcovem a Ledvicemi, která byla postižena těžbou a postupně bude rekultivována a revitalizována. Vzniknout by zde měl nový Ledvický rybník (bývalé odkaliště). V jeho okolí se pak strategie přiklání k vytvoření rekreačních i sportovních ploch (např. golfové hřiště apod.) a rekreační infrastruktury.

Výše uvedené je obsaženo v *opatření 2.3 Zkvalitňování životního prostředí sídlišť a městských částí* ve specifických cílech s ukazateli:

 - **Specifický cíl 2.3.5 Prosazovat vybudování vodní nádrže na bývalém odkališti Fučík:**
 - *ukazatel U 2.3.5.1 Plánovací dokumentace záměru výstavby vodní nádrže Ledvický rybník vytvořena a schválena;*
 - **Specifický cíl 2.3.6 Prosazovat rekultivaci výsypek v okolí města (výsypka Pokrok) k využití pro rekreačně atraktivní území:**
 - *ukazatel U 2.3.6.1 Rekultivované plochy výsypek v okolí města (m²);*
 - *ukazatel U 2.3.6.2 Kvalita rekultivovaných ploch z hlediska charakteru krajiny, využitelnost k rekreačním účelům a významu pro rozvoj města;*

- **Oblast 5: Rekreační a cestovní ruch:**
 - V této oblasti je důraz kladen na prosazování zájmů města při plánování budoucího využití ploch těžebního prostoru po ukončení dobývání uhlí. Preferováno je rekreační a volnočasové využití s regionálním i nadregionálním významem. Vypíchnuta je oblast kolem budoucího Ledvického rybníku i soustava stávajících rybníků kolem města. Důležitou úlohu pak bude hrát také

správně nastavený a intenzivní marketing v propagaci tohoto budoucího rekreačního území.

Výše uvedené stanovuje *opatření 5.1 Rozvoj infrastruktury a nových atrakcí cestovního ruchu* v jeho specifických cílech s ukazateli:

- **Specifický cíl 5.1.3 Využit rekultivované plochy v nejbližším okolí pro sportovně rekreační účely:**
- ukazatel U 5.1.3.1 Nové objekty na výsypkách;
- **Specifický cíl 5.1.6 Podpora záměru vybudování rekreačního areálu při vodní ploše „Fučík“:**
- ukazatel U 5.1.6.1 Vyjednávání se zúčastněnými organizacemi;
- **Specifický cíl 5.1.9 Vytipování pozemků k vybudování sportovišť a jiných zařízení cestovního ruchu:**
- ukazatel U 5.1.9.1 Soupis pozemků města vhodných k provozu atrakcí cestovního ruchu a rekreace.

Současně jsou ve strategii stanoveny krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé priority s danými specifickými cíli. Mezi ty týkající se SHR patří:

- **Krátkodobé priority:**
 - Specifický cíl 5.1.9 Vytipování pozemků k vybudování sportovišť a jiných zařízení cestovního ruchu;
- **Střednědobé priority:**
 - Specifický cíl 1.2.3 Provéřit možnost využití ploch výsypek v blízkosti města k podnikání v budoucnu (např. vybudování cest pro rozvoj turistiky, golfové hřiště);
 - Specifický cíl 5.1.3 Využit rekultivované plochy v nejbližším okolí pro sportovně rekreační účely;
- **Dlouhodobé priority:**
 - Specifický cíl 2.3.5 Prosazovat vybudování vodní nádrže na bývalém odkališti Fučík;
 - Specifický cíl 2.3.6 Prosazovat rekultivaci výsypek v okolí města (výsypka Pokrok) k využití pro rekreačně atraktivní území.

Střednědobý program rozvoje města Osek

Program rozvoje byl schválen v roce 2005. Od té doby neprošel žádnou aktualizací. Má stanovenou vizi rozvoje města. Ta se skládá z 5 kritických oblastí, z nichž každá má stanovenou několik strategických cílů. Každý cíl obsahuje řadu opatření k naplnění cílů. SHR se promítá ve 2 kritických oblastech [70]:

- Kritická oblast č. 2: Rekreace a cestovní ruch:
 - Strategický cíl R4: Tvorba moderních a atraktivních forem cestovního ruchu:
 - Opatření R 4.3: Posílení tradic hornictví (zpřístupnění štol – Projekt Nelson):
 - Základem opatření je podpora industriální turistiky, kdy jedním z návrhů je zpřístupnění důlních děl na území města – Projekt Nelson;
 - Opatření R 4.6: Plánování využití rekultivovaných území:
 - Velký důraz je kladen na potenciál rekultivovaných těžebních prostor lomu Bílina po ukončení těžby tj. v horizontu cca třiceti let. Předpokládá se maximální možná spolupráce města a společnosti Severočeské doly a. s., která je v současnosti provozuje a bude následně rekultivovat. Město by mělo mít nárok stanovit si budoucí využití území;
- Kritická oblast č. 6: Okolní prostředí a vnější vztahy:
 - Strategický cíl V4: Ochrana životního prostředí a řešení aktuálních problémů ohrožujících životní prostředí v území:
 - Opatření V 4.3: Zmapování rizik souvisejících s měnicí se hydrologií území a změnou rozsahu a výšky výsypky Pokrok a dalších vlivů:
 - těžba měla a má významný vliv na hydrologii území. V důsledku těžby došlo k odvodnění území, čímž se přerušila řada toků podzemních i povrchových vod. Tím se změnila výše hladin okolních vodních děl. Po ukončení těžby nejspíš bude docházet k navrácení se k jejich původnímu stavu. To však na některých místech může působit problémy. Opatření preferuje zadání zpracování hydrologické studie, která by zmapovala stav a navrhla opatření k zamezení negativního účinku.

4.2.3 Ostatní důležité dokumenty týkající se rozvoje SHR

4.2.3.1 Směrnice mezirezortní komise

Meziresortní komise funguje pod Ministerstvem průmyslu ČR a jejím hlavním úkolem je výběr z nejlepších, nejvhodnějších a nejefektivnějších předkládaných projektů na řešení těžbou způsobených ekologických škod. Na základě jejich výběru následně Ministerstvo financí vypíše veřejnou zakázku. Celý název této směrnice je *Směrnice meziresortní komise k řešení ekologických zátěží v rámci odstraňování starých ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji*. Byla schválena v roce 2018. Jejím účelem je nastavení pravidel, postupů i precesních zásad pro řešení ekologických škod způsobených těžbou uhlí v obou výše uvedených krajích. Jelikož SHR leží na území ÚK, týká se ho také. Směrnice vychází mimo jiné z usnesení vlády ČR [71]:

- **č. 50 z ledna 2002 ke zprávě o hospodářské situaci ÚK** - obsahuje uznání naléhavosti potřeby řešit ekologické škody v kraji a souhlas s vyčleněním 15 miliard Kč jako finanční spoluúčasti státu na revitalizaci krajiny narušené těžbou;
- **č. 272 z března 2002 k návrhu čerpání finančních prostředků k řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji** - zde je definováno, co je ekologická škoda a jaké práce souvisí s jejím odstraňováním;
- **č. 635 ze září 2017 k návrhu navýšení finančních prostředků na řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém kraji a v Karlovarském kraji schválených usnesením vlády ze dne 16. ledna 2002 č. 50, ke Zprávě o hospodářské situaci Ústeckého kraje** - tímto usnesením byly navýšeny finanční prostředky k řešení ekologických škod o 3 miliardy na celkových 18 miliard Kč.

Směrnice přesně vymezuje základní pojmy, dotčená území i hlavní aktéry (způsobilé žadatele). Stanovuje také, co musí projekty řešit. Jedná se o rekultivace a revitalizace. Rozdíl tkví v tom, že rekultivace jsou stanovené horním zákonem a řeší je těžební společnosti. Oproti tomu revitalizace řeší využití území po proběhlé rekultivaci a řeší je převážně obce, na jejichž katastru se takové území nachází. Dále jasně definuje

uznatelné náklady a také jednotlivé etapy procesu odstraňování škod od přípravy až po ukončení díla a jeho majetkoprávní vypořádání. V příloze směrnice jsou pak vypsány všechny obce, které byly a v současné době ještě jsou postiženy těžební činností [71].

4.2.3.2 Koncepce řešení ekologických škod

Jedním ze zásadních dokumentů týkajících se SHR je Koncepce řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji. Zpracoval ji Výzkumný ústav hnědého uhlí, a. s. jako veřejnou zakázku pro Fond národního majetku v roce 2004. Jeho zrušením v roce 2006 přešla správa finančních prostředků pocházejících z privatizace státního majetku pod rozhodovací pravomoc Ministerstva financí ČR. To mohlo tyto prostředky používat pouze na zákonem určené účely (např. odstraňování ekologických zátěží). Zákon, který toto stanovil, je zákon o zrušení Fondu národního majetku. V roce 2018 došlo ke schválení jeho novelizace, a tím mohlo dojít k zapojení těchto peněz do standardního ročního státního rozpočtu. Faktické rozhodování o hospodaření s těmito prostředky tak automaticky přešla na Parlament ČR. Koncepce do současnosti prošla 3 aktualizacemi [72].

Koncepce vymezuje a popisuje všechny území dotčené těžbou v Ústeckém i Karlovarském kraji a to minulou i současnou. Jedná se o 27 lomů a 19 výsypek. Členění jde až na úroveň jednotlivých obcí, kterých se těžba dotkla. Celkově se jedná o území 82 obcí s celkovou rozlohou cca 350 km². Součástí je charakteristika území včetně geomorfologického členění a také vytyčení ložisek hnědého uhlí, funkčních dobývacích prostorů, stanovených ekologických limitů těžby i možná posunutí těchto limitů pro jednotlivé lomy. Následuje také popis rekultivací i revitalizací krajiny jednotlivých částí těžebních i posttěžebních území a lomů, u kterých uvádí důležitost obnovy nejen přírodních složek území, ale zároveň i sociálně ekonomických. Závěr tvoří harmonogram i náklady všech prací [72].

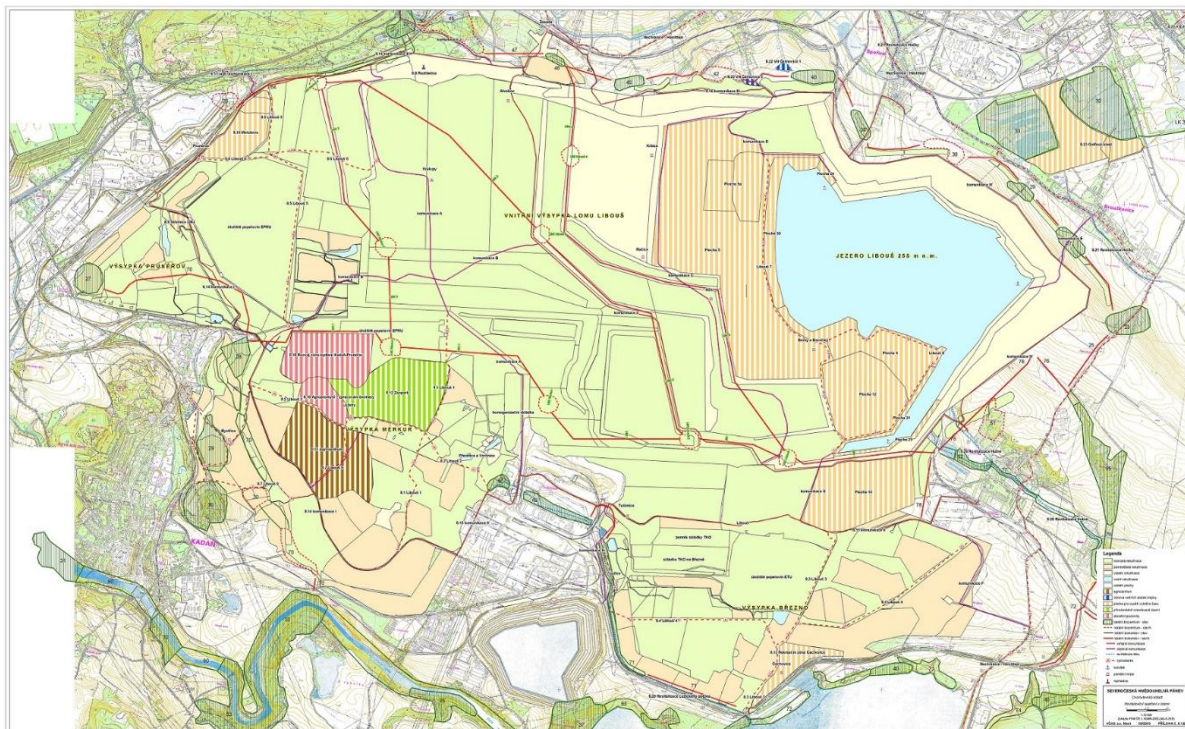
Koncepce samozřejmě zahrnuje i předmětný SHR spadající do ÚK. Tato oblast se skládá z ploch s již proběhlými rekultivačními pracemi a také ty, kde ještě probíhá a několik let ještě bude probíhat těžba uhlí, tj. aktivní lomy Bílina, ČSA, Nástup, Vršany. Celé území má navržené prakticky stejné typy rekultivací i revitalizací. V první řadě má dojít k vodohospodářským rekultivacím, což znamená obnovení vodního režimu v krajině budováním nových vodních děl v prostorech zbytkových těžebních jam jejich zatopením

a také míst pro rozliv a retenci vody. Dále bude následovat rekultivace okolního území těchto nově vzniklých vodních ploch částečně tak, aby mohlo v budoucnu plnit rekreační, volnočasové, turistické i sportovní funkce. K tomu musí být proveden návrh a výstavba nové dopravní i technické infrastruktury, jelikož tato území nejsou na ně napojena. Je to předpoklad k plnění výše uvedených funkcí využití. Na zbylých plochách budou provedeny rekultivace přírodního charakteru, tj. zalesňování, budování biokoridorů, zatravnění, budování celé řady menších ekosystémů atd. Koncepce neopomíjí ani rekultivace zemědělské. Ty by mohly vést k obnově zemědělství v území. Rozsáhlé travní porosty se předurčují k rozvoji pastevectví. Všechny výše uvedené rekultivace i revitalizace SHR by měly postupně vést k obnovení biodiverzity i vodního režimu krajiny, ochraně, obnově i vytváření nových estetických hodnot krajiny a také návratu člověka, který tuto obnovenou krajinu bude v různých formách užívat [72].

Součástí koncepce nejsou je popisy jednotlivých rekultivačních a revitalizačních prací, ale také celá řada map, ze kterých lze jednoduše vyčíst celkovou koncepci budoucího využití jednotlivých částí řešených území lomů včetně v současné době již provedených prací po ukončené těžbě.

Chomutovská oblast

Obrázek 24: Chomutovsko – řešení lomu Nástup a jeho výsypek

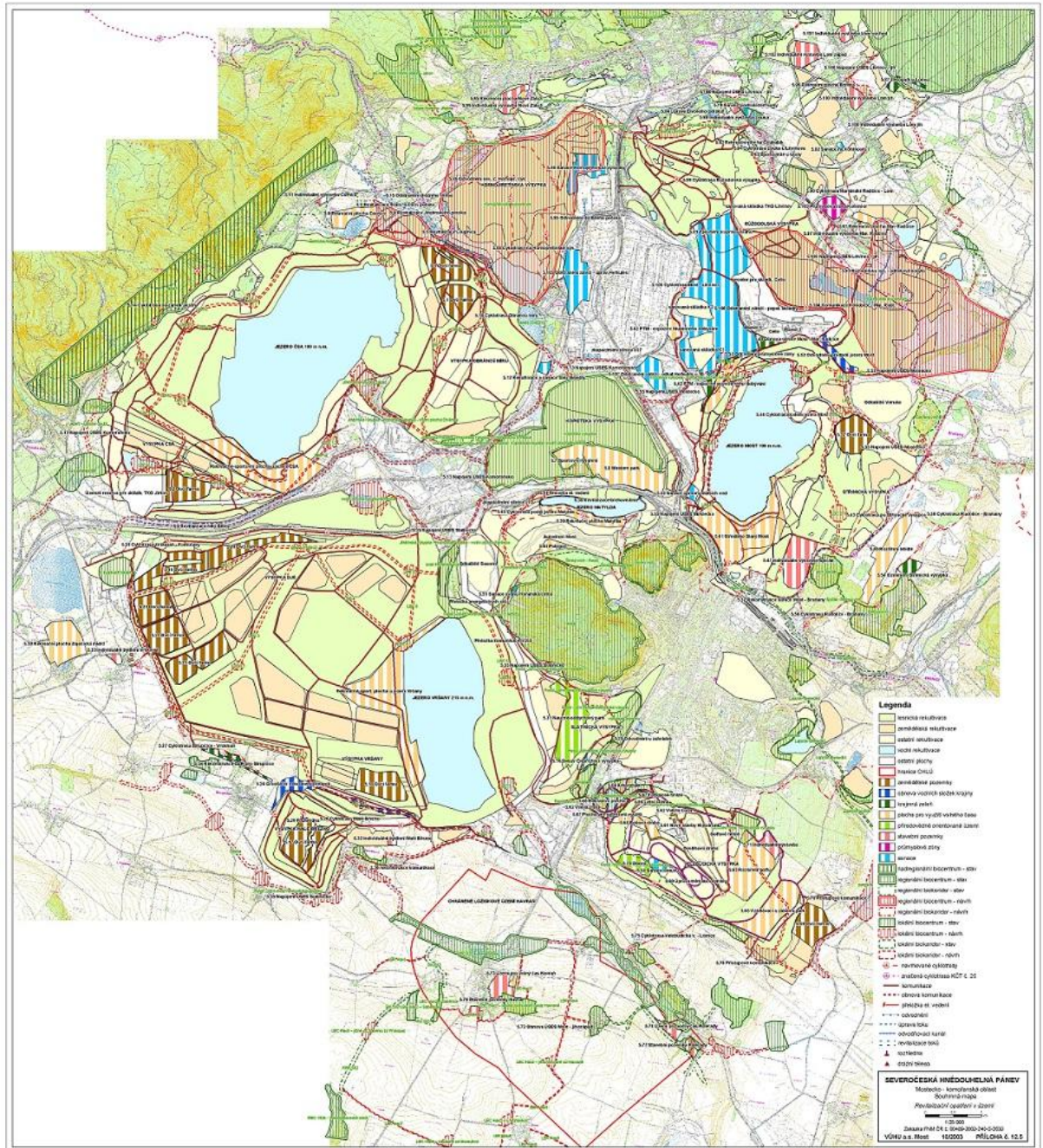

Zdroj: VÚHU – Koncepce řešení ekologických škod

Chomutovskou oblast zaujímá v současnosti aktivní lom Nástup a jeho okolní i vnitřní výsypky. Rozprostírá se mezi městy Kadaň na západě a Chomutovem na východě. Z mapky (obrázek č. 24) je patrné, že plocha lomu Nástup bude po vytěžení hlavně sloužit k rekreaci, turismu i volnočasovému využití s nadmístním významem. Proto je plánované částečné zatopení zbytkové jámy ve východní části území, kde vznikne nové jezero Liboš. Kolem něj jsou naplánované plochy pro volnočasové i rekreační využití. V západní části by pak měly být plochy určené k zástavbě. Těsně k ní doléhají plochy pro vybudování ZOO parku a agrocentra. Na severu západní části u Pruněrova se počítá s vybudováním areálu pro motokros. Zbylé plochy plánuje koncepce zalesnit a malou část na jihu rekultivovat k zemědělskému využití. Dále se zde počítá s vybudováním řady biokoridorů a biocenter, veřejných i účelových komunikací sloužících obsluze území a cyklostezek. Navrženo je několik revitalizací vodních toků pro obnovení vodního režimu v území. S rekultivací prostorů tepelných elektráren tato koncepce nepočítá, ačkoliv s útlumem těžby pravděpodobně dojde i k útlumu elektráren tohoto typu [72].

Mostecko-Komořanská oblast

Obrázek 25: Mostecko-Komořansko – řešení lomů ČSA, Vršany, Ležáky

Zdroj: VÚHU – Koncepce řešení ekologických škod

Mostecko-Komořanská oblast leží kolem města Most a zasahuje až k městu Litvínov na severu a na východě hraničí s další rekultivovanou oblastí Bílinsko (obrázek č. 25).

Předmětem rekultivace je v současnosti bývalý lom Ležáky, na jehož místě vzniklo nové jezero Most. V budoucnu se pak bude jednat také o momentálně aktivní lomy ČSA na severu a Vršany na západě oblasti po jejich vytěžení. Jedná se sice o velmi rozsáhlou oblast, ale územně propojenou. Proto Koncepce navrhuje řešit všechny plochy lomů jako rekreačně volnočasově turistické. Sloužit bude nejen obyvatelům osmdesátitisícového Mostu, ale také obyvatelům Chomutova, Litvínova a okolních obcí. Kapacitně pak zvládne nadmístní i nadregionální využití.

V bývalém lomu Ležáky v současné době rekultivace již probíhají. Dokončeno bylo zatopení jeho zbytkové jámy, kde vzniklo nové jezero Most. Kolem něj proběhnou rekultivace lesní i ostatní. Se zemědělskými rekultivacemi počítá koncepce jen ve velmi omezené míře. V jižní a severní části je navržena plocha pro volnočasové využití. Na západě se pak předpokládá vybudování ovčí farmy. Prostor přiléhající k areálu firmy Unipetrol bude nutné nejprve sanovat, což koncepce předpokládá. Kolem jezera vznikne řada cyklostezek a obslužných komunikací. Pro rozvoj biodiverzity se počítá s vytvořením biocenter, biokoridorů lokálního, regionálního i nadregionálního významu. Individuální zástavba je zde navržena ve velmi omezené míře v jižní části [72].

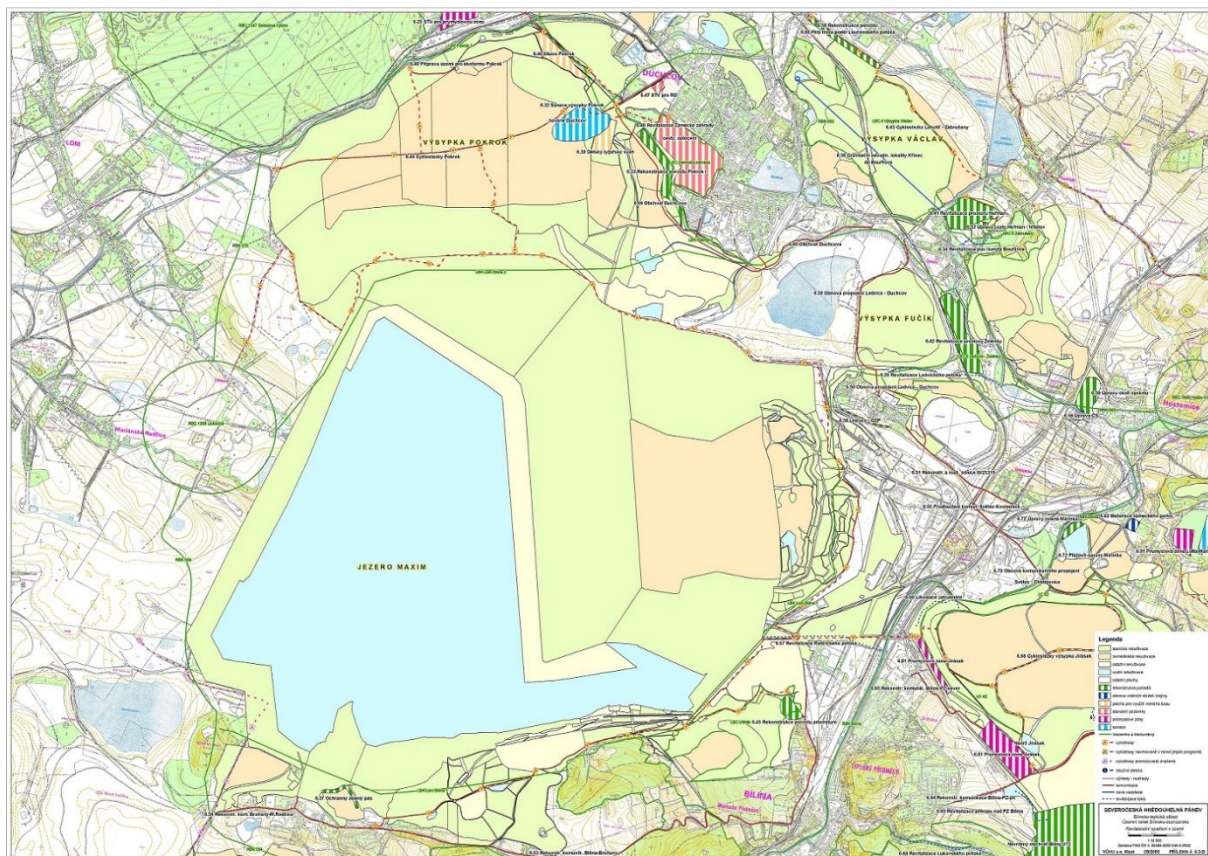
V prostoru lomu ČSA je navrženo zatopení jeho zbytkové jámy, kde pak vznikne nové jezero ČSA. Jeho okolí předpokládá rekreační a částečně rekreačně-sportovní využití, pro které jsou takto vymezené plochy v jeho jižní a severní části. Zbytek území koncepce navrhuje řešit lesnickou rekultivací tj. zalesněním. Prostor je tu také pro zemědělské rekultivace v severovýchodní a jihozápadní části. Zde se navrhuje vytvoření ovčích farem s pastvinami. Vybudování obslužných komunikací a cyklostezek, biocenter i biokoridorů je samozřejmostí vzhledem ke sledovanému účelu využití území. Plochy pro individuální zástavbu zde koncepce nenavrhuje, protože většina tohoto území spadá do zóny havarijního plánování areálu společnosti Unipetrol v jeho blízkosti.

Území lomu Vršany nebude podle koncepce výjimkou a také zde se navrhuje zatopení jeho zbytkové jámy po ukončení těžby. Vznikne tím další nové jezero Vršany východně od města Most. Po celém levém břehu se navrhují plochy pro rekreačně-sportovní využití. S ostatními okolními plochami koncepce počítá pro zalesnění. Ve východní polovině území lomu je pak navržena lesnická a zemědělská rekultivace. Mělo by dojít zhruba z jedné poloviny této východní části k zalesnění a z druhé k vytvoření zemědělských ploch,

v rámci kterých je navrženo několik ovčích farem. Cyklostezky, obslužné komunikace, biocentra i biokoridory jsou samozřejmostí [72].

Bílinská oblast

Obrázek 26: Bílinsko – řešení lomu Bílina

Zdroj: VÚHU – Koncepce řešení ekologických škod

Bílinská oblast zahrnuje aktivní lom Bílina a jeho vnitřní a vnější výsypky (obrázek č. 26). Také v tomto lomu je prioritně navržena vodohospodářská rekultivace po jeho vytěžení. Ve zbytkové jámě vznikne zatopením nové jezero Maxim v západní části. U jeho východního břehu je navržen úzký pruh pro rekreační a volnočasové využití. Většinu zbylé plochy pak tvoří lesnická a zemědělská rekultivace. Plochy pro zemědělské využití jsou navrženy v severní části území mezi městy Duchcov a Osek a také ve východní u obce Ledvice. Počítáno je zde současně s vybudováním nového Ledvického rybníka. Cyklostezky a obslužné komunikace koncepce navrhuje v omezené míře. Biokoridory

a biocentra nejsou navrhovány v území prakticky vůbec. Celé území tím pádem bude sloužit k rekreačně-odpočinkově-turistickému využití [72].

Všechny rekultivační práce v SHR provádí a bude provádět jak Palivový kombinát Ústí, s. p. (PKÚ), tak jednotlivé těžební společnosti provozující v současné době těžbu uhlí. PKÚ je provádí v plochách poškozených těžbou před privatizací těžebních společností, tj. období, kdy těžbu vlastnil a řídil pouze stát. K této činnosti má od něj vyčleněno 18 miliard Kč, ze kterých může pro tyto práce čerpat. U aktivních lomů, kde provádí těžbu soukromé společnosti²⁵, se rekultivace budou financovat z prostředků, které má povinnost každá těžební společnost odkládat ze zisku právě na tyto účely. Všechny tyto společnosti při budoucích i probíhajících rekultivačních pracích vychází právě z této Koncepce řešení ekologických škod zpracované VÚHU. Stejně tak se na jednotlivých projektech mohou podílet ÚK i dotčené obce, které vyčlení finanční prostředky ze svých rozpočtů.

4.2.3.3 Fond pro spravedlivou transformaci (FST)

Vzhledem k SHR je třeba se ještě zmínit o jednom nástroji, který sice v současnosti zatím není funkční, protože je ve fázi přípravy, ale v budoucnu bude mít pro tento region zcela zásadní význam. Jedná se o Fond pro spravedlivou transformaci. Důvodem jeho vzniku je závazek EU z roku 2019 o její klimatické neutralitě do roku 2050. Což v praxi znamená, že musí být objem vyprodukovaných skleníkových plynů stejný s objemem, který bude z ovzduší odstraňován. Jedním z hlavních nástrojů odstraňování je snižování jejich emisí. To je možné mnoha způsoby, např. přechodem na jadernou energii nebo obnovitelné zdroje energií, snižování emisí dopravních prostředků a průmyslu. K podpoře a zajištění snižování připravuje EU výše uvedený Fond pro spravedlivou transformaci, ze kterého pak budou moci členské státy čerpat na tyto účely nemalé finanční prostředky. Jelikož je jedním z hlavních znečišťovatelů označen těžební a energetický průmysl, budou v ČR moci z fondu čerpat pouze 3 kraje Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký. SHR spadá do Ústeckého kraje, a proto bude nutné, aby se na čerpání velmi dobře připravily nejen ČR i ÚK, ale zejména města a obce, na jejichž území SHR leží a také těžební společnosti. Ty by si měly připravit plán transformace, který bude doprovázet postupný útlum těžební činnosti. ÚK, obce a města by zase měly aktualizovat své strategické a akční plány či programy rozvoje obcí a současně územní plány, aby vytvořily podmínky

²⁵ V případě Severočeských dolů a. s. je jejich vlastníkem polostátní společnost ČEZ a. s.

pro žádoucí projekty financované z tohoto fondu. Podpora bude prioritně směřovat k přechodu na ekologicky méně náročné a obnovitelné zdroje energií, rekvalifikace pracovníků z utlumovaného těžebního průmyslu, snižování energetické náročnosti budov, průmyslových provozů, inovace, ale také na sanace, rekultivace a revitalizace krajiny postižené těžbou. Po spuštění se Fond pro spravedlivou transformaci (FST) může stát klíčovým nástrojem pro výrazné posílení, přeměnu i obnovu historicky vždy velmi akčního a bohatého regionu, kterým SHR bezesporu byl [73].

4.3 Teorie regionálního rozvoje aplikovatelné pro dosažení rozvoje SHR

SHR je velmi specifickým regionem a nelze ho jednoznačně specifikovat jako homogenní nebo heterogenní region. Má vlastnosti obou typů. Jeho homogenita spočívá v několika stejných znacích, které jsou shodné v celé jeho ploše. Jsou jimi ekologicky narušené prostředí, změna krajinného rázu, vysoká míra nezaměstnanosti, zaměření převážně na stejný typ průmyslu (těžební a energetický), vysoký podíl obyvatel s nízkým vzděláním a méně kvalifikovanou pracovní silou, sociální problémy, řada sociálně vyloučených lokalit, vysoký potenciál rozvoje atd. Na straně druhé v něm najdeme také funkční propojení a několik nodálních center. Nicméně se jedná o region strukturálně postižený a velmi problematický avšak s velkým potenciálem svého možného budoucího rozvoje.

Po posouzení jednotlivých teorií regionálního rozvoje nebylo možné vybrat jen jednu teorii, kterou by šlo aplikovat pro zajištění udržitelného rozvoje SHR. Nejvýhodnějším způsobem by bylo použít mix teorií a z každého směru vybrat jen část, což odpovídá tzv. eklektickému přístupu k regionálnímu rozvoji, jak o něm hovoří J. Blažek a D. Uhlíř v knize Teorie regionálního rozvoje [5]. Na začátku by mělo dojít k důkladné analýze současného stavu regionu, jeho rozvojového potenciálu a také rizik provázející různé směry rozvoje. V první fázi nastartování rozvoje pak bude nejspíš žádoucí použití keynesiánských přístupů. Jelikož takto významně a zcela zásadně postižený region se bez podpory nejen regionální, národní a samozřejmě také nadnárodní úrovně veřejné správy neobejde. Investice budou nutné do rekultivačních i revitalizačních prací k obnově či vytvoření nové krajiny, vybudování nové dopravní a technické infrastruktury, ale také financování rekvalifikací zaměstnanců z utlumovaných a postupně zavíraných firem z v současné době prioritních odvětví průmyslu, restrukturalizací firem, podpora vyšších úrovní vzdělávání v perspektivních oborech, zlepšování kvality životního prostředí

a mnoho dalšího. Na to bude možné využít nově vytvářeného Fondu pro spravedlivou transformaci a dalších národních dotačních titulů i státních a regionálních investic. Tím dojde k vytvoření základních podmínek pro budoucí rozvoj. V dalších fázích by se mohla uplatnit i některá opatření z neoliberálního přístupu, jako jsou různá deregulační opatření i podpora malých a středních firem. Příkladem může být úleva na dani z nemovitosti pro investory investující v SHR nebo podpora vzniku rozvoje poradenství pro začínající firmy. A SHR se neobejde ani bez institucionálního přístupu. To znamená např. investic do rozvoje lidských zdrojů tj. do vzdělávání, zvyšování kvalifikace. Stranou by neměla zůstat snaha utvářet různé platformy či organizace, jejichž úkolem bude usnadňování komunikace mezi zde působícími firmami. Veřejný sektor by v tomto případě mohl sehrát roli mediátora. Důležitým kritériem pro rozhodování investora pro alokaci firmy je také kvalita životního prostředí. O jeho zkvalitňování se musí postarat právě veřejný sektor. Velký význam pro budoucí rozvoj bude mít strategické a s ním spojené územní plánování. Právě správně zvolené a nastavené strategie rozvoje a územní plány v regionu budou hrát zásadní význam.

Z výše uvedeného je zřejmé, že bude nutné pro zajištění rozvoje SHR použít mix rozvojových teorií. Zároveň mohou být inspirací jiné regiony, které si podobnou strukturální proměnou úspěšně prošly. U nich nebude důležitý směr, kterým se vydaly, ale použité nastavení mechanismů k podpoře nastartování rozvoje daného regionu. Příkladem může být oblast Alp, která byla do 50. let 20. století velmi chudá, řídko osídlená oblast bez výraznějšího průmyslu. Pro zajištění rozvoje bylo přistoupeno k přeměně regionu na turistickou oblast. Nastavený směr a samotná změna byla velmi úspěšně realizovaná se zaměřením na rozvoj turistických služeb a infrastruktury. V současné době patří Alpy k jedněm z turisticky nejvytíženějších oblastí a také velmi bohatým. Avšak v souvislosti s celosvětovou pandemií COVID-19 a zásadním omezením cestovního ruchu se ukazuje, že jednostranné zaměření takto velké oblasti může být velmi náchylné k úpadku nebo nutné výrazné podpoře ze strany veřejného sektoru pro jeho zabránění. Pro SHR bude důležité citlivý přístup k nastavení směrů rozvoje a diverzifikace rozvojových aktivit.

4.4 Vyhodnocení analýzy územně plánovacích, strategických a ostatních dokumentů týkajících se SHR

Pro rozvoj SHR je důležitá připravenost strategických i územně plánovacích dokumentů. Není to jen pro to, aby bylo možné čerpat případné dotační tituly, ačkoliv existence takovýchto dokumentů je pro toto jednou ze zásadních podmínek, ale hlavně proto, aby byl sledován nastavený směr rozvoje regionu. Udržení kontinuity i přes jednotlivá volební období je důležitou podmínkou dosažení požadovaného výsledku. Proto byly tyto dokumenty podrobeny analýze. Sledována byla v první řadě jejich existence, návaznost na nadřazené dokumenty stejného typu i soulad s platnou legislativou ČR. Dále také soulad strategických a územně plánovacích dokumentů. A v neposlední řadě soulad a podrobnost nastavení směřování regionu nadřazenými a dalšími důležitými dokumenty. Analýze byly podrobeny dokumenty ČR, ÚK, ORP i jednotlivých obcí SHR.

Dokumenty jsou nastaveny hierarchicky. Vždy od obecnějších na úrovni státu a kraje až po konkretizující na úrovni ORP a obcí (měst). Takto je to u strategických i územně plánovacích dokumentů. Pouze jeden má přesah do všech úrovní a typů dokumentů. Je jím Koncepce řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji. Byla zpracována v letech 2002 až 2003 a stala se základem všech budoucích strategických i ÚP dokumentů, které z ní vycházejí. Nastavení parametrů rekultivace a revitalizace ploch po ukončení těžby se stalo závazným i pro Palivový kombinát Ústí, s. p., který tyto práce a projekty v první fázi realizuje. Po dokončení základních rekultivačních prací bude realizování revitalizačních projektů na Ústeckém kraji a jednotlivých městech a obcích. Čerpat finanční prostředky budou moci převážně z nově vznikajícího Fondu pro spravedlivou transformaci. Jestli svou měrou přispěje také ČR, se ještě uvidí.

4.4.1 Územně plánovací dokumenty

V první řadě jde o PÚR ČR a ZÚR ÚK. Oba tyto dokumenty jsou nadřazené všem. PÚR ČR je pak nejvýše. Oba vymezuje území SHR jako oblast strukturálně, ekonomicky, environmentálně i sociálně postiženou, ve které je nutné restrukturalizovat stávající průmysl, postupně omezovat těžbu, produkci tepelných elektráren a realizovat stávající nebo nové revitalizační záměry v území. Na ní navazují ZÚR ÚK, které jako zásadní úkol

staví postupný útlum těžby uhlí a kapacit tepelných elektráren. V oblastech s ukončenou těžbou stanovují zajištění žádoucích rekultivací, revitalizací a asanací umožňující polyfunkční využití území. Jako základ upřednostňují zatápení vytěžených lomů a jejich okolí revitalizovat k plnění rekreačních, zemědělských a vodohospodářských účelů. Ukotvena je zde také preference těchto ploch před záborem volné krajiny. V místech, kde ještě bude několik let probíhat těžba, podporují vybudování ochranných opatření zastavěných území. Z hlediska dopravy podporují zkapacitnění páteřních silnic a obnovení těch těžbou zrušených. Z výše uvedeného je patrné, že ZÚR ÚK navazují na PÚR ČR a zpřesňují budoucí rozvoj území z územně plánovacího hlediska. Obě dokumentace prošly v roce 2020 aktualizacemi a jsou tak připravené na nové dotační období i spuštění Fondu pro spravedlivou transformaci.

Dalšími důležitými ÚPD jsou jednotlivé územní plány měst a obcí SHR. Všechny analyzované obce (města) je mají zpracované. Důvod je jednoduchý. Stavební zákon ukládá povinnost tyto dokumenty mít zpracované. Už však neříká, jak často by měly být aktualizovány případně zpracovávány nové. Říká pouze, že pořizovatel (obec) má povinnost každé 4 roky zpracovat zprávu o uplatňování ÚP a na základě té pak buď zachová stávající, rozhodne o pořízení změn ÚP, nebo zpracování úplně nového. Rozhodnutí je na zastupitelstvech obcí případně na nadřazeném orgánu, který může zpracování nového doporučit. Mělo by se tak dít vždy v návaznosti na změny nadřazených ÚPD nebo zákonů. Ale i v tomto případě není dané zákonem, jak rychle má na tyto změny obec reagovat. To je důvodem, že ne všechny obce v SHR na tyto podněty reagují rychle. Co se týče souladu s nadřazenými ÚPD, je situace o něco lepší než u souladu s platnou legislativou, ale ne na alespoň uspokojivé úrovni. Ze 17 sledovaných ÚP obcí jich ho má v souladu s nadřazenými ÚPD tj. ZÚR ÚK a PÚR ČR jen 11. To odpovídá 65% splnění. 3 z nich v současné době zpracovávají nový ÚP, který pak nesoulady napraví (tabulka č. 2). Není však jasné, kdy bude schválený s ohledem na velmi dlouhé zákonné lhůty a postupy, podle kterých se musí zpracovávat. Opět ani v tomto případě nejsou malé obce ve výhodě. Postupy jsou dané a nebezpečí, která zpracování a schválení nového ÚP můžou výrazně prosloužit, bývají stejné.

U souladu s platnou legislativou je situace mnohem horší. Důvodem je zpracovaná novela stavebního zákona platná od 1. 1. 2018. Na tuto změnu reagovaly pouze 4 obce ze 17 sledovaných, což odpovídá cca 23% plnění (tabulka č. 2). Není také rozdíl, jestli

se jedná o město nebo obec. Ani některá města tento územně plánovací dokument nemají aktualizovaný podle nadřazených ÚPD a ani podle platné legislativy, ačkoliv ta se změnila již počátkem roku 2018 (tabulka č. 2). Na jejich obhajobu se dá říci, že se v současnosti na MMR ČR pracuje na úplně novém stavebním zákoně. Ten měl být původně účinný od roku 2021. V současnosti je nanejvýš jasné výrazné posunutí tohoto termínu. Obce proto mohou čekat na jeho zpracování, aby úpravy nemusely dělat rychle po sobě a v podstatě dvakrát. V tomto směru se dá říci, že selhává MMR ČR a díky tomu může být problém s čerpáním z FST, které by mělo být spuštěno v roce 2021. Navíc není jisté, budou-li obce potřebovat učinit některé změny v ÚP, aby mohly realizovat potřebné projekty.

Z pohledu věcného souladu ÚPD je evidentní, že všechny víceméně sledují navržené revitalizace území v Konceptci řešení ekologických škod zpracovanou Fondem národního majetku. Ta vymezuje v území SHR několik nových jezer v rekultivovaných lomech, které předurčuje k částečnému zatopení. Kolem nich navrhuje vytvořit polyfunkční plochy. Převažující využití těchto ploch je pro rekreační účely, proto koncepce upřednostňuje lesnické a ostatní rekultivace. Ty budou přímo navazovat na nově vytvořená vodní díla. V širším okolí, zejména na území výsypek, pak tyto typy rekultivací doplňují rekultivace zemědělské. Největší takové plochy jsou navrhovány v prostoru lomu Nástup u Kadaně a lomu ČSA mezi Mostem a Chomutovem.

Jednotlivá města a obce návrhy této koncepce implementují různě. Velká města jako Most vymezují v územních plánech plochy těžebních prostor s využitím tak, jak je koncepce navrhuje. Menší obce vymezují tyto prostory pouze jako plochy těžby. Neřeší a ani nenavrhují jejich budoucí využití. V ojedinělých případech u nich přidávají poznámku o typu následné rekultivace. Nedochozí tak k upřesnění budoucího využití a je z toho patrné, že obce zatím nemají představu o možném rozvoji těchto částí jejich území. Důvodem může být také stále pokračující těžba ve větší části území SHR, která by měla postupně končit do roku 2035. Může jim připadat toto konečné datum ještě dostatečně vzdálené a nevidí nutnost nyní řešit budoucí využití území v ÚP.

Ze zjištěných dat je patrné, že obce (města) mají sice ÚP zpracované a víceméně sledují stejné budoucí využití SHR, ale cca polovina z nich nereflektuje na změny nadřazených ÚPD a tři čtvrtě z nich nereaguje na novelu stavebního zákona, s nímž nejsou v souladu.

To naznačuje jejich prozatímní nepřipravenost na nové dotační období ani na případné zahájení fungování Fondu pro spravedlivou transformaci. Důvodem může být jejich liknavost a nepružnost reagovat na změny v ÚPD i legislativě. Vina však není jen na jejich straně, ale hlavně na straně velmi pomalé práci MMR ČR. Fond bude přístupný pouze pro 3 strukturálně postižené kraje Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský, nemusí být rychlá příprava nového stavebního zákona, a tím možnost nastavení ÚP obcí prioritou. Nicméně staré pravidlo říká, že každá skupina je tak slabá, jak je slabý její nejslabší členek. A pokud budou tyto tři kraje upadat, nebude výkonnost ČR nikdy výrazně vyšší.

4.4.2 Strategické dokumenty

Základním strategickým dokumentem ČR je Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ schválená v roce 2019 a na úrovni Ústeckého kraje Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027 schválená v roce 2018. SRR ČR vymezuje SHR jako strukturálně postižené, hospodářsky a sociálně ohrožené území, kde je nutný specifický přístup a definování takových intervencí, které pomohou snížit jeho regionální disparity, posílit jeho konkurenceschopnost při zachování udržitelného rozvoje. K tomu definuje 4 strategické cíle, které cílí na revitalizaci a hospodářskou restrukturalizaci a stabilizaci regionálních center i celého regionu pro zajištění dobré kvality života s podporou plánování regionálního rozvoje. Navazující SRÚK SHR vymezuje jako pánevní oblast se 4 rozvojovými prioritami. Ty si kladou za cíl hospodářskou konkurenceschopnost a sociální kapitál území, zlepšit životní prostor a dokončit obnovu krajiny a revitalizaci území.

Na tyto uvedené priority by měly navazovat jednotlivé strategické plány (popř. programy rozvoje) obcí a měst. Po jejich analýze bylo zjištěno, že zpracovaný a schválený strategický dokument má jen 8 ze 17 dotčených obcí, což odpovídá pouze 47 % (tabulka č. 2). Ty, které ho zpracovaný mají, se nejvíce zaměřují na podporu rozvoje cestovního ruchu a budování potřebné infrastruktury umožňující rozvoj podnikání v tomto oboru. Dále také preferují zatopení lomů, čímž dojde k vytvoření nových jezer a revitalizaci okolní přírody jako základní kámen rozvoje turismu. Podrobně zpracované strategické plány s cílením na budoucí využití SHR mají pouze města Kadaň, Most, Duchcov i Osek. Ostatní menší obce území SHR řeší jen okrajově. Více než polovina nemá strategický

dokument zpracovaný. Tím v podstatě mohou dávat najevo, že nemají představu, jak dané území řešit. Variantou může být i spoléhání se na vyřešení situace na úrovni příslušného ORP nebo ÚK. Pro jejich drobnou obranu může hovořit i skutečnost, že zpracování kvalitního strategického dokumentu je poměrně nákladná záležitost. A právě cena může být pro malé obce příliš vysoká a jejich obecní rozpočty na to nestačí. Nicméně je patrné, že obce a města se strategiemi sází na rozvoj cestovního ruchu jako hlavní hybnou sílu při restrukturalizaci regionu.

Tabulka 2: Strategické a územně plánovací dokumenty v obcích a městech SHR

ORP	Město/obec příslušné k ORP	Strategický dokument	Územně plánovací dokument (ÚPD)	Soulad s nadřazenými ÚPD	Soulad ÚPD s platnou legislativou
Kadaň	Kadaň	Ano	Ano	Ano	Ano
Chomutov	Březno	Ano	Ano	Ano	Ano
	Spořice	Ne	Ano	Ano	Ne
	Málkov	Ne	Ano (pořizuje nový)	Ne	Ne
	Černovice	Ano	Ano	Ne	Ne
	Strupčice	Ne	Ano	Ne	Ne
	Vrskmaň	Ne	Ano	Ano	Ano
	Vysoká Pec	Ne	Ano	Ano	Ano
Most	Most	Ano	Ano	Ne	Ne
	Malé Březno	Ano	Ano	Ano	Ne
	Braňany	Ne	Ano (pořizuje nový)	Ano	Ne
Litvínov	Horní Jiřetín a Černice	Ne	Ano (pořizuje nový)	Ne	Ne
	Mariánské Račice	Ne	Ano	Ne	Ne
Bílina	Bílina	Ano	Ano	Ano	Ne
	Leďvice	Ne	Ano	Ano	Ne
Teplice	Duchcov	Ano	Ano	Ano	Ne
	Osek	Ano	Ano	Ano	Ne

Zdroj: vlastní

4.5 Interview s klíčovými aktéry rozvoje SHR

Připravit se na rozvoj jakéhokoliv regionu je poměrně složitá a obtížná záležitost. Stejně tak je to také se zvolením té správné cesty, která ho povede vzhůru. Kromě přípravy v podobě nastavení všech potřebných strategických i územně plánovacích dokumentů je stejně důležité sladit myšlenky, představy, plány a potřebnou informovanost všech aktérů, kteří mohou mít na budoucí směr rozvoje vybraného regionu zásadní vliv. Na jejich rozhodnutích pak také záleží úspěšnost nebo naopak úpadek území s jejich vlivem. SHR není výjimkou. Klíčovými aktéry jsou v jeho případě představitelé veřejné správy i odborníků na danou problematiku regionálního rozvoje. Proto bylo v této práci přistoupeno k oslovení vrcholných představitelů důležitých aktérů s otázkami týkajícími se připravenosti SHR na možný rozvoj a hlavně směřování budoucího rozvoje SHR

každého z nich. Jako nejvhodnější technika pro získání potřebných informací bylo vybráno polostandardizované interview, pro které byl vypracován seznam základních otázek upravených pro každého zástupce aktéra na míru (viz příloha č. 4). Osloveni byli:

- Mgr. Jan Paparega – primátor města Most;
- Mgr. Zuzana Schwarz Bařtipánová – starostka města Bílina;
- PhDr. Martin Klika, MBA, DBA – 1. náměstek hejtmana Ústeckého kraje;
- Ing. Arch. Vladimír Charvát – architekt města Ústí nad Labem, poradce ve věcech rekultivací PKÚ, s. p.

Osloven byl také primátor města Chomutova, ale ten účast na interview odmítl. Zvažováno bylo také oslovení zástupce významného aktéra v SHR Palivového kombinátu Ústí s. p. Od jeho oslovení bylo nakonec ustoupeno. Důvodem byla a stále je skutečnost, že PKÚ s. p. sice provádí rekultivační a částečně revitalizační práce v SHR na místech po ukončení těžby hnědého uhlí, ale jeho postup je striktně dát Konceptí řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji. Ta v podstatě nastínila a vytyčila možný směr rozvoje SHR již při svém vzniku v roce 2003 a PKÚ s. p. si ji vzal za svou. Od té doby do současnosti postupuje se svými pracemi přesně podle této koncepce a nemá zájem tento nastavený směr měnit. Nicméně i přes to se podařilo k interview přesvědčit Ing. Arch. Vladimíra Charváta, který s PKÚ s. p. úzce spolupracoval nejen na usměrnění vzhledu revitalizovaného území současného jezera Milada u Ústí nad Labem, ale také na přesvědčení vedení o nutnosti komplexního přístupu k SHR. To se mu celkem úspěšně dařilo. Bohužel na konci roku 2019 odešel z vedení PKÚ s. p. dlouholetý ředitel Ing. Petr Lenc (od roku 1992), který byl v pohledu na SHR velmi pokrokový. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR pak vypsalo výběrové řízení na tuto pozici, kterou nakonec obsadil v roce 2020 Ing. Walter Fiedler. Ten se s problematikou SHR a budoucího možného rozvoje zatím seznamuje. V minulosti působil na opačné straně barikády, tedy u těžební společnosti. Při svém nástupu do funkce slíbil, že na původní práci bývalého ředitele naváže. Jak tato svá slova myslel vážně a splní je, se ukáže za pár let.

4.5.1 Vyhodnocení interview s primátorem města Most

Mgr. Jan Paparega je v současnosti primátorem města Most. V této funkci je již 2. volební období a spolupodílí se tak na přípravě nového územního i strategického plánu. Region SHR vnímá jako těžební prostor, který je historicky vnímaný zbytkem republiky jako špinavé problémové území spojené s těžbou uhlí i přes to, že se podle něj v posledních letech region ve skutečnosti výrazně změnil díky úspěšně provedeným rekultivacím. Nicméně i tak je celorepublikově stále vnímán negativně. Ani mediálně se nedaří SHR propagovat z pohledu jeho velmi zajímavých a krásných míst s přírodně cenným okolím. Negativa jsou podle pana primátora hluboce zakořeněny v obyvatelích ČR a bude těžké, zdoluhavé a mediálně náročné toto povědomí změnit. V SHR však do budoucna vidí velký potenciál, ale až po skončení těžby. Důležité bude podle něj správně nastavit transformaci regionu. Nešel by cestou úplné změny, ale z větší části zachováním průmyslu. Prioritou by měla být snaha přivést průmyslové firmy s vyšší přidanou hodnotou a ne klasické „montovny“. Je pravda, že k tomu bude nutná spolupráce také s Ústeckým krajem. Doposud byly zájmy vedení města Most a ÚK ve shodě, tedy přivést nové investory. Jak to bude po říjnových volbách do krajů, se teprve uvidí.

Na otázku ohledně sledování a nastavení strategických i územně plánovacích dokumentů v souladu se zamýšleným směřováním odpověděl, že jsou v současnosti tyto dokumenty ve fázi příprav. Tvoří se nový územní i strategický plán města. Ani jeden by již neměl vymezovat nové průmyslové zóny, ale měly by se zaměřit na efektivnější využití těch stávajících, kterými je např. Průmyslová zóna Joseph, a také podporovat a pomáhat místním firmám v jejich rozvoji. Tím v podstatě chtějí využívat vlastní (vnitřní) zdroje regionu. Pozemky postižené probíhající těžbou i ty, na nichž momentálně probíhají rekultivační práce, zatím budou v připravovaných dokumentech řešit jen velmi obecně. Důvodem je ještě dlouhá doba k ukončení těžby. Termín byl uhelnou komisí posunut až na rok 2038. Stejně tak nehrozí předčasné vytěžení limitů. Těžba postupuje pomaleji a zatím se ke stanoveným limitům blíží zvolna. Vidí také důležitost v koordinaci příprav strategických i územně plánovacích dokumentů a hlavně žádoucího výběru směřování rozvoje regionu s nastavením cílů nejen s okolními obcemi (Most je zároveň ORP a spadá do něj celá řada obcí), ale také právě s Ústeckým krajem. Pravidelně se scházejí se starosty okolních obcí a vedením ÚK na pracovních setkáních, kde starostům poskytují metodickou

podporu. Zapojení veřejnosti do procesu směřování rozvoje SHR probíhá, ale pouze v úrovni veřejného projednávání jednotlivých částí připravovaných dokumentů a to jen v rámci stanoveným stavebním zákonem. To je důvod, proč je zájem z řad veřejnosti i odborné veřejnosti malý. Z rozhovoru v tomto směru vyplynulo, že koordinace není na potřebné úrovni. Nedostatečně zapojují do procesu rozvoje okolní obce i veřejnost. Stejně tak je snaha o vtažení ÚK do procesu nízká. Omezuje se pouze na zákonná projednávání a metodickou podporu. Oproti tomu soulad městských dokumentů s nadřazenými dokumenty tohoto typu (PÚR ČR a ZÚR ÚK) je velmi sledován a nastaven. Důvodem však je zákonná povinnost mít tento soulad nastavený.

V rozhovoru jsme se dotkli také stávající platné Koncepce řešení ekologických škod, podle které stále postupují rekultivační práce ve vytěžených územích. Bohužel o této problematice neměl p. primátor přesné a podrobné informace. Proto došlo k záměně s dotacemi a nesprávným odpovědím na otázky současného směřování rozvoje tímto vládním dokumentem ačkoliv od schválení koncepce se podle ní realizují rekultivace bez výraznějších aktualizací reflektujících současné trendy i potřeby regionu. Zarážející je to o to víc, když jsou na tuto koncepci navázány Vládou ČR schválené tzv. ekomiliardy (v současné době je schváleno 18 miliard Kč), z nichž jsou hrazeny Palivovým kombinátem Ústí, s. p. veškeré rekultivační práce. Navíc je evidentní, že s tímto dokumentem město nepracuje při přípravě nových strategických i územně plánovacích dokumentů. Mnohem více znalostí měl o Fondu pro spravedlivou transformaci, který je momentálně ve fázi přípravy. Ovšem i zde neprobíhá podle slov pana primátora ze strany Vlády ČR ani ze strany ÚK vůbec žádná koordinace. ÚK si zatím vydefinoval své projektové fiše, bohužel bez projednání s dotčenými městy a obcemi.

V poslední části rozhovoru jsme diskutovali o míře a intenzitě pozornosti, kterou Vláda ČR věnuje nejen rozvoji problémového SHR, ale i regionální politice v rámci celé ČR. Podle jeho slov tak nečítí s potřebným důrazem a vážností. Snahy o posílení pomoci SHR vidí jako nedostatečné i na úrovni poslanců, kteří jsou za ÚK zvoleni v Poslanecké sněmovně. Oproti poslancům z jiných krajů, např. Moravskoslezského, se nedokáží dostatečně semknout při prosazování zájmů ÚK. A proto je tlak na získání určitých zvýhodnění a předstunutí ÚK do popředí zájmu malý. Stejně tak vidí problém v nedostatečné aplikaci regionální politiky v rámci celé ČR. Jako nejdůležitější věc pro umožnění rozvoje SHR vidí v koordinaci a sjednocení názorů poslanců za ÚK a vedení

ÚK, kteří by pak měli táhnout za jeden provaz a prosazovat zájmy ÚK na těchto důležitých úrovních. Částečně také v udržení kontinuity nastavených směrů rozvoje. Není dobré, když se tyto směry v každém volebním období mění podle momentálního rozpoložení stávajícího vedení města, ÚK i státu.

4.5.2 Vyhodnocení interview se starostkou města Bílina

Dalším člověkem, který se uvolil k absolvování rozhovoru, byla starostka města Bíliny Mgr. Zuzana Schwarz Bařtipánová. Ve funkci je sice od voleb 2018, ale v minulém období zde vykonávala pozici místostarostky. Rozhovor probíhal velmi otevřeně a na každou otázku se snažila vždy odpovědět podle skutečnosti.

V úvodu jsme se věnovali celkovému pohledu na SHR z pohledu paní starostky i ostatních členů vedení města. SHR je u nich vnímán jako víceméně průmyslová oblast s různými problémy avšak s rozvojovým potenciálem. Bohužel negativní vjem u ní převažuje nad pozitivním. Nevnímá ho např. jako turisticky přívětivý. Z jejího pohledu je SHR takto vnímán i zbytkem ČR, tedy jako špinavý, těžební, průmyslový region s řadou sociálních problémů. Pokud však budeme hovořit ne o SHR, ale o ÚK jako celku, tak se domnívá, že vnímání bude mnohem příznivější. Řada lidí již v ÚK objevila i jeho krásná místa. V otázkách jeho možnosti budoucího rozvoje není jednoduché je definovat. Tím, že byl SHR průmyslovým regionem, bylo by těžké až nesnadné se z tohoto směru radikálně vymanit. Nicméně bude důležité přetrhat vazby na těžký i těžební průmysl a zaměřit se na drobný průmysl s řemeslnou náročností. Nevidí jako správné budovat tzv. montovny. Správná cesta je vsadit na řemeslně šikovné lidi. Pro SHR není možné se z jejího úhlu pohledu věnovat high-tech (smart) oborům, jelikož zde nejsou lidé, které by velmi technicky a znalostně náročné obory mohly zaměstnat. Ale ani současný trend v zaměření se na obory, které nevyžadují tolik vzdělaných a odborně zdatných lidí (těžba, těžký průmysl apod.), povede k dalšímu odlivu vzdělaných lidí mimo region, kde budou schopni najít uplatnění. A zároveň odlivu mladých lidí, kteří se sem po dostudování nevrátí. S tímto nešvarem se potýkají v Bílině i celém ÚK. Důvodem není jen omezená nabídka práce pro ně, ale také image SHR, který je brán jako region s nízkou úrovní kvality života. Prioritu proto vidí ve využití místního potenciálu regionu a v soustavné práci na vylepšení image nejen SHR, ale také celého ÚK.

Na takto nastíněných směrech budoucího rozvoje však nepanuje na radnici shoda. A přiznala se, že na toto téma prakticky nediskutují v širším kruhu aktérů. Nicméně v rámci užšího vedení města, tj. radě města, shoda panuje. Také ve svých strategických a územně plánovacích dokumentech tento možný směr řeší jen v omezených intencích. Oblast současného funkčního lomu Bílina neřeší. Pouze ji vymezují jako plochu lomu a rekultivací. Důvodem je dlouhá doba do ukončení těžby a také fakt, že na okraji lomu v těsné blízkosti města leží jeho kompletní technické zázemí, které bude funkční až do úplného uzavření lomu. Tím bude bránit přímému rozvoji spojenému s městem. (ale rozvoj ploch ostatních možný je a bude a to bez návaznosti na město, s využitím rekreačním, volnočasovým, přírodním). Navíc v této části lomu má proběhnout hydriká rekultivace, a tak ji pro další rozvoj vidí jako nevyužitelnou. Zabývat je těmito záležitostmi rozvoje je proto podle ní předčasné, ale dokáže si představit budoucí využití oblasti právě pro rekreaci.

V otázkách rozvojové koordinace a spolupráce s ÚK a okolními obcemi bylo sděleno, že neprobíhá na uspokojivé úrovni. ÚK komunikuje s Bílinou sporadicky a nemá snahu záležitosti této části SHR řešit. Příkladem může být snaha o řešení revitalizace a následné resocializace Radovesické výsypky s ÚK. Ten jim doporučil řešit to uzavřením dobrovolného svazku obcí, na jejichž území se výsypka nachází, i přestože věděli, že na tyto činnosti nikdy nebudou mít finanční prostředky. Jde o řadu velmi malých obcí s nízkými veřejnými rozpočty. Stejná situace v komunikaci panuje i s okolními obcemi. Ty si řeší pouze své území s minimální koordinací v rámci ORP i s ÚK. Schůzky nebo pracovní skupiny řešící možné směřování rozvoje s uvedenými aktéry neprobíhají na žádné úrovni. Nedaří se jim také zapojit do diskuzí místní obyvatele ani soukromý sektor. Jako možnost řešit region komplexně vidí v jeho převodu do kompetencí Palivového kombinátu. Ten by pak vše řešil a řídil sám.

Soulad svých strategických i územně plánovacích dokumentů s nadřazenými momentálně řeší zpracováváním nových, které by měly být schválené do začátku roku 2021.

V rozhovoru jsme se dotkly také otázky Koncepce řešení ekologických škod. Bohužel o ní neslyšela a neví, čeho se týká. Z toho je patrné, že nemá informaci, jak bude revitalizace aktivních lomů i vytěžených území probíhat. Jediné, co zná, jsou dílčí plány rekultivací, které postupně schvalují realizátorům těchto prací.

Fond pro spravedlivou transformaci zná a Ústeckému kraji dokonce posílali jednu rozvojovou fiši k zařazení týkající se rozvojových aktivit v rámci obnovy bílinských lázní. Nicméně postrádala zapojení měst a obcí do procesu tvorby a výběru návrhů rozvojových projektů k zařazení do projednávání v EU. ÚK je pouze oslovil, aby zaslali několik návrhů na projekty, ale na žádné pracovní skupiny zváni nebyli, neboť neprobíhaly. Neměli ani žádné informace stejně jako místní občané. ÚK si podle starostky vše řešil po svém.

V závěru jsme se dotkli otázek na realizaci regionální politiky v ČR. To je z jejího pohledu velmi špatné. Zájem vládních politiků o tento region je nulový. Není zájem seznámit se podrobněji s problémy, se kterými se SHR potýká, natož je řešit. Stejný přístup vidí také u poslanců, kteří se do poslanecké sněmovny v rámci voleb dostanou za ÚK. Před volbami slibují pomoc a po volbách jakoby zapomněli, odkud jsou. Jejich rozhodnutí nedohlížejí až dolů k lidem, kterých se to týká.

V závěru shrnula, co je důležité pro nastartování rozvoje SHR. Jako prioritu vidí přesvědčit místní obyvatele o tom, že snaha rozvíjet region má smysl, je správné se sem vracet a předat mu své získané znalosti a dovednosti. Současně je důležité toto podpořit institucionálně. Víc řešit zvýhodnění regionu v různých oblastech. Další možnost vidí také v přeshraniční spolupráci, která by se měla mnohonásobně rozšířit a prohloubit. Navíc na tuto oblast je možné čerpat řadu smysluplných dotací. A pokud se v rámci EU smazávají hranice, měl by být zájem pohraničí vrátit původní vazby a propojenost severních Čech a Saska a to nejen v ekonomických oblastech.

4.5.3 Vyhodnocení interview s 1. náměstkem hejtmana ÚK

Pro další rozhovor jsem získal prvního náměstka hejtmana Ústeckého kraje PhDr. Martina Kliku, MBA, DBA, který má v gesci regionální rozvoj. Ve funkci je od roku 2016. V minulém volebním období působil jako člen Rady ÚK. V letech 2006 až 2010 pak jako místopředseda města Litvínov. Jeho politická kariéra je se SHR spojena řadu let.

Úvod rozhovoru tvořily otázky na všeobecné vnímání SHR a jeho možného směřování rozvoje. SHR správně vymezil jako region severočeské hnědouhelné pánve od Kadaně až po Teplice. Vnímá ho jako bohatý region z předválečného období a strukturálně postižený od 90. let 20. století. Po 2. světové válce odsunem většiny německých

starousedlíků došlo k jeho vylidnění a zpřetrhání vazeb k regionu. Nově příchozí obyvatelé zde neměli rodinné kořeny, a tím neměli ani správný vztah k regionu. Navíc sem šli za prací do uhelných lomů jako z větší části nekvalifikovaná pracovní síla. Ze současného pohledu vidí SHR jako region s výrazným potenciálem. Je však třeba, aby došlo k transformaci všech průmyslových odvětví v SHR. To znamená nejen těžebního, ale také energetického, který je na těžební přímo navázán a bude do budoucna upadajícím odvětvím. Chemický nevyjímaje. Proto bude nutná komplexní transformace regionu. Bude nutné do tohoto procesu zapojit všechny velké hráče v těchto segmentech trhu. Těmi největšími bude ČEZ a. s. a Unipetrol. ČEZ v regionu provozuje nejen těžbu uhlí, ale i významné elektrárny zásobující ČR elektrickou energií a Unipetrol zase pohonnými hmotami. Bez jejich zapojení do procesu se region transformovat nepodaří. Tím naznačil, že bude nutný důraz na využití potenciálu místních firem. Celkově však vnímá SHR jako region s velmi velkým potenciálem rozvoje. Bude však důležitý aktivní přístup všech úrovní veřejné správy, jinak se může stát, že mu tzv. ujede vlak. Lidé mimo SHR ho vnímají zatím negativně. Důvodem je velké množství vyloučených lokalit s velkým počtem lidí v nich žijících. Proto je také SHR vnímán jako zaostalý region. I když se vždy snažil se svými kolegy z vedení ÚK aktivně přesvědčovat vládu ČR i jednotlivá ministerstva o potřebě zvýšené podpory ÚK, nikdy se jim to v potřebné míře nepodařilo prosadit. Jako možnou cestu budoucího rozvoje vidí zachování energetiky, která zde má tradici. Ovšem v ekologické podobě. Dále v revitalizaci četných brownfieldů a hlavně ve využití potenciálu, který skýtají a budou nabízet plochy po revitalizovaných dolech, až v nich bude ukončena těžba. Bude nezbytně nutné do těchto území pustit i podnikatelskou činnost a nenechat plochy pouze jako přírodní. Důraz klade samozřejmě i na rozvoj lidského kapitálu. Zejména do zvyšování kvalifikací, vzdělání, znalostí i dovedností pracovní síly. Bez toho nebude možné, aby se mohly rozvíjet podniky a nastartovat transformaci regionu. Na otázku prolomení či neprolomení limitů těžby hnědého uhlí odpověděl kladně. Vedení ÚK, kterého byl součástí, podporovalo jejich prolomení. Důvodem bylo umožnění pozvolné transformace zejména energetického průmyslu, protože jeho přerod nemůže být skokový s ohledem na fakt, že v SHR jsou tepelné elektrárny, které zásobují více než z poloviny celou ČR elektrickou energií. A náhradní zdroje zatím nejsou rozvinuté do té míry, že by tuto kapacitu byly schopny nahradit.

Následovaly otázky týkající se shody vedení ÚK na směřování rozvoje a strategických i územně plánovacích dokumentů. Z jeho pohledu shoda panovala a to v rámci vedení ÚK i celé koalice, která v ÚK vládla dvě volební období. Soulad se strategickými dokumenty samozřejmě byl, ale vnímá je jako živé dokumenty, které se mají přizpůsobovat různým situacím, jež mohou při směřování rozvoje nastat. Z jeho pohledu jsou zbytečně obsáhlé. Problém vidí v nízké pružnosti a rychlosti možných změn v těchto dokumentech, což by do budoucna mohl být problém. Je tedy třeba zjednodušit legislativu umožňující jejich rychlejší změny. Na dotaz, jak koordinovali směřování rozvoje ÚK s městy a obcemi SHR, odpověděl, že se snažili, ale ne vždy se setkali s aktivním přístupem. Pracovní setkání prý pořádali, ale většinou na ně nechodili politici (starostové, radní). Místo sebe posílali jen úředníky, kteří nejspíš nedostatečně přenášeli informace dál. Co se týče zapojení veřejnosti a odborné veřejnosti, podařilo se mu založit platformu, která řešila směřování ÚK i navrhovala různé rozvojové aktivity a projekty. Pomáhala i s jejich výběrem do fiší pro připravovaný Fond pro spravedlivou transformaci. Do platformy se zapojili zástupci místních firem, odborníci i třeba Hospodářská a sociální rada ÚK nebo zástupci Hospodářské komory ČR. Platforma všechny návrhy projednávala a následně předkládala Radě ÚK ke schválení. Zapojit zástupce měst a obcí se mu nepodařilo. Častokrát však při projektech naráželi na odpor různých ekologických organizací. Museli se s tím vypořádávat.

Na dotaz ohledně souladu krajských strategických i územně plánovacích dokumentů s nadřazenými mě ujistil, že toto pečlivě sledují a soulad zajišťují. V roce 2020 také schválili nové Zásady územního rozvoje ÚK, které reagovaly na změny v Politice územního rozvoje ČR i na nové skutečnosti, kterými jsou např. zpracovávání studie proveditelnosti pro výstavbu nové vysokorychlostní trati z Německa do Prahy.

V závěru rozhovoru jsme se dostali k již zmiňované Koncepti řešení ekologických škod. Pan náměstek o ní nevěděl. Popsal pouze mechanismus financování projektů z tzv. 15 ekomiliard, ze kterých jsou rekultivační práce financovány. Nicméně samotnou koncepci neviděl a nebyl s ní nikdy seznámen. Nevěděl také, že přesně podle ní probíhají rekultivační práce, které provádí Palivový kombinát i těžařské firmy. Co se týká Fondu pro spravedlivou transformaci, věděl naprosto přesně, o co se jedná a je s ním podrobně seznámen. Z pozice své funkce se jí věnoval a jednal o něm i s ministerstvy a Vládou ČR. Netvrdil, že vždy úspěšně.

Naposled jsme probrali otázky provádění regionální politiky, kterou vláda ČR realizuje. Při různých jednáních cítil, že byla z její strany snaha Ústeckému kraji pomoc. Bohužel to z větší části nešlo souběžně s podporou finanční. Ty docházely a docházejí jen sporadicky. Jako problém vidí i skutečnost, že správu velkých fondů určených pro rozvoj nejen strukturálně postižených regionů vláda chce přesouvat z Ministerstva pro místní rozvoj ČR na jiná ministerstva, např. Fond pro spravedlivou transformaci nebo Fond obnovy (pod Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo průmyslu a obchodu). Přičemž MMR ČR bylo primárně založeno, aby řešilo narovnání regionálních nerovností a nastavování regionálního rozvoje. Z jeho pohledu se v ČR regionální politika zúžila pouze na dotace, o které je boj mezi všemi regiony. Celkově ji vidí jako polovičatou. Prioritu rozvoje SHR vidí ve zvyšování vzdělanosti, znalostí i dovedností místních lidí, kteří pak pomohou rozvoj nastartovat a udržet.

4.5.4 Vyhodnocení interview s odborným konzultantem pro územní plánování kanceláře primátora města Ústí nad Labem

K interview se ochotně uvolil také pan Ing. Arch. Vladimír Charvát, který v současné době zastává funkci odborného konzultanta v kanceláři primátora města Ústí nad Labem. Současně provozuje svou vlastní architektonickou kancelář s hlavním předmětem podnikání v oboru územního plánování. Zpracoval nebo se podílel na celé řadě územních plánů a územních studií pro města a obce i v SHR. Působí také jako konzultant pro Palivový kombinát s. p. Řadu let v minulosti působil v pozici městského architekta města Ústí nad Labem.

Úvod rozhovoru patřil pohledu na SHR z pozice jeho vlastního názoru i vnímání regionu lidmi z jiných částí ČR. SHR vnímá jako aglomeraci protkanou lomy a elektrárnami, nadzemním vedením elektrické energie, železnicemi apod. A také jako region ambivalentní s řadou negativ na jedné straně a na straně druhé s celou řadou silných stránek, na kterých se může v budoucnu stavět jeho rozvoj. V rámci ČR je podle něj s nadsázkou SHR i celý ÚK vnímán jako „slepé střevo“ ČR, jako konec republiky, se kterým nikdo nechce nic mít společného. I přes to ho on sám vnímá jako potenciálně rozvojový. Z jeho pohledu je důležité nasměrovat jeho rozvoj ke stabilizaci osídlení. Neatakovat sídla. Dát lidem čas, aby si k němu získali opětovné vazby. Další problém vidí v minulosti, kdy došlo

ke zbourání starého města Most a celé řady obcí kvůli těžbě uhlí. Což vlastně znamená, že SHR postupně ztratil a dále ztrácí své hodnoty. To je třeba zastavit. Velkým úkolem do budoucnosti pro docílení rozvoje bude nezbytné v první řadě stabilizovat celé území ze všech pohledů udržitelného rozvoje a zachovávat případně obnovovat hodnoty regionu a opět v obyvatelích probudit sounáležitost s regionem tzv. návrat ke kořenům. Není tedy zastáncem překotných změn ve formě tranzice, ale naopak transformací. Co se týče rozvoje SHR, nevidí v současnosti jasně stanovenou vizi směřování, ke které by se region postupnými kroky posouval. Jeho osobní vizi vidí v zachování, stmelení, provázání a posílení celé aglomerace. Životně důležité je rozhodnout o směru budoucího rozvoje SHR po ukončení těžby. To spatřuje v obnovování sídel včetně jejich vybavenosti. Západní část SHR využít pro zachování přírodního charakteru a východní část jako polyfunkční oblast zaměřenou převážně na obnovitelnou energetiku, rozvoj sídel i rekreaci. Ale také pro vymezení ekonomických ploch. Dotkli jsme se také rekultivovaných území SHR. Zde nevidí jako správnou možnost, ale naopak velmi omezující, zachovat velkou většinu území SHR pro přírodní rekultivace. Což obnáší nechat přírodu, aby si sama území uzpůsobila. Pokud by k tomu došlo, region nebude mít tak říkajíc z čeho žít. Přírodní krajina je nevyužitelná pro většinu rozvojových aktivit. Takže by takovéto území regionu negenerovalo žádné výhody a ani finanční prostředky umožňující další rozvoj regionu. Neříká, že přírodní krajina není potřeba, ale rozhodně ne v takové míře a v tomto území. Naopak je třeba krajinu SHR revitalizovat a hlavně resocializovat do kulturní krajiny. Potenciál vidí ve výše již zmíněném vodohospodářském i energetickém využití regionu a také v rozvoji určitých druhů zemědělství a hlavně lesnictví. Pohrává si i s myšlenkou využít SHR nejen jako rekreační oblast, ale také jako naučně vzdělávací. Důvodem je skutečnost, že se zde nachází celá řada přírodních vrstev od prvohor až po současnost. Mělo by dojít ke vtažení Krušných hor do pánve.

Soulad územně plánovacích a strategických dokumentů se směřováním neřeší. Je zastáncem živých dokumentů, a proto klade důraz na průběžné revidování těchto dokumentů na všech úrovních veřejné správy a jejich následnou aktualizaci v návaznosti na stávající potřeby a možnosti regionu. Soulad s nadřazenými dokumenty je zajištěn legislativou a bez něj nejsou dokumenty platné. Jako příklad uvedl skutečnost, že se v nich momentálně vůbec neřeší vodohospodářské využití regionu ve spojení s energetikou a vodárenstvím (zásobárna pitné vody). Stejně tak dokumenty řeší využití hlavně jižní části

regionu k vymezení nových ploch pro podnikání, ovšem na úkor záboru zemědělské půdy. Bráno z pohledu středové osy SHR, kterou tvoří silnice I. třídy I/13. Daleko vhodnější by viděl toto zasadit do části severní – těžbou poškozené krajiny. Chybí v nich také propojení SHR s Krušnými horami jako významnou rozvojovou oblastí republikového významu. Dotkl se také Zásad územního rozvoje ÚK. Jejich problém vidí v zachování kdysi nastaveného základu, ke kterému se v podstatě nabalují pouze dílčí změny a úpravy využití území ÚK. Z jeho pohledu je na čase připravit a radikálně změnit celou koncepci ZÚR ÚK v návaznosti na současný vývoj a potřeby celého kraje včetně SHR. Navíc je třeba tento dokument nechat více variabilní a variantní. Zcela zásadní bude ustát snahu o vyhlášení Krušných hor za CHKO. Pokud by k tomu došlo, mělo by to velmi negativní vliv nejen na jejich rozvoj, ale také rozvoj SHR. Došlo by k útlumu celého území a poškodilo by to rozvojovou osu podél silnice I/13. Pro region by pak zbylo nevýrazné Lounsko, Žatecko a rozvojová osa Ústí nad Labem – Litoměřice – Roudnice. Ta však spadáje do Prahy a pro rozvoj regionu nemá tak zásadní význam. Dále je potřeba daleko víc využívat institutu územní studie, který by jednotlivé vybrané části ÚK i SHR zpřesňoval. Jako dobře zpracovaný vnímá Program rozvoje ÚK, který má územní průměty. Zapojování obcí do vytváření a směřování rozvoje regionu je pro něj důležité. Je potřeba spolupráce ÚK s městy a obcemi a také prohloubení přeshraniční spolupráce. V současnosti však na toto neklade ÚK takový důraz, jak by měl. Ale zase není pravda, že by se o to nesnažili. Na stranu druhou nemůže chtít po starostech malých obcí, aby perfektně rozuměli územnímu plánování, strategickému řízení, tvorbě krajiny apod. Funkce starostů malých obcí většinou vykonávají lidé z obce bez odborného vzdělání. Nemají ani dostatek finančních prostředků na zaplacení odborníků. Jejich hlavním úkolem je řešit současné provozní problémy obce. Na ostatní jim nezbyvá kapacita. Zde pak vidí prostor pro ÚK. Ten má podle jeho názoru velmi dobře zpracovanou novou strategii. Je jí však nutné doplnit o dílčí studie jednotlivých částí kraje.

Závěrečné otázky tradičně patřily koncepcím a regionální politice. První otázka směřovala na Koncepci řešení ekologických škod. Zda ji zná a je s ní seznámen. Bez váhání pan architekt odpověděl zprvu negativně. Po krátkém vysvětlení jsme se dobrali, že ji zná pouze z výkresů rozložení využití ploch po ukončení těžby. Nevěděl o jejich spojitosti s koncepcí. Povrchně ji tedy zná, ale z jeho pohledu by bylo potřeba ji aktualizovat, aby odpovídala současným požadavkům a možnostem regionu, jelikož byla zpracována

před více než 17 lety. Nelze ji úplně celou zahodit a zpracovat novou. Důvodem je návaznost na již prováděné a připravené rekultivační práce v lomech. Problém také vidí, že jednotlivé dokumenty týkající se SHR uvázly pouze na prvním stupni přeměny území, kterým je rekultivace. Revitalizace a resocializace neřeší. To by mělo být velmi důležité do dokumentů dostat. Právě resocializaci vidí jako klíčovou pro rozvoj SHR. Ta zahrnuje i znovuosídlení ploch v tomto regionu vytvářením nových sídel vesnického typu. V žádném případě ne stylem příměstských satelitů. Dále jsme pokračovali otázkou k Fondu pro spravedlivou transformaci. Věděl, že se řeší, ale podrobnosti nezná.

V závěru jsme probrali regionální politiku ČR. Přístup vlády k regionální politice vnímá jako nedostatečný a povrchní. Vláda by měla regionální politiku delegovat na jednotlivé kraje a ne ji řešit tzv. z Prahy. Kraje nejlépe vědí, co je pro ně důležité a kam by ji chtěli směřovat. Ale také by si měly zvyknout, že jejich problémy za ně nebude stále řešit nikdo jiný a budou si muset poradit převážně samy. Úkolem vlády by pak bylo koordinovat jednotlivé krajské regionální politiky. Takovým způsobem by se mohla vytvořit silná regionální centra jako protiváha Praze, Brnu a Ostravě.

Jako zásadní pro nastavení a udržení směru vedoucímu k rozvoji SHR vidí v neatakování sídel, neděláním překotných změn a nechat jednu generaci vyrůst tzv. doma. To by vedlo k jejímu mnohem většímu zakořenění. Co se týče lomů, nepřístupovat ke každému stejně. Vsází na diverzifikaci využití jednotlivých lomů po jejich vytěžení. Jako další zásadní pilíř vnímá revitalizaci a resocializaci s návratem člověka do krajiny a propojení zemědělského, lesnického, vodohospodářského, energetického, průmyslově technologického i rekreačního využití ploch v SHR.

4.5.5 Shrnutí výstupů z rozhovorů

Všechny rozhovory probíhaly v přátelském tónu a jednotliví respondenti ochotně odpovídali na kladené otázky. Interview trvalo zpravidla kolem 45 min. Pouze s panem architektem Charvátem hodinu a dvacet minut. Důvodem byl detailnější rozbor SHR i jeho příležitostí a hrozeb.

V úvodu interview respondenti odpovídali na otázky ohledně jejich vnímání SHR jimi osobně i jinými lidmi vně regionu a také jaký vidí nejlepší směr jeho rozvoje. Všichni vnímají SHR jako špinavý, těžební, strukturálně a těžbou poškozený, průmyslový region

s řadou sociálních problémů. I přes to ho také vnímají jako region s velkým rozvojovým potenciálem, který se musí správně uchopit. Stejně tak lidé z vně SHR ho vnímají velmi negativně a jako region problémový. Respondenti se však shodli na tom, že má velký rozvojový potenciál, pro jehož podporu bude nutná postupná transformace všech průmyslových odvětví. Jako stěžejní pak vidí zachování energetiky, ale s přechodem na její obnovitelnou formu. Dále na postupném ukončení těžby uhlí a rozvoji průmyslu s vyšší přidanou hodnotou. Důraz pak všichni kladli na využití místního potenciálu, rozvoj místního lidského kapitálu, zlepšování image SHR a polyfunkční využití regionu se zaměřením na energetiku, rekreaci, zemědělství, lesnictví a vodohospodářství. Stejně tak v provádění revitalizací a resocializací území.

V otázkách nastavení směru rozvoje území ORP nepanovala jednohlasná shoda mezi respondenty. Na ÚK a Magistrátu města Mostu shody panují, ale pouze v základních obecnostech. V Bílině bohužel ani na nich. Nemají jasno, kterým směrem by se měli vydat. Z rozhovorů také vyplynulo, že v jednotlivých ORP také nemají zcela jasnou představu, jak vybrat a nastavit správné směřování rozvoje svého území. Proto ho nebudou řešit v nově zpracovávaných strategických i územně plánovacích dokumentech. Ty města připravují, protože ÚK zpracoval nové ZÚR ÚK i Strategii rozvoje ÚK a dle platné legislativy ČR musí města i obce své dokumenty tohoto typu mít s nimi v souladu. A to právě činí. ÚK také reagoval na aktualizaci stávajících nadřazených dokumentů celorepublikového významu, má je tím pádem s nimi v souladu.

Respondenti se také shodli na špatné situaci týkající se vzájemné koordinace a spolupráce mezi ÚK, městy a obcemi při přípravě nastavení rozvoje SHR. ÚK se snaží vybudovat k tomu platformu složenou ze zástupců důležitých aktérů mající vliv na rozvoj regionu, ale nedaří se mu správně motivovat města a obce k zapojení se do ní. Z pohledu obcí je zase snaha o komunikaci s nimi ze strany ÚK velmi nízká. Zároveň nechtějí zpřesňovat využití území dotčený těžbou ve svých dokumentech. Jako důvod uvádějí dlouhý čas do ukončení těžby tj. v současnosti 18 let. Z pohledu rozvoje regionu to však dlouhá doba není. Naopak je nejvyšší čas začít se správným nastavením směru zabývat již nyní. Je patrné, že jednotlivé složky veřejné správy spolu neumějí dostatečně úzce komunikovat natož spolupracovat. Každý si tak jen hájí to své bez ohledu na širší souvislosti. Selhává také role ÚK jako koordinátora celého procesu. Zástupce města Bíliny si proto pohrává s myšlenkou převést toto rozhodování na PKÚ s. p. a sejmut tuto povinnost z měst a obcí.

Tím by však jednoznačně ztratily kontrolu a možnost nastavovat si rozvoj podle svých potřeb a vůle jejich obyvatel. Z pohledu pana architekta je třeba se také zamyslet nad větší variabilitou a variantností ZÚR ÚK i jednotlivých ÚP měst a obcí, které by pak dostaly do rukou možnost pružnější reakce na změnu potřeb regionu nebo na nepředvídatelné situace či nastalé skutečnosti mající vliv na další rozvoj.

V otázkách na Konceptci řešení ekologických škod se všichni respondenti shodli, že jako komplexní dokument neznají a nikdy ji neviděli. Setkali se pouze s jejími dílčími revitalizačními projekty, které PKÚ s. p. a těžbařské firmy předkládají orgánům dotčených měst, obcí a ÚK ke schválení. O tom, že rekultivace území SHR po těžbě probíhá od roku 2003 přesně podle této schválené koncepce a v návaznosti na tzv. ekomiliardy, nikdo z respondentů nevěděl. Podobná situace panovala u otázky na Fond pro spravedlivou transformaci. Jediný, kdo o ně věděl podrobnosti, byl náměstek hejtmána ÚK pan Klika, a to z důvodu jeho funkce, kdy se zapojil za ÚK do jeho přípravy. Ostatní sice věděli, že se fond chystá a že bude určený i pro Ústecký kraj pro jeho restrukturalizaci, ale více informací neměli. Z toho je patrné, že PKÚ s. p. provádí rekultivace území bez jakékoliv koordinace a promítnutí současných potřeb ÚK i měst a obcí SHR. Koncepce tak nebyla 18 let aktualizována. Je na zvážení, zda vládou vyčleněných 18 ekomiliard jsou vynakládány na projekty, které podpoří rozvoj regionu tím, že připraví správně části území pro následné rozvojové projekty.

Poslední části rozhovoru patřily problematice regionální politiky v ČR a nejdůležitějším aspektům, které pomohou nastartovat a nasměrovat rozvoje SHR z pohledu respondentů. V případě RP se tak shodli, že ji vláda provádí nedostatečně a povrchně. Problém také vidí v nízkém zájmu nejen Vlády ČR, ale i poslanců včetně těch zvolených za ÚK, o pomoc regionu. Přitom snaha o vyrovnávání regionálních disparit by měla být základním úkolem regionální politiky státu. Měla by se provádět finančními i nefinančními zásahy. V otázce na nejdůležitější aspekty nastartování rozvoje se opět víceméně všichni shodli. Nejvíce uváděli postupnou transformaci regionu, jasně a konsensuálně stanovenou vizi a cíle rozvoje SHR, využití místního potenciálu, zvyšování kvality lidského kapitálu, intenzivní komunikaci a spolupráci ÚK, měst a obcí, aktivní zapojení veřejnosti do rozvojových aktivit, provádění revitalizací a resocializací území a jeho polyfunkční vymezení využití.

4.6 SWOT analýza SHR

4.6.1 Definice SWOT analýzy

Získaná data a informace je třeba vyhodnotit. Jako nejvhodnější nástroj byla v této práci použita SWOT analýza. Díky ní je možné komplexně analyzovat vnitřní a vnější prostředí regionu. Vnitřní prostředí je charakterizováno silnými a slabými stránkami. Silné stránky pomáhají podporovat rozvoj regionu. Je možné se o ně opřít a stavět na nich rozvojové strategie. Naopak slabé stránky, které také charakterizují vnitřní prostředí, brzdí a snižují možnost rozvoje. Důležitá je snaha o jejich eliminaci nebo alespoň zmenšení jejich vlivu a významu jako brzdy rozvojových aktivit. Faktory z vnějšího prostředí mající vliv na rozvoj regionu jsou zastoupeny příležitostmi a hrozbami. Příležitosti představují skutečnosti z vnějšího prostředí, které je možné při správné identifikaci využít k nastartování rozvoje regionu. Na druhé straně hrozby mohou jako skutečnosti z vnějšího prostředí rozvoj ohrozit. A to buď jeho zbržděním, či stagnací. V nejhorším případě mohou také vývoj regionu obrátit opačným směrem k úpadku.

Po sestavení SWOT analýzy je možné z ní vygenerovat 4 možná zaměření strategií, která je pak možné použít k nastavení strategie rozvoje regionu a jasnému definování cílů. Jsou to strategie [74]:

- a) **S - O strategie** - Ofenzivní strategie. Propojují se silné stránky a příležitosti. Snahou je pak využití příležitostí s pomocí silných stránek;
- b) **W – O strategie** - Strategie spojenectví. Propojují se slabé stránky a příležitosti. Snahou je odstranění nebo minimalizace slabých stránek využitím příležitostí;
- c) **S – T strategie** - Defenzivní strategie. Propojují se silné stránky a hrozby. Snaha o odstranění nebo minimalizaci hrozeb pomocí silných stránek;
- d) **W – T strategie** - Strategie úniku/likvidace. Propojují se slabé stránky a hrozby. Snahou je minimalizace dopadů hrozeb na slabé stránky.

4.6.2 SWOT analýza SHR

Tabulka 3: SWOT analýza SHR

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • rozvinutý energetický průmysl v čele s lídrem tohoto trhu společností ČEZ a. s. • region je označený jako strukturálně postižený, proto bude i nadále moci čerpat nemalé finanční prostředky z Evropských fondů, zejména z Fondu pro spravedlivou transformaci • aglomerace sdružující velký počet obyvatel – více než 500 tis. • na rekultivovaných územích je možné vytvořit jakékoliv rozvojové aktivity – možnost velké kreativity • region s pestrou historií - bohatý a velmi rozvinutý region • velký rozvojový potenciál • vyšší míra nezaměstnanosti = potenciální pracovní síla • jedny z nejnižších cen bytů i pozemků • velmi dobré napojení na technickou infrastrukturu (plynovod, hustá elektrická rozvodná síť, ropovod) 	<ul style="list-style-type: none"> • neexistence jasně stanovené vize a cílů rozvoje regionu na všech úrovních veřejné správy • nezpracované strategické a územně plánovací dokumenty v řadě obcí • nejasné vymezení využití území dotčené těžbou v územně plánovacích dokumentech měst a obcí • neaktualizované strategické a územně plánovací dokumenty = nesoulad s nadřazenými dokumenty • nesoulad územně plánovacích dokumentů s novelou stavebního zákona • velmi obecné nastavení cílů ve strategických dokumentech měst a obcí • nezájem malých obcí řešit budoucí nastavení rozvojových aktivit na jejich území • špatná koordinace a komunikace mezi všemi úrovněmi veřejné správy (ÚK, města, obce) a také s Palivovým kombinátem Ústí s. p. • nedostatečná a minimální schopnost zapojit obyvatele do procesu tvorby rozvojových aktivit • nedostatečná aktivita zákonodárců volených za ÚK (pocházejí i ze SHR) při prosazování zájmů regionu • špatná image regionu v ČR • značná převaha kumulativních nerovností • nízká kvalita života v regionu • slabé vazby místních obyvatel k regionu • nedostatečné kapacitní napojení na páteřní dopravní síť – není přímé (nedokončená dálnice D7 a železniční napojení na I. a IV. koridor až v Ústí nad Labem) • dlouhodobé ubývání hodnot regionu a to jak účelových, tak zejména vlastních • řada sociální problémů – vysoký počet

	<p>sociálně vyloučených lokalit</p> <ul style="list-style-type: none"> • velmi nízký počet obcí v regionu – celá řada z nich musela ustoupit těžbě • velmi řídko osídlený venkovský prostor z důvodu zbourání mnoha obcí kvůli těžbě uhlí • velmi silná urbanizace – koncentrace obyvatel regionu ve velkých městech a s ní související suburbanizace venkovského prostoru • nízká úroveň vzdělání místních obyvatel • těžba uhlí – zatím její ukončení až v roce 2038 • malý počet velkých a malých investorů • není jasně, jednoznačně a hlavně konsensuálně stanovena cílová kvalita krajiny (shoda všech zúčastněných aktérů v regionu – občané, soukromí a veřejný sektor, odborníci)
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> • transformační přístup ke změně regionu • důraz na zvyšování kvality života v regionu • vytváření platform pro intenzivní spolupráci na konsensuálním směřování rozvoje regionu = zapojení všech úrovní veřejné správy, veřejnosti, soukromého sektoru a odborníků • konsenzuálně zpracovaná Strategie regionálního rozvoje ÚK ve spolupráci se všemi aktéry mající vliv na rozvoj SHR • zpracování strategií rozvoje všech měst a obcí v SHR a jejich provázání se SRR ÚK • jasně definované cíle a plány rozvojových aktivit ve strategických dokumentech měst a obcí SHR • stanovení cílů a plánů na základě konsensu všech místních aktérů rozvoje na obecních úrovních • zpracování variabilních a variantních ZÚR ÚK • zpracování podrobných územních plánů všech měst a obcí v SHR s návazností na ZÚR ÚK • vytváření prostoru a podmínek pro nové 	<ul style="list-style-type: none"> • prolomení limitů a posunutí termínu ukončení těžby uhlí • malá ochota Vlády ČR řešit regionální disparity • časté změny směru rozvoje spojené se čtyřletým volebním obdobím samospráv krajských i obecních úřadů a z toho vyplývající snaha o tranzitivní přístup ke změně regionu • nedocílení konsensu na rozvojové vizi a rozvojových cílech ve strategických dokumentech na všech úrovních veřejné správy v SHR • neprovázání strategických a územně plánovacích dokumentů krajské a obecní úrovně • špatné nastavení strategických cílů ve strategických dokumentech měst, obcí a ÚK • vymezení využití jednotlivých pozemků v územních plánech měst a obcí bez souladu s rozvojovými cíli a plány rozvoje SHR = nemožnost realizovat rozvojové aktivity SHR • nespolečné krajské a obecní úrovně veřejné správy na rozvojových aktivitách • špatné zacílení dotací z ESIF- nebylo

<p>investory</p> <ul style="list-style-type: none"> • využití potenciálu místních firem, lidského kapitálu i přírodně územních podmínek • zaměření se na nízkouhlíkovou a obnovitelnou energetiku • polyfunkční využití regionu: rozvoj zemědělství, lesnictví, vodohospodářské využití regionu vč. zásob pitné vody • budování multifunkčního zemědělství • budování nových sídel vesnického typu = znovuvytvoření rurálního prostoru • funkční propojení SHR s Krušnými horami • vytvoření příměstské, regionální i celorepublikové rekreační a volnočasové oblasti • čerpání finančních prostředků z fondů ESIF • budování všech typů nových hodnot v regionu • ochrana všech typů stávajících hodnot v regionu • investice do posilování lidského kapitálu v regionu • zapojení místních firem a obyvatel do procesu tvorby rozvojových aktivit • dostavba dálnice D7 – napojení regionu na dálniční síť • využití investičních peněz z různých evropských fondů • mnohem větší intencionalita rozvojových projektů 	<p>by možné čerpat finanční prostředky na smysluplné rozvojové projekty</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedostatek finančních prostředků pro spolufinancování dotačních projektů nebo vlastních projektů rozvojových aktivit v úrovni ÚK, měst a obcí • neochota místních obcí a měst koordinovat rozvojové aktivity a směr rozvoje regionu • nezapojení se místních lidí a firem do procesu rozvojových aktivit • pokračující suburbanizace venkovského prostoru • pokračování odchodu mladých a vzdělaných lidí z regionu • stárnutí populace regionu • rozšiřování a vznik nových vyloučených lokalit • nenalezení konsensu na cílové kvalitě krajiny území SHR propojením všech 4 funkcí krajiny v území • vyhlášení Krušných hor CHKO
--	--

Zdroj: vlastní

4.7 Návrh rozvojových strategií

Při sestavování SWOT analýzy byly vybrány jednotlivé položky podle důležitosti, významové váhy a pouze ty, které mohou mít zásadní vliv na rozvoj regionu. Na první pohled je patrné, že pro nastavení rozvojové strategie a stanovení cílů se jako méně vhodné ukazují strategie S – T a W – T. Jedná se o defenzivní nebo udržovací strategie. Navíc v případě S – T strategie nebude dostatek silných stránek pro minimalizaci hrozeb, kterých

je celá řada. Ani jedna z těchto strategií nebude mít v důsledku vliv na nastartování rozvoje SHR. Jako daleko vhodnější se jeví využití strategie S – O v kombinaci se strategií W – O.

4.7.1 S – O strategie pro SHR

Jedná se o ofenzivní strategii, kdy základem je snaha pomocí silných stránek využít příležitosti. V rámci SWOT analýzy nemá SHR mnoho silných stránek, ale ty, které jsou v ní uvedeny, skýtají prostor pro řadu příležitostí. V první řadě je zapotřebí vzít v úvahu, že změnu regionu nelze provádět tranzitivními (skokovými) změnami. Hlavním důvodem pro toto tvrzení je stále probíhající těžba hnědého uhlí. Ta bude prozatím ukončena až v roce 2038 a tento termín ještě nemusí být konečný. Může být posunut oběma směry. Tím, že ve velké části SHR těžba stále probíhá, nebude proto možné toto území ihned měnit. Proto příklon k postupné transformaci regionu. Je však zapotřebí si v první řadě ujasnit směr rozvoje a docílit na něm konsensu ve všech úrovních veřejné správy. A nejen jí, ale také i ostatních aktérů, kteří mohou na rozvoj regionu mít vliv. Mělo by dojít k vytvoření různých platform složených právě z nich pro řešení různých témat SHR. Jejich výstupy pak mohou posloužit veřejné správě na krajské i obecní úrovni k nastavení jasně definované vize SHR a k ní nastavených cílů a plánů směřujících k rozvoji. To vše by se mělo objevit ve strategických dokumentech, které bude jak krajská, tak obecní úroveň veřejné správy připravovat. Důležitá je také jejich vertikální provázanost při zachování nadřazenosti. Velkou roli bude hrát i horizontální provázanost strategických dokumentů. Je zapotřebí, aby strategické rozvojové plány jednotlivých obcí se na hranicích jejich území propojovaly. Tím se zajistí následná spolupráce sousedících obcí na rozvojových aktivitách. Právě proto je široký konsensus na vizích, cílech a plánech rozvoje regionu velmi důležitý a dává podstatně větší možnost úspěšného nastavení rozvoje. Ve svém důsledku vede k aktivnímu zapojení všech aktérů do tohoto procesu, protože se na jeho vzniku podíleli, zakomponovali do něj své potřeby a budou mít zájem je také realizovat. Nelze zapomínat na skutečnost, že pouze konsensuálně a jasně vytvořené strategie rozvoje obcí, měst a ÚK samy o sobě k výsledkům nepovedou. Nutné je propojení strategických a územně plánovacích dokumentů. Ke stanoveným strategickým cílům a plánům rozvojových aktivit je nutné pro ně vymezit plochy, na kterých budou v území SHR realizovány. To je úkolem územně plánovacích dokumentů. Vezmeme-li to od shora, ZÚR ÚK by měly vymezovat plochy v obecnější rovině, variabilněji

a s možností variantních řešení z pohledu ÚK. Naopak územní plány obcí řeší podrobně využití jednotlivých pozemků území obcí. I ty by měly být v rozvojových plochách otevřené variantním řešením formou zpracovávání územních studií podle potřeb. Ovšem ne jen potřeb dané obce, ale opět v návaznosti na potřeby obcí okolních, nadřazených ORP a ÚK. Celé území SHR i ÚK musí být aktuálními a zpracovanými územními plány obcí pokryto. Pak bude jasně viditelné pro každého přicházejícího nebo místního investora vč. obce, města nebo ÚK, kam své aktivity mohou alokovat a také, co je potřeba pro ně připravit z pohledu dopravní a technické infrastruktury i alokace a rekvalifikace lidského kapitálu. Jelikož je SHR z větší části tvořen územími dotčenými probíhající nebo ukončenou těžbou, bude možné využít tyto pozemky k jakékoliv rozvojové aktivitě. Meze kreativity a inovativnosti při nastavování a umísťování rozvojových aktivit v území nejsou omezeny.

Důležité je pak také při realizaci strategií nespolehat se jen na externí investory a finanční prostředky. Ty mají být doplňkové. Důraz musí být kladen na využití místního potenciálu a to jak všech hmotných a nehmotných zdrojů, tak lidských zdrojů. Tím, že je region zaměřený hlavně na energetický průmysl, mohl by tvořit stěžejní odvětví. Tepelné elektrárny budou ukončováním těžby postupně ztrácet palivo v podobě uhlí. Dopravovat ho sem by bylo nákladné a výrazně by se to promítlo do ceny elektrické energie spolu s emisními povolenkami, které se v dalších letech budou zásadním způsobem zdražovat, protože v rámci EU sílí tlak na eliminaci uhlíkově náročných zdrojů elektřiny a jejich nahrazení nízkouhlíkovými a obnovitelnými zdroji. Nepravděpodobná je také dostavba dalšího jaderného bloku elektrárny Dukovany. Cena bloku, za kterou se v současné době dá postavit, by také výrazným způsobem promluvila do cen elektřiny. A ani ČEZ a. s. zatím nemá na jeho stavbu připravené finanční prostředky. Navíc jeho stavba trvá v řádech desítek let. Jako alternativa by se mohla nabízet přestavba tepelných elektráren na paroplynové. Nejen že to bude výrazně levnější, ale také SHR prochází plynovod, jenž jim může poskytnout palivo. Tento typ elektráren má mnohem nižší emisní zátěž, než mají uhelné elektrárny. Plyn zase vychází o něco draž než uhlí. Snížená potřeba emisních povolenek a dražší plyn by tak mohly minimalizovat nárůst cen elektřiny. Pozitivní dopad na životní prostředí a současně eliminace nutnosti hromadného propouštění zaměstnanců elektráren jsou důležitou přidanou hodnotou přestavby. A pokud by se vystavěly další paroplynové elektrárny, mohli by v nich pracovní uplatnění nalézt i zaměstnanci končících

těžebních společností. Dále je na rozsáhlých rekultivovaných plochách možné vystavět fotovoltaické elektrárny, které by doplňovaly výrobu elektřiny. Na některých zatápěných částech lomů se ještě nabízí možnost výstavby přečerpávacích vodních elektráren. Došlo by tak pouze ke změně energetického zdrojového mixu a ne k likvidaci oboru či výraznému zdražování cen. Určitě se však region nemůže zaměřit jen na jedno odvětví. Důležitou roli v úspěšném rozvoji hraje diverzifikace, tj. rozložení do více oborů. Tím je možné i při útlumu či krátkodobém výpadku jednoho pokračovat v nastaveném směru s jinými. V SHR se nabízí možnost vytvořit nové průmyslové zóny, kde by mohly najít místo pro své aktivity firmy z různých oborů. Jejich výroba ale musí mít vždy vyšší přidanou hodnotu. Není dobré sem přivádět tzv. montovny. Otvírá se také možný prostor pro příchod firem, které se naváží na transformaci energetiky.

Jako další příležitost se ukazuje využít rekultivované i některé další plochy regionu polyfunkčně s převahou zemědělství. V tomto případě lze například navázat na tradici ovocnářství, které v tomto regionu bylo v minulosti výrazně zastoupeno a přinášelo mu velmi zajímavé finanční příjmy. I toto nelze realizovat skokově, jelikož ovocné stromy neplodí ihned, ale až po několika letech. Mírně zvlněný ráz krajiny SHR, v současnosti řídce zalesněný, skýtá plochy pro chov skotu, ovcí i dalších zemědělských zvířat a také pro pěstování různých plodin. Rozvoj zemědělství musí jít v duchu udržitelnosti. V území SHR bude mít samozřejmě významný vliv na obnovování sídel vesnického typu, a tím navrácení rurálního prostoru do regionu a také návrat člověka do krajiny. Nesmí se však zapomínat na přírodu a měl by se v některých částech regionu zachovat přírodní charakter krajiny.

Ne všechny plochy půjdou využít k zemědělství. Proto bude možné některé z nich zalesnit a následně s lesy hospodařit. Což může být další významný zdroj nejen surovin, ale také finančních prostředků regionu. Po zatopení nejhlubších částí lomů vznikne několik jezer. Ty mohou mít kromě energetického využití také vodohospodářský a rekreační význam. V případě vodohospodářského využití připadá v úvahu vyčlenění některých jako zásobárny pitné vody. To by v současné a budoucí době mohlo mít zásadní význam pro region z důvodu oteplování krajiny a ubývání vody v krajině. Udržet a zajistit zásoby pitné vody pro občany nejen SHR, ale také celé ČR, zcela jistě bude v blízké budoucnosti důležitým úkolem. A co se týče rekreačního využití, k němu se charakter regionu přímo nabízí. Tvoří totiž zázemí velkých měst. Jejich obyvatelé se chtějí ve volném čase vyžít a budou stále

více hledat nové možnosti, které jim část ploch může poskytnout v podobě koupání, turistických tras, agroturistiky, cyklotras a mnoha dalších sportovně volnočasových aktivit. Jako varianta se také nabízí možnost funkčního propojení SHR s přílehlými Krušnými horami. Region by pak pro ně mohl sloužit jako nástupní místo i zázemí.

Tím, že je SHR součástí ÚK a ten je stále zařazen mezi strukturálně postižené a sociálně ohrožené, bude i nadále možné čerpat na různé rozvojové projekty nemalé finanční prostředky z řad fondů EU, např. ESIF i Fondu pro spravedlivou transformaci. Při výběru projektů, které budou prosazovány, by mělo být prvořadě, aby korespondovaly a navazovaly na cíle rozvoje stanovené strategickými dokumenty rozvoje SHR. Projekty musí vykazovat mnohem větší intencionalitu (zacílení), aby řešily problémy přímo lidí nebo částí regionu, ve kterých se mají realizovat. Je důležité nedělat dotační projekty jen proto, že jsou na to peníze z EU. Musí mít smysl a navazovat na stanovené cíle. Lze vyzdvihnout investice do zvyšování kvality místního lidského kapitálu. Region patří k nejméně vzdělaným. Navíc bude nutné rekvalifikovat pracovní sílu, která bude volná na trhu práce po uzavření hnědouhelných dolů. Tím by pak měla být připravená plynule přejít do jiných rozvojových oborů v regionu.

Vše výše uvedené se zásadním způsobem promítne do procesu zvyšování kvality života v SHR a vytváření nových hodnot. Současně se také musí začít mnohem více bránit stávající a původní hodnoty. Pokud jich bude přibývat, lidem se zde bude mnohem lépe žít a současně to může i zvrátit zatím negativní saldo migrace ze SHR. Zvýšila by se také jeho atraktivita, a to může přilákat nové obyvatele z jiných regionů.

4.7.2 W – O strategie pro SHR

Tato druhá strategie se zaměřuje na eliminaci nebo snižování vlivu slabých stránek využíváním příležitostí. Pokud by se totiž slabé stránky kumulovaly nebo přibývaly, odrazilo by se to na výrazně těžším prosazování rozvojových aktivit a možnostech uchopení příležitostí k rozvoji regionu. S ohledem na existenci mnohem většího počtu slabých než silných stránek je třeba pracovat nejen na posilování a vytváření silných stránek, ale také na eliminaci těch slabých. Proto se ukazuje realizace obou strategií současně a propojeně jako mnohem strategičtější a účinnější. Strategie W – O by se tak stala doplňkovou k hlavní ofenzivní strategii S – O.

V rámci W – O strategie se jeví jako stěžejní a z počátku nejdůležitější vytvořit několik platform pro spolupráci a nalezení širokého konsensu na jasné vizi a cílech směřování rozvoje SHR. Hlavními aktéry zapojenými do tohoto procesu by měli být zástupci všech úrovní veřejné správy, místního podnikatelského sektoru, veřejnosti i odborníků na danou problematiku. Takovéto platformy povedou k nastavení intenzivní komunikace a vzájemné informovanosti všech aktérů, kteří budou tímto vtaženi do plánování a nastavování směru rozvoje. Nikdo z nich pak nebude moci mít pocit, že je obcházen a rozhoduje se v duchu o nás bez nás. Navíc intenzivní zapojení veřejnosti a místních firem do procesu plánování je jednou ze základních podmínek vymezení správné cesty rozvoje, protože ti, kdo v dotčeném regionu bydlí, nejlépe znají jeho potřeby, problémy a překážky, které mohou mít na jeho rozvoj zásadní vliv. Rozvojové projekty se tak budou moci mnohem lépe cílit, což je i jedna ze zásad regionální politiky EU.

Slabou stránkou regionu je neexistence strategických i územně plánovacích dokumentů v řadě obcí. Netýká se to velkých měst, ale malých obcí. Ty si většinou zpracování takových dokumentů nemohou dovolit z finančních důvodů a také nedostatku odborně vzdělaných úředníků, kteří by proces jejich tvorby mohli hlídat, případně připomínkovat či korigovat tak, aby výsledný stav usnadnil rozhodování politikům. To je důvod, proč takové dokumenty nezpracovávají vůbec, nebo jen v jednoduché a obecné rovině. Což je jedna z možných překážek správného nastavení a realizování rozvoje celého regionu. Jako klíčové se v první řadě jeví vytvoření společných platform pro řešení různých záležitostí a problémů v regionu. Do nich se musí zapojit všichni důležití aktéři mající možný vliv na jeho rozvoj. Jedná se o zástupce veřejné správy všech úrovní, místní zástupce soukromého sektoru, veřejnosti i odborníků. Ti všichni by měli společně hledat konsensus při stanovení vize a konkrétních cílů rozvoje regionu, které by pak měla veřejná správa zapracovat do strategických dokumentů v obecní i krajské úrovni. Do dokumentů vzájemně horizontálně i vertikálně provázaných se zachováním jejich vertikální nadřazenosti. Následně se pak musí vytvořit také územně plánovací dokumenty, které budou na základě stanovených cílů a plánů ve strategiích vymezovat jednotlivé plochy v SHR k danému účelu využití v obecné i konkrétní rovině. Opět s vertikální nadřazeností a horizontální provázaností. Hlavní roli pak musí hrát územní plány jednotlivých obcí regionu, které vymezují využití konkrétních pozemků k nastaveným rozvojovým aktivitám. Nesmí však být zpracovány jako jednostranně zaměřené a striktně dané.

Důležitou roli v nich musí hrát nejen možnost variability, tj. umožnění jejich přizpůsobení vzniklým situacím, budoucímu vývoji a nabízejícím se možnostem, ale také variantnosti řešení. To lze docílit vyčleněním důležitých částí regionu ke zpřesnění využití daného území územními studii. Ty se mohou zpracovávat na základě potřeb stávajících schválených strategií rozvoje, ale také při jejich změnách. Jasně a konsensuálně zpracované strategické a územně plánovací dokumenty zásadním způsobem ulehčí provádění rozvojových aktivit v území SHR i v dlouhodobém horizontu a pomohou do celého procesu zapojit co nejvíce místních lidí a firem. To v důsledku povede k mnohem snadnějšímu a rychlejšímu dosahování nastavených strategických rozvojových cílů.

Dále tato strategie musí vzít do úvahy klíčovou informaci, kterou je současné schválení termínu ukončení těžby hnědého uhlí v regionu až v roce 2038. SHR má proto dostatek času se připravit. A to jak institucionálně, tak materiálně. Změny nemusí být prováděny tranzitivně, ale postupnou komplexní transformací. Na přípravné práce se nemusí spěchat a lze je v klidu řádně promyslet a uspořádat. Mezi ty nejdůležitější musí patřit dobudování napojení regionu na páteřní dopravní síť. To obnáší dokončení rozestavěné dálnice D7 napojující nejen pražskou aglomeraci, ale také ostatní důležité části ČR na SHR. Stejně tak zkapacitnění připojení ke stěžejním železničním koridorům I. a IV. Region s kvalitním napojením na důležité tranzitní dopravní trasy je vždy mnohem atraktivnější a vyhledávanější mezi investory.

SHR je území, které lze bez větších omezení využít k různým rozvojovým aktivitám. Bude tedy na místních aktérech, pro jaké se rozhodnou a přizpůsobí k tomuto účelu dotčené pozemky. Pokud se to podaří zrealizovat, nejenže se odstraní jedna ze slabých stránek SHR, ale také se zvýší atraktivita regionu pro případné investory, kteří sem budou moci mnohem lépe a snáze alokovat své aktivity. Příchodem nových firem dojde k postupnému odstranění další slabé stránky regionu, kterou je malý počet investorů různé velikosti. Také ty nově příchozí bude důležité zapojit do nastaveného rozvojového procesu. Nesmí se však zapomínat na podporu místních firem, které budou hrát v rozvoji regionu velmi důležitou roli. K nejdůležitějším z nich by měly patřit firmy z oboru energetiky, který může sehrát klíčovou roli jako stěžejní obor, na němž se může rozvoj stavět. Přidat se k tomu může polyfunkční využití ostatních rozsáhlých pozemků zejména pro multifunkční zemědělství, lesnictví, vodohospodářství a rekreaci. Právě tyto obory mohou v regionu vytvořit další

nosné pilíře rozvoje. V případě rekreace se otevírá ještě možnost funkčního propojení SHR a sousedních Krušných hor, které do budoucna mají potenciál vytvořit alternativu pro rekreační a volnočasové využití k dnes již přetíženým Krkonošům a jižním Čechám. Navíc z druhé strany hranice v Sasku je jejich využití v tomto směru mnohem větší a intenzivnější. Zde se pak otevírá možnost přeshraniční spolupráce.

Spolu s řešením ekonomických faktorů bude nutné se zaměřit také na řešení sociálních problémů a vypořádat se v SHR s řadou vyloučených lokalit. Ty ve spojení s nízkou úrovní vzdělání místních obyvatel mohou vytvářením sociálních problémů budovat vážnou bariéru rozvoji. Proto je nutné tuto slabou stránku a hrozbu zároveň eliminovat nebo alespoň výrazně snižovat investicemi do místního lidského kapitálu. Ten tvoří nemalá část méně kvalifikované pracovní síly pracující zejména u těžebních společností. Když pak dojde k ukončení těžby, bude nutné tuto pracovní sílu rekvalifikovat pro jiné rozvojové obory podle potřeby.

SHR je stále celorepublikově, ale i místně, vnímán jako region se špatnou image, řadou problémů a nízkou kvalitou života. Také na tomto neduhu bude nutné zapracovat. Zvyšování kvality života, zlepšování image, tvorba nových hodnot regionu a ochrana těch stávajících by měla být jednou ze stěžejních aktivit. Nejde o záležitost jednoduché. Většinou se jedná o dlouhodobý proces. To podporuje úvodní myšlenku postupné transformace regionu. Proto bude nutné budovat v místních obyvatelích opětovně silné vazby a pocit sounáležitosti k regionu. Lidé s takovýmto vnímáním svého okolí bývají mnohem aktivnější a častěji se zapojují do místního dění a mají zájem region rozvíjet udržitelným způsobem. Také z regionu neodcházejí tak často, a pokud z různých okolností odejdou, je větší pravděpodobnost, že se sem po čase znovu vrátí.

Všechny výše uvedené rozvojové aktivity se samozřejmě neobejdou bez investování finančních prostředků. Veřejná správa nějaké má, ale určitě ne v dostačující výši. Většinu investic budou muset pokrýt externí finanční zdroje. Tím, že je ÚK, jehož součástí tvoří SHR, vymezen a stále vymezován v celorepublikových i evropských dokumentech jako region strukturálně postižený a sociálně znevýhodněný, bude možné pro celou řadu rozvojových projektů získat finanční podporu v podobě spolufinancování z národní i evropských fondů. Těmi nejdůležitějšími jsou Evropské strukturální a investiční fondy a Fond pro spravedlivou transformaci. Ty však budou klást při schvalování dotací mnohem

větší důraz na intencionalitu jednotlivých projektů. Proto, jak je již výše uvedeno, musí dojít k intenzivnímu zapojení místních aktérů do těchto projektů.

Negativně zatím v SHR působí značně vysídlený venkovský prostor v důsledku těžby uhlí. Řada obcí jí musela v minulosti ustoupit a lidé byli přesídleni převážně do velkých měst v regionu. Právě obnova venkovského prostoru bude hrát v úspěšnosti rozvoje regionu klíčovou roli a v celé strategii tvoří páteřní osu. Bez budování nových sídel venkovského typu i podpory současného venkova nebude možné rozvíjet zemědělské, lesnické ani vodohospodářské využití regionu, protože tyto činnosti jsou s venkovským prostorem úzce spjaté. Bude nutné výrazně zmírnit probíhající urbanizaci a zastavit s ní související suburbanizaci toho území. Navíc města v SHR nemohou stále bobtnat, aniž by neutrpěla kvalita života lidí v nich žijících. Musí se jim ulevit a umožnit některým lidem návrat na venkov. Tím se opět dostáváme k budování technické a dopravní infrastruktury a budování nových sídel ne ve stylu městských satelitů, ale sídel vesnického typu se vším, co k nim patří včetně možnosti finančně srovnatelného pracovního uplatnění jejich obyvatel v místě bydliště. Tím bude docházet k většímu sepejetí lidí s tímto místem a nebudou mít potřebu migrovat. Takový proces můžeme nazvat „návrat ke kořenům“. Nicméně určitá míra urbanizace bude probíhat i nadále. Většina lidí si sem určité návyky a zákonitosti městského způsobu života přinese a také je zde bude vyžadovat.

4.7.3 Shrnutí strategií

Obě výše uvedené strategie mají každá jiné zaměření. První je ofenzivní, druhá klade důraz na spolupráci. Směřují však ke stejnému cíli, kterým je zajištění rozvoje SHR. Liší se sice v některých pohledech na postup při jeho dosahování, ale i přesto toho mají mnoho společného. Proto se nabízí možnost obě strategie realizovat v SHR společně. Budou se tak vzájemně doplňovat. Hlavní strategií by měla být ofenzivní strategie S – O a doplnit ji strategií spolupráce W – O. Docílí se tím důslednější, intenzivnější a intencionální postup k žádoucímu rozvoji. Bude docházet k posilování silných stránek regionu, snižování počtu a intenzity slabých stránek. Využíváním nabízejících se příležitostí se budou objevovat i nové v návaznosti na posilování a hlavně vytváření nových silných stránek.

5 Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl zhodnocení udržitelného rozvojového potenciálu SHR a návrh možných rozvojových strategií. K dosažení těchto cílů byla v úvodu práce zvolena nejvhodnější metodiky sběru dat a jejich vyhodnocení. Získání sekundárních dat proběhlo formou analýzy, kdy základem pro čerpání se staly odborné knihy a publikace vztahující se k problematice regionálního rozvoje. Další sekundární data byla zjištěna z analýzy důležitých strategických a územně plánovacích dokumentů. Pro získání primárních dat bylo přistoupeno k uskutečnění polostandardizovaného interview, kterému byli podrobeni významní a důležití aktéři z veřejné správy a odborné veřejnosti. Veškerá sebraná data byla seříděna do SWOT analýzy. Z ní pak vznikl výběr nejvhodnějších strategií použitelných pro nastavení a nastartování rozvoje SHR.

Diplomovou práci utvořily dvě hlavní části. První teoretická a druhá praktická část. Teoretická část se zabývá regionální politikou v obecné rovině a vším, co k ní patří, tj. definicemi, principy, rozčleněním a nástroji pro dosahování vytyčených cílů. Podrobněji se také věnuje historii RP v Evropě a to od jejích počátků v neoklasické formě 20. let 20. stol. přes keynesiánské období trvající až do 70. let 20. stol. s velkými intervencemi státních správ do ekonomik jednotlivých států. Dále pak transformaci RP v 80. letech 20. stol. na neoendogenní neoliberalně institucionální formu zaměřenou na řešení regionálních disparit a posilování konkurenceschopnosti zaostávajících regionů s důrazem na využití lokálních zdrojů vč. lidského kapitálu. Podpora směřuje k lokální iniciativě, spolupráci a inovacím [7]. Samostatné kapitoly jsou pak věnovány také vývoji RP v ČR od 90. let 20. stol. až po současnost. V dalších kapitolách diplomová práce rozebírá v teoretické rovině strategické a územně plánovací dokumenty, které jsou v ČR zpracovávány na různých úrovních veřejné správy. Následuje definování regionu jako základní územní jednotky regionální politiky s jeho rozdělením a charakteristikami. Stejný postup je aplikován i na pojem krajina a hodnoty v území. U krajiny si navíc všímá funkcí, které plní, způsobem její ochrany a současného pohledu na ní vč. probíhajících změn a vnímání člověkem. Také hodnoty v území jsou podrobněji definovány i rozděleny s jejich zapojením do územně plánovacích dokumentů. Tím je teoretická část zakončena a nabízí shrnutí veškerých potřebných teoretických znalostí potřebných ke správnému zpracování následující praktické části.

Praktická část se v úvodu věnuje charakteristice zkoumaného území, jeho bohaté historii, ze které lze načerpat velmi mnoho užitečných informací. Na ně lze navázat při sestavování rozvojových strategií a plánů. Některé mohou SHR přinášet zajímavé finanční příjmy. Většina z nich je spojená s venkovem a zemědělstvím, což je jedním ze stěžejních témat strategií. V této části se nezapomíná ani na popis současného stavu SHR, kdy dominantním faktorem je stále probíhající těžba hnědého uhlí, energetický průmysl a poničená krajina i venkovský prostor. Následuje analýza územně plánovacích dokumentů s kontrolou vertikální nadřazenosti a horizontální propojenosti. Nejsou však rozebírány v celé ploše ČR, ale pouze v území SHR, kdy je v republikové a krajské úrovni analyzováno, jaké rozvojové, specifické, asanační oblasti či rozvojové osy celorepublikového i nadmístního významu zasahují do tohoto regionu. V územních plánech města a obcí, na jejichž území se SHR rozkládá, práce zkoumá nejen jejich horizontální provázanost, nastavené určení využití jednotlivých pozemků, ale prioritně také jejich existenci a soulad s nadřazenými ÚPD a novelizovaným stavebním zákonem. V širším pohledu jsou podobné parametry analyzovány i u strategických dokumentů. Opět v první řadě ve vertikální nadřazenosti, tj. od SRR ČR 2021+ směrem dolů přes SRÚK do roku 2027 až po strategické plány jednotlivých měst a obcí, do jejichž správního území SHR zasahuje. V úrovni SRR ČR jsou zjišťována témata regionálního rozvoje a nastavené strategické cíle. Stejně tak ze SRÚK je definován typ území SHR, pro které strategie vymezuje rozvojové priority. V obou typech strategických dokumentů celorepublikového a regionálního významu se zjišťují pouze informace týkající se zkoumaného SHR. V nejnižší obecní úrovni práce zkoumá v první řadě existenci takovýchto dokumentů popř. jejich aktuálnost a soulad s nadřazenými strategiemi. Důležitá je také jejich vertikální i horizontální provázanost i definování strategických cílů a plánů s potřebným nastavením využití jednotlivých pozemků v obecních ÚPD. Analýzou bylo zjištěno, že republikové a regionální strategické a územně plánovací dokumenty jsou v těchto úrovních veřejné správy pravidelně podle nastalých potřeb aktualizovány a v obecnějších rovinách odrážejí žádoucí směřování regionu. Bohužel na obecní úrovni je situace velmi špatná. ÚP mají sice všechna města i obce SHR, což je jejich povinnost ze zákona, ale pouze necelá polovina obcí v regionu má zpracovaný platný a schválený strategický plán rozvoje s navázaným ÚP. Jedná se zejména o malé obce. Ty takové dokumenty nezpracovávají ze dvou důvodů. Kvůli jejich vysoké ceně a nemožnosti zaměstnat odborně vzdělané úředníky v regionálním

rozvoji. Důvodem jsou nízkopříjmové obecní rozpočty. Proto obce zpracovávají pouze ÚP, aby splnily zákonnou povinnost. Bohužel často bez navázání na vlastní předem stanovenou strategii rozvoje území obce. Vycházejí mnohdy jen z nadřazených dokumentů krajské a republikové úrovně. Zhruba třetina z nich s nimi ÚP ani neprováže. Chybí jim tím pádem jak vertikální, tak horizontální provázanost dokumentů. Navíc se ukazuje nepružnost veřejné správy při aktualizaci hlavně ÚPD. Zákonodárci schválili v roce 2017 s účinností od roku 2018 novelu stavebního zákona. S ní je v souladu pouze ÚP 4 obcí (30 %), které ho mají schválený a platný (11 obcí ze 17, na jejichž území se SHR nachází, mají ÚP zpracovaný a schválený). Dále se diplomová práce zaměřuje na důležitý dokument s vlivem na rekultivace a přípravu území pro následné rozvojové aktivity Koncepti řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji. Ačkoliv koncepce vznikla v roce 2003, je Palivovým kombinátem Ústí s. p. používána do současnosti pouze s drobnými nevýznamnými aktualizacemi. PKÚ podle ní provádí veškeré rekultivační a asanační práce v území SHR po ukončené těžbě. Po jejím prozkoumání bylo zjištěno, že hlavním a nosným tématem rekultivačních prací v regionu je následná příprava území pro budoucí zemědělské, lesnické, vodohospodářské a rekreační využití. Nicméně tato koncepce se do strategických dokumentů a ÚPD ÚK a obcí propisuje jen velmi obecně. Zejména obce se konkretizaci směřování rozvoje svého území dotčeného těžbou často v dokumentech vyhýbají a nevčleňují do nich tuto koncepci, případně jen v obecné jednoduché formě. Koncepce si tak žije vlastním životem. Neméně důležité je pro nastavení a implementaci inovativních a rozvojových aktivit směřujících k rozvoji celého SHR zajištění finančních prostředků. Jako nejvýznamnější se ukazuje Fond pro spravedlivou transformaci, který připravuje EU ve spolupráci s členskými státy pro podporu transformačních procesů v uhelných regionech v souvislosti se snižováním produkce skleníkových plynů, kdy bude nutné pro docílení stanovených cílových hodnot ukončit výrobu elektrické energie prostřednictvím tepelných elektráren spalujících hnědé uhlí. V ČR z něj budou moci čerpat pouze 3 kraje, mezi nimi také Ústecký kraj, jehož součástí SHR je. Na tuto skutečnost zatím nereagují žádné strategické ani územně plánovací dokumenty a ani Koncepte řešení ekologických škod i přes to, že fond má být v roce 2021 spuštěn. EU vyzvala jednotlivé dotčené členské státy, aby jí poslaly své transformační plány s definováním cílení finančních prostředků. Stát do procesu zapojil kraje, ty však už jednotlivá města a obce

nikoliv. Stejně tak do procesu nejsou dostatečně intenzivně vtahováni další významní aktéři regionálního rozvoje. Plán transformace tak vzniká přesně opačnou cestou shora dolů, než preferují strategické dokumenty na úrovni EU. Ty kladou důraz na iniciativu zdola nahoru, tzn. od místních aktérů na krajskou a následně republikovou úroveň. Na základě toho je velmi pravděpodobné, že vznikne plán transformace regionu bez širokého konsensu hlavních aktérů všech úrovní a bez podrobných znalostí lokálních rozvojových potřeb. Lokální aktéři pak nenajdou pro své rozvojové aktivity potřebné podpůrné finanční prostředky a nedocílí se konsensu na jednotném směřování rozvoje SHR. Může se také stát, že veřejná správa v obecní a krajské úrovni připraví potřebné strategické a územně plánovací dokumenty s ohledem na vládní transformační plán, ale nenajde se dostatek místních aktérů, kteří by na ně navázali své rozvojové aktivity. Nebo naopak nebude ochota nižších úrovní veřejné správy se ztotožnit se schválenou transformací a své dokumenty nepřizpůsobí, protože jim nastavené rozvojové aktivity nebudou vyhovovat. Při zjišťování, kterou z teorií regionálního rozvoje je možné aplikovat na nastartování rozvoje SHR, bylo zkonstatováno, že nejvhodnější bude použít eklektický přístup. Jeho základem je čerpání jednotlivých nejvhodnějších a nejpotřebnějších částí různých teorií. Ty jsou následně smíseny do funkčního logického celku s cílem vytvořit inovativní novou teorii regionálního rozvoje zacílenou na rozvoj SHR s ohledem na jeho možnosti a přednosti.

Ke zpřesnění skutečností a dotvoření si uceleného náhledu na stav celé záležitosti byly jako součást diplomové práce uskutečněny rozhovory s vrcholnými představiteli krajské a obecní úrovně veřejné správy i odborníků. Rozhovory probíhaly polostandardizovanou formou. Pro každého respondenta byl připraven stejný seznam 16 základních otázek upravený s ohledem na vykonávanou funkci, rozdělený do 4 tematických okruhů. První se týkal osobních názorů i pocitů respondenta ve vnímání SHR jím samotným a vnějším okolím spolu s vlastním intuitivním výběrem nejlepšího možného směřování rozvoje regionu. V druhém okruhu se otázky dotkly více odborných záležitostí. Dotazy směřovaly na správné nastavení žádoucího rozvoje SHR ve strategických a územně plánovacích dokumentech jednotlivých úrovní veřejné správy, jejich vertikální i horizontální provázanosti, zachování principu hierarchie, konsensuálně nastavenému směru s jasnou vizí a cíli. Současně dotazy cílily také na zjištění míry zapojení všech důležitých aktérů majících vliv na nastartování rozvoje regionu do celého rozvojového procesu i tvorby

důležitých dokumentů. Třetí okruh otázek mapoval úroveň znalostí respondentů velmi důležitých, ale často opomíjených dokumentů, kterými jsou Koncepce řešení ekologických škod a přípravě Fondu pro spravedlivou transformaci. V posledním čtvrtém okruhu byli respondenti dotazováni na vlastní názory na fungování a provádění regionální politiky ČR tak, jak ji implementuje Vláda ČR v celé republice i v SHR. V případě odlišných a negativních názorů pak na jejich vlastní výběr nejlepšího nasměrování rozvojových aktivit v regionu. Všichni respondenti byli vstřícní a rozhovory probíhaly v čilém, uvolněném a přátelském duchu.

Na první tematický okruh otázek vesměs všichni zúčastnění shodně odpovídali, že SHR vnímají jako špinavý, těžební, strukturálně a těžbou poškozený, průmyslový region s řadou sociálních problémů, avšak s velkým rozvojovým potenciálem. Nastartování jeho rozvoje shodně vidí v postupné transformaci regionu při zachování energetiky v udržitelné formě jako stěžejního oboru a dále ve využití místního potenciálu, rozvoji místního lidského kapitálu, zlepšování image SHR a polyfunkčním využitím regionu se zaměřením hlavně na rekreaci, zemědělství, lesnictví a vodohospodářství. Současně také na provádění revitalizací a resocializací území. V druhém tematickém okruhu otázek se respondenti shodli na špatně nastavené vzájemné komunikaci nejen všech úrovní veřejné správy, ale také mezi všemi důležitými aktéry rozvoje regionu. Jako řešení shodně nabízejí vytvoření společné platformy řešící problémy regionu složené ze zástupců všech aktérů. Jejím výstupem by pak mělo být konsensuální definování vize a cílů rozvoje SHR. Důraz také kladou na nastavení intenzivní spolupráce a komunikace mezi všemi úrovněmi veřejné správy, která bude na základě konsensu zpracovávat strategické a územně plánovací dokumenty. To se zatím nedaří zajistit s ohledem na skutečnost, že shodu na směru rozvoje nejsou zástupci veřejné správy schopni najít ani ve svých obecních řídicích orgánech natož v horizontální i vertikální rovině. Ve třetím tematickém okruhu se opět všichni respondenti shodli bohužel v negativním smyslu na velmi povrchních až žádných informacích ohledně řadu let používané Koncepci řešení ekologických škod Palivovým kombinátem Ústí s. p. Podobná byla situace kolem připravovaného evropského Fondu pro spravedlivou transformaci. Pouze zástupce Ústeckého kraje o něm měl podrobné informace, a to s ohledem na zapojení ÚK do procesu tvorby plánu jeho transformace zpracovávaného v úrovni Vlády ČR. Města a obce zapojeny nebyly. V posledním tematickém okruhu se všichni respondenti opět shodně vyjadřovali k nedostatečné a neintencionální aplikaci

a provádění RP Vládou ČR potažmo MMR ČR. Shodli se také na možných cestách, jak nastartovat rozvoj SHR s využitím postupné transformace regionu, jasně a konsensuálně stanovené vizí a cíli rozvoje SHR, využití místního potenciálu, zvyšování kvality lidského kapitálu, intenzivní komunikaci a spolupráci ÚK, měst a obcí, aktivního zapojení veřejnosti do rozvojových aktivit, provádění revitalizací a resocializací území a jeho polyfunkčním využití.

Všechny zjištěné skutečnosti z teoretické a praktické části diplomové práce byly převedeny do SWOT analýzy ve formě silných, slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Na základě jejich takto definovaných důležitých složek bylo rozhodnuto o vytvoření variant rozvojových strategií, které je možné použít k nasměrování a nastartování rozvoje SHR. Z nich byly vybrány dvě jako nejvhodnější s tím, že hlavní bude ofenzivní S - O strategie a k ní doplňková W – O strategie spolupráce. Obě preferují postupnou transformaci SHR. S – O Strategie je zaměřená na využití příležitostí k rozvoji pomocí silných stránek, kterých SHR nemá mnoho. Zato však skýtají řadu možností k využití rozmanitých rozvojových příležitostí i přes současné posunutí termínu ukončení těžby hnědého uhlí na rok 2038. Do té doby preferuje přípravné práce. Mezi ty nejdůležitější řadí nastavení intenzivní spolupráce všech důležitých aktérů s vlivem na rozvoj regionu, kterými jsou zástupci jednotlivých úrovní veřejné správy v horizontální i vertikální rovině, místních významných podnikatelských subjektů, veřejnosti i odborníků. K tomu může přispět jejich sdružení a zapojení do platformy, která bude řešit problémy a možnosti rozvoje regionu. Z ní pak vzejde konsensus na strategické vizí a cílech rozvoje SHR, které veřejná správa hierarchicky a s horizontální provázaností zapracuje do strategických a územně plánovacích dokumentů. Implementace bude snazší z důvodu rozsáhlých území regionu postižených těžbou uhlí, na kterých bude po jejím ukončení možné alokovat nejrůznější i inovativní rozvojové aktivity. Jako stěžejní základní obory staví strategie do popředí udržitelnou a obnovitelnou energetiku a polyfunkční využití území SHR s převahou zemědělství, lesního hospodářství, vodohospodářství i cestovního ruchu. V menší míře pak průmyslové zóny pro nové inovativní investory v oborech s vyšší přidanou hodnotou. Ke spolufinancování uvedených možností bude možné využít dotační prostředky ze strukturálních a investičních fondů a hlavně z Fondu pro spravedlivou transformaci. Součástí této strategie je důraz na větší zacílení rozvojových projektů a zvyšování kvality místního lidského kapitálu.

Spolu s S – O strategií bude nutné implementovat W – O strategii jako doplňkovou. Ta bude cílit na eliminaci slabých stránek regionu s pomocí využití příležitostí, které SHR nabízí. Mezi ty nejvíce rozvoj brzdící slabé stránky patří velmi špatně zpracované nebo vůbec neexistující strategické dokumenty řady obcí v území SHR. Jejich dopracováním a hierarchizací i horizontální provázaností s konsensuálně nastavenou vizí a cíli bude docíleno zapojení co možná největšího počtu důležitých aktérů majících vliv na implementaci rozvojových aktivit. Provázanost s územně plánovacími dokumenty veřejné správy je samozřejmostí. Správně stanovené cíle mohou přilákat významné investory. A právě pro jejich aktivitu bude nutné připravit území k jejich aktivitám nejen vymezením pozemků s potřebným účelem využití, ale také dobudování důležité dopravní a technické infrastruktury. Klíčovou roli ve strategii hraje podpora místních firem a rozvoj lidského kapitálu. Ze stěžejních oborů preferuje energetiku v udržitelné a obnovitelné formě i polyfunkční nastavení využití území regionu. W – O strategie současně podporuje zvyšování kvality života v SHR. Zde stěžejní úlohu má řešení sociálních problémů regionu vypořádáním se s četnými vyloučenými lokalitami. Dále pak vylepšováním image SHR tvorbou nových a ochranou starých hodnot v území, snížení nebo úplné zastavení jeho záporného migračního salda, vypořádání se s procesem suburbanizace obnovou i budováním nového těžbou poničeného venkovského prostoru. Vše výše uvedené podpoří lepší vnímání SHR místními obyvateli a lidmi mimo něj. Zároveň zvýší vnímání kvality života uvnitř regionu. Tento proces můžeme nazvat jako „návrat ke kořenům“.

Diplomová práce ukazuje, že i přes negativní vnímání SHR uvnitř i vně jeho území, množství problémů v podobě slabých stránek a hrozeb z vnějšího prostředí, lze správným inovativním definováním příležitostí, vhodně nastavenou rozvojovou strategií nastartovat rozvoj celého regionu i s malým množstvím stávajících silných stránek. Nutné je však vygenerování a rozložení rozvojových aktivit navržených v rámci stanovených cílů do dlouhodobého časového horizontu se zapojením co největšího možného počtu místních aktérů s vlivem na nastartování a udržení rozvojového směru s konsensuálně nastavenou vizí i cíli.

6 Seznam literatury

- [1] BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ, 2011. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace* [online]. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum [cit. 2020-07-15]. ISBN 978-80-246-1974-3.
- [2] MAIER, Karel, 2012. *Udržitelný rozvoj území* [online]. Praha: Grada [cit. 2021-02-21]. ISBN 978-80-247-7728-3.
- [3] *Urbanismus a územní rozvoj: Odborný časopis o územním plánování* [online], ©2010. 2010. Ústav územního rozvoje [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-05/03_regionalni.pdf
- [4] *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky: stav ke dni 31. prosince 2019* [online], 2020. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální [cit. 2020-08-12]. ISBN 978-80-88197-15-7. ISSN 1804-2422. Dostupné z: https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenska_pudniho_fondu_2020.aspx
- [5] DAY, Christopher, 2004. *Duch a místo*. Brno: ERA group, spol. s r. o. - Vydavatelství ERA. ISBN 80-865-1795-0.
- [6] TOMŠÍK, Karel, 2018. *Evropská integrace a environmentální ekonomika*. Vydání desáté. V Praze: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 978-80-213-2871-6.
- [7] HAMPL, Martin, 2005. *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Praha: DemoArt pro Univerzitu Karlovu, Přírodovědeckou fakultu. ISBN 80-867-4602-X.
- [8] SOUKUP, Alexandr, 2009. *Mezinárodní ekonomie: cvičebnice*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 978-80-213-1936-3.
- [9] MOLDAN, Bedřich, 2003. *(Ne)udržitelný rozvoj: ekologie - hrozba i naděje*. 2. vyd. V Praze: Karolinum. ISBN 80-246-0769-7.
- [10] PAVLÍK, Marek, 2016. *Podpora lokální ekonomiky: využití skrytých potenciálů v regionech*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-390-7.

- [11] STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK, 2009. *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-588-2.
- [12] BLAŽEK, Jiří, 2019. *Stavební zákon: s komentářem a souvisejícími předpisy*. 5. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, spol. s r.o. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-225-0.
- [13] JIRÁSEK, Petr, 2014. *Územní plánování*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta životního prostředí. ISBN 978-80-7414-820-0.
- [14] PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR, 2012. *Veřejný sektor - řízení a financování*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-936-4.
- [15] BICÍK, Ivan, 2010. *Vývoj využití ploch v Česku*. Praha: Česká geografická společnost. Geographica. ISBN 978-80-904521-3-8.
- [16] WOKOUN, René, Pavel MATES a Jaroslava KADERÁBKOVÁ, 2011. *Základy regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-304-9.
- [17] Mostecká pánev, 2001. In: *Wikipedia: otevřená encyklopedie* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mostecká_pánev
- [18] Územní limity těžby hnědého uhlí v severních Čechách. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2020-08-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Územní_limity_těžby_hnědého_uhlí_v_severních_Čechách
- [19] KADAŇ, Město. Územní plán Kadaně: Úplné znění po vydání 5. změny. In: *Mapový portál města Kadaně* [online]. Kadaň: GEOREAL, 2019 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: https://gis.mesto-kadan.cz/portal/Media/Default/UPD/kadan/uzemni_plan/5_zmena_pravni_stav/textova_cast.pdf

- [20] BRAŇANY, obec. Braňany 1. územní plán: 1. textová část. *Město Most: Územní plány Mostecka* [online]. WEBHOUSE, 2014 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://mapy.mesto-most.cz/portal/proxy/rest/services/Upd/UzemniPlanyObci/MapServer/0/2/attachments/902>
- [21] Evropská úmluva o krajině - překlad, ©2008-2020. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí [cit. 2020-08-07]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/\\$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf)
- [22] ZICHOVÁ, Kateřina. Fond pro spravedlivou transformaci: Kolik dostane Česko peněz a jak by je mělo využít? *EURACTIV* [online]. Praha: EU-Media, 2020 [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/fond-pro-spravedlivou-transformaci-kolik-dostane-cesko-penez-a-jak-by-je-melo-vyuzit/>
- [23] BLAŽEK, Jiří. Geografie - Sborník ČSG, č. 3/1999, str. 141 - 159: Regional Development Theories: A Vicious Circle. *Geografie: Česká geografická společnost 1984* [online]. Praha: Česká geografická společnost, 1999 [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <https://geografie.cz/104/3/>
- [24] ČERBA, Otakar. Historický vývoj geografie. *Internet Archive* [online]. San Francisco: Internet Archive, 2003-2004 [cit. 2020-07-31]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20090426091239/http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch02.html>
- [25] Historie vstupu České republiky do EU, 2010. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. MZV ČR [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html
- [26] Koncepce řešení ekologických škod: vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji, ©2008. *15 miliard v Ústeckém a Karlovarském kraji* [online]. Real & Projekt Most [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: http://www.15miliard.cz/cd_fnm_oprava/index.htm

- [27] MALÉ BŘEZNO, obec, ©2020. Malé Březno 1. územní plán: 1. textová část. *Malé Březno: Místní územní plán* [online]. Galileo Corporation, 2012 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.male-brezno.cz/e_download.php?file=data/dvoul_editor/296csright_6.pdf&original=%C3%9Azemn%C3%AD+p1%C3%A1n+Mal%C3%A9+B%C5%99ezno++TEXTOV%C3%81+%C4%8C%C3%81ST.pdf
- [28] Národní rozvojový plán 2004 - 2006, ©1994. *Národní vzdělávací fond* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: http://old.nvf.cz/esf/dokumenty/nrp_cz.pdf
- [29] Nová typologie městských a venkovských regionů NUTS 3 podle Evropské komise, ©2020. *Deník veřejné správy* [online]. Praha: Triada [cit. 2020-09-24]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6485296>
- [30] HORNÍ JIŘETÍN, obec. Obecně závazná vyhláška č. 0198: o závazbých částech Územního plánu sídelního útvaru Horní Jiřetín. *Horní Jiřetín: Územní plán* [online]. 1998 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <http://www.hornijiretin.cz/www/hornijiretin/fs/2-obecne-zavazna-vyhlaska.pdf>
- [31] STRUPČICE, obec, ©2014 - 2020. Opatření obecné povahy č. 1/2009: Změna č. 1 územního plánu obce Strupčice. *Chomutov: Územní plány obcí* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2009 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=_/i.000413/oop-c.-1-2009-zm-na-c.-1-uzemniho-planu-obce-strupcice.pdf
- [32] ČERNOVICE, obec, ©2014 - 2020. Opatření obecné povahy č. 1/2010: Územní plán Černovice. *Chomutov: Územní plány obcí* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2010 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=_/i.000384/oop-up-cernovice.pdf

- [33] UNITED, Nations. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development. *Schweizerische Eidgenossenschaft: Bundesamt für Raumentwicklung ARE* [online]. Bundesamt für Raumentwicklung ARE, 1987 [cit. 2020-09-23]. Dostupné z: https://www.are.admin.ch/are/en/home/sustainable-development/international-cooperation/2030agenda/un-_-milestones-in-sustainable-development/1987--brundtland-report.html
- [34] Politika územního rozvoje ČR, ©2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/MMR/media/MMR_MediaLib/Územní%20a%20bytová%20politika/Územní%20plánování/PUR%20ČR/2015_VI_8_cistopis_apur_1.pdf
- [35] MÁLKOV, obec, ©2014 - 2020. Právní stav ÚPO po vydání změny č. 2 Územního plánu obce Málkov. *Chomutov: Územní plány obcí* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2014 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=_/i.000363/uzemni-plan-obce-malkov---pravni-stav-po-vydani-zm-ny-c.-2.pdf
- [36] DUCHCOV, město. Právní stav územního plánu města Duchcov: po vydání změny č. 1 část A a B. *Duchcov: Územní plán* [online]. Duchcov: PCPOS s. r. o. a WEBHOUSE, 2013 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: https://www.duchcov.cz/assets/File.ashx?id_org=3371&id_dokumenty=7215
- [37] BŘEZNO, obec, ©2010. Program rozvoje obce Březno 2016 - 2022. *Březno: Program rozvoje obce Březno 2016 - 2022* [online]. Origine, 2016 [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://www.obecbrezno.cz/progres/lib/files.php?id=575>
- [38] CHOMUTOV, město, ©2014 - 2020. Rámcová strategie rozvoje statutárního města Chomutova pro období 2014 - 2024. *Chomutov: Strategické a koncepční dokumenty* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2014 [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=_/ms-rzm-strategie-rozvoje/ramcova-strategie-rozvoje-m-sta-2014-2024.pdf

- [39] WOKOUN, René, ©2020. Regionální politika: Výukový podklad pro 5RE305. *DOCPLAYER* [online]. DocPlayer.cz [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/2085552-Regionalni-politika-vyukovy-podklad-pro-5re305-rene-wokoun.html>
- [40] POSTRÁNECKÝ, Josef, ©2010. Regionální politika a regionální rozvoj v ČR. *Ústav územního rozvoje: Urbanismus a územní rozvoj* [online]. Ústav územního rozvoje, 5/2010 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-05/03_regionalni.pdf
- [41] EVROPSKÁ, komise, ©2005-2020. Rozpočet EU pro budoucnost: Regionální rozvoj a soudržnost po roce 2020: nový rámec v kostce. *EURPSKOP.CZ: Věcně o Evropě* [online]. Úřad vlády ČR [cit. 2020-07-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-new-framework-glance_cs.pdf
- [42] EVROPSKÁ, komise, ©2005-2020. Rozpočet EU pro budoucnost: Individuálnější přístup k regionálním potřebám. *EURPSKOP.CZ: Věcně o Evropě* [online]. Úřad vlády ČR [cit. 2020-07-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-tailored-approach-regional-needs_cs.pdf
- [43] ČERNOVICE, obec, ©2020. Rozvojový plán obce Černovice 2020 - 2023. *Obec Černovice* [online]. Galileo Corporation, 2020 [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://www.cernovice-ulk.cz/uredni-deska/vyhlasky-obce/rozvojovy-plan-obce-cernovice-2020-2023-1007.html?ftresult=strategick%C3%BD+p1%C3%A1n>
- [44] Směrnice mezirezortní komise: k řešení ekologických zátěží v rámci odstraňování starých ekologických škod vzniklých před privatizací hněhouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: <http://www.15miliard.cz/smernice.php>
- [45] KADAŇ, město, ©2000 - 2020. Strategický plán města Kadaně 2013: 2. aktualizace. *Město Kadaň: Strategický plán Kadaně* [online]. Kadaň, 2013 [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://www.mesto-kadan.cz/filemanager/files/450709.pdf>

- [46] BÍLINA, město, ©2000 - 2020. Strategický plán rozvoje města Bílina 2016. *Bílina: Strategický plán rozvoje města 2016 - 2020* [online]. 2016 [cit. 2020-10-05].
Dostupné z: <https://www.bilina.cz/cs/mesto-bilina/strategicky-plan-rozvoje-mesta-2016-2023.html>
- [47] DUCHCOV, město. Strategický plán rozvoje města Duchcov do roku 2020. *Duchcov: Strategický plán rozvoje Duchcova* [online]. Duchcov: PCPOS s. r. o. a WEBHOUSE, 2006 [cit. 2020-10-05]. Dostupné
z: https://www.duchcov.cz/assets/File.ashx?id_org=3371&id_dokumenty=2267
- [48] MOST, město. Strategický plán rozvoje města Mostu do roku 2020. *Město Most: Strategický plán rozvoje města Mostu do roku 2020, Aktualizace 2016 - 2020* [online]. WEBHOUSE, 2016 [cit. 2020-10-05]. Dostupné
z: <https://www.mesto-most.cz/strategicky-plan-rozvoje-mesta-mostu-do-roku-2020-aktualizace-2016-2020/d-26735/p1=74532>
- [49] MALÉ BŘEZNO, obec, ©2020. Strategický plán rozvoje obce Malé Březno. *Malé Březno* [online]. Galileo Corporation, 2016 [cit. 2020-10-05]. Dostupné
z: http://www.male-brezno.cz/e_download.php?file=data/editor/338cs_2.pdf&original=SPRO%20Male%CC%81%20Br%CC%8Cezno_na%CC%81vrhova%CC%81%20c%CC%8Ca%CC%81st.pdf
- [50] Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014 - 2020, ©2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2020-07-23].
Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf>
- [51] Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+, ©2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2020-08-31]. Dostupné
z: <https://mmr.cz/getmedia/58c57a22-202d-4374-af5d-cbd8f9454adb/SRR21.pdf.aspx?ext=.pdf>
- [52] Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027, 2014. *Ústecký kraj: oficiální web* [online]. Ústí nad Labem: WEBHOUSE [cit. 2020-09-01]. Dostupné
z: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1748711

- [53] OSEK, město. Střednědobý program rozvoje města Osek. *Osek* [online]. WEBHOUSE, 2005 [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://www.osek.cz/strednedoby-program-rozvoje-mesta/ds-1122>
- [54] POŘÍZEK, Jan, ©2018 - 2021. SWOT analýza a její využití. *Bridge: Ecommerce magazine* [online]. Bratiskava: Foust Agency, 2019 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://www.ecommercebridge.cz/swot-analyza-a-jeji-vyuziti/>
- [55] The New Rural Paradigm - Policies and Governance, ©2020. *OECD iLibrary: OECD Rural Policy Reviews* [online]. OECD [cit. 2020-08-08]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/the-new-rural-paradigm_9789264023918-en
- [56] STRNAD, František, ©1999 - 2020. Učebnicový příklad divoké privatizace: Mostecká uhelná je stále u soudu. *IDNES.cz: Zpravodajství* [online]. MAFRA, 2019 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/mostecka-uhelna-kauza-soud-privatizace.A190902_499175_domaci_zaz
- [57] Udržitelný rozvoj, ©2008 - 2020. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, ©2008-2020 [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj
- [58] VYSOKÁ PEC, obec, ©2014 - 2020. Úplné znění Územního plánu Vysoká Pec: po vydání změny č. 3. *Chomutov: Územní plány obcí* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2020 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=_/i.000375/textova-cast---uplne-zn-ni-po-vydani-zm-ny-c.-3.pdf
- [59] Usnesení vlády České republiky ze dne 10. září 2008 č. 1176: k územně ekologickým limitům těžby hnědého uhlí v severočeské hnědouhelné pánvi, ©2009-2020. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR [cit. 2020-08-20]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORN97ANG74L>
- [60] Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2015 č. 827: k řešení dalšího postupu územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách, ©2009-2020. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR [cit. 2020-08-21]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOAA3RKBT3O>

- [61] Usnesení Vlády České republiky ze dne 30. října 1991 č. 444: ke zprávě o územních ekologických limitech těžby hnědého uhlí a energetiky v Severočeské hnědouhelné pánvi, ©2009-2020. *Vláda České republiky* [online]. Praha: Vláda ČR [cit. 2020-08-19]. Dostupné z: https://albatros.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/7DCED4838DD30F36C12571B6006B9ABD
- [62] BÍLINA, město, ©2000 - 2020. Územní plán Bílina. *Bílina: Územně plánovací dokumentace Bílina* [online]. 2012 [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://www.bilina.cz/filemanager/files/320291.pdf>
- [63] BŘEZNO, obec, ©2014 - 2020. Územní plán Brezno: Textová část - úplné znění po vydání změny č. 1. *Chomutov: Územní plány obcí* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2019 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=_/i.000355/up-brezno_uplne-zn-ni-po-z1.pdf
- [64] LEDVICE, obec, ©2020. Územní plán Ledvice. *Ledvice: Územní plán* [online]. WEBHOUSE, 2014 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: https://www.ledvice.cz/assets/File.ashx?id_org=7984&id_dokumenty=1001
- [65] OSEK, město. Územní plán Oseka: Textová část územního plánu. *Osek: Územní plán* [online]. WEBHOUSE, 2010 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: https://www.osek.cz/assets/File.ashx?id_org=11298&id_dokumenty=9936
- [66] MARIÁNSKÉ RAČICE, obec, ©2020. Územní plán sídelního útvaru Mariánské Račice: Změna č. 3 - Odůvodnění územního plánu. *Mariánské Račice: Územní plánováví* [online]. Mariánské Račice: ANTEE, 2010 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://www.marianskeradcice.cz/file.php?nid=2029&oid=3087380>
- [67] SPOŘICE, obec, ©2014 - 2020. Územní plán Spořice. *Chomutov: Územní plány obcí* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2017 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=_/i.000411/oop-c.1-2017---uzemni-plan-sporice.pdf

- [68] VRSKMAŇ, obec, ©2014 - 2020. Územní plán Vrskmaň: Úplné znění územního plánu po vydání změny č. 2. *Chomutov: Územní plány obcí* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2018 [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: http://www.chomutov-mesto.cz/?download=/_i.000370/uzemni-plan-vrskman---uplne-zn-ni.pdf
- [69] Územní plány Mostecka. *Město Most: Územní plán města Mostu* [online]. WEBHOUSE [cit. 2020-10-13]. Dostupné z: <https://mapy.mesto-most.cz/portal/WAB?cfg=uzemni-plany>
- [70] ARTIM, Michal, Zdeňka HLADIŠOVÁ, Marek CHMELARĚ a Daniel RYCHLÝ, ©2010. Vývoj územně plánovací činnosti v ČR. *Ústav územního rozvoje: Urbanismus a územní rozvoj* [online]. Ústav územního rozvoje, 5/2010 [cit. 2020-07-21]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-05/14_vyvoj%20uzemne.pdf
- [71] Zákon 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ©2010-2020. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS [cit. 2020-08-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114#cast2>
- [72] Zákon 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon): § 36, odst 1, ©2010. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. AION CS [cit. 2020-07-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183#cast3>
- [73] Zákon 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, ©2010. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. AION CS [cit. 2020-07-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-248/zneni-0>
- [74] Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje, 2009. *Ústecký kraj: oficiální web* [online]. WEBHOUSE [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1747912
- [75] *Český statistický úřad: krajská správa ČSÚ v Ústí nad Labem* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xu/statistiky>
- [76] *Databáze strategií: Portál strategických dokumentů v ČR* [online], ©2020. Národní síť zdravých měst České republiky [cit. 2020-07-21]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/>

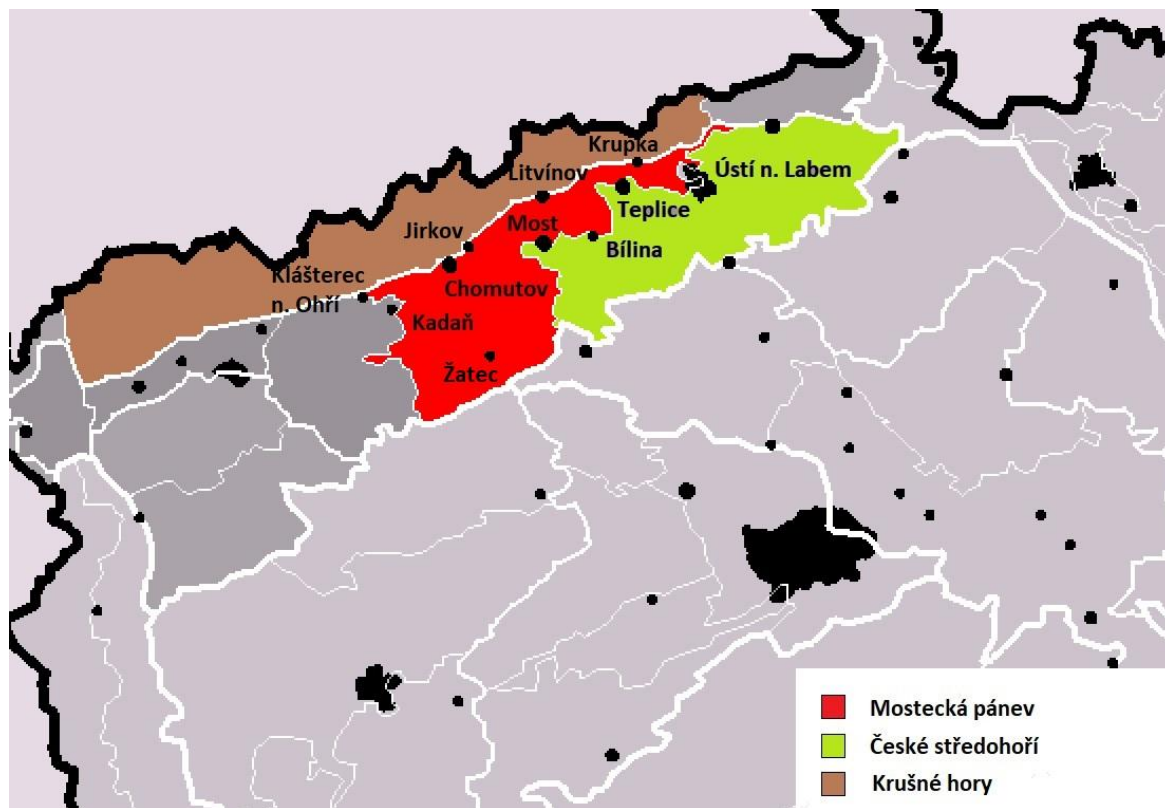
- [77] *DotaceEU.cz: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR* [online], ©2020. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/uvod>
- [78] *EUROSKOP.CZ: Věcně o Evropě* [online], ©2008. Praha: Úřad Vlády České republiky [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/>
- [79] *Historie lidstva: průvodce dějinami našeho lidstva* [online], ©2008. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://dejepis.pajka.info/index.php>
- [80] *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online], ©2020. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/uvod>
- [81] *PKÚ: Palivový kombinát Ústí, s. p.* [online], ©2020. Ústí nad Labem: Palivový kombinát Ústí, s. p. [cit. 2020-08-20]. Dostupné z: <https://www.pku.cz/>
- [82] *Principy a pravidla územního plánování: Internetová příručka* [online], ©2001-2020. Brno: Ústav územního rozvoje [cit. 2020-08-03]. Dostupné z: http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571#index_B
- [83] *Udržitelný rozvoj* [online]. [cit. 2020-12-27].
- [84] *Vláda České republiky - Strategie Evropa 2020: Strategie Evropa 2020* [online], ©2009. Praha: Vláda ČR [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020-78695/>
- [85] *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online], 2001. San Francisco: Wikimedia Foundation [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavní_strana
- [86] *Zákony pro lidi* [online], ©2010-2020. AION CS [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

7 Seznam příloh

Příloha 1: Mostecká pánev.....	162
Příloha 2: Vymezení obcí dotčených těžební činností v ÚK.....	163
Příloha 3: Současný a maximálně možný rozsah lomového dobývání v SHR před prolomením ÚEL v roce 2015.....	164
Příloha 4: Otázky pro polostandardizované interview	165

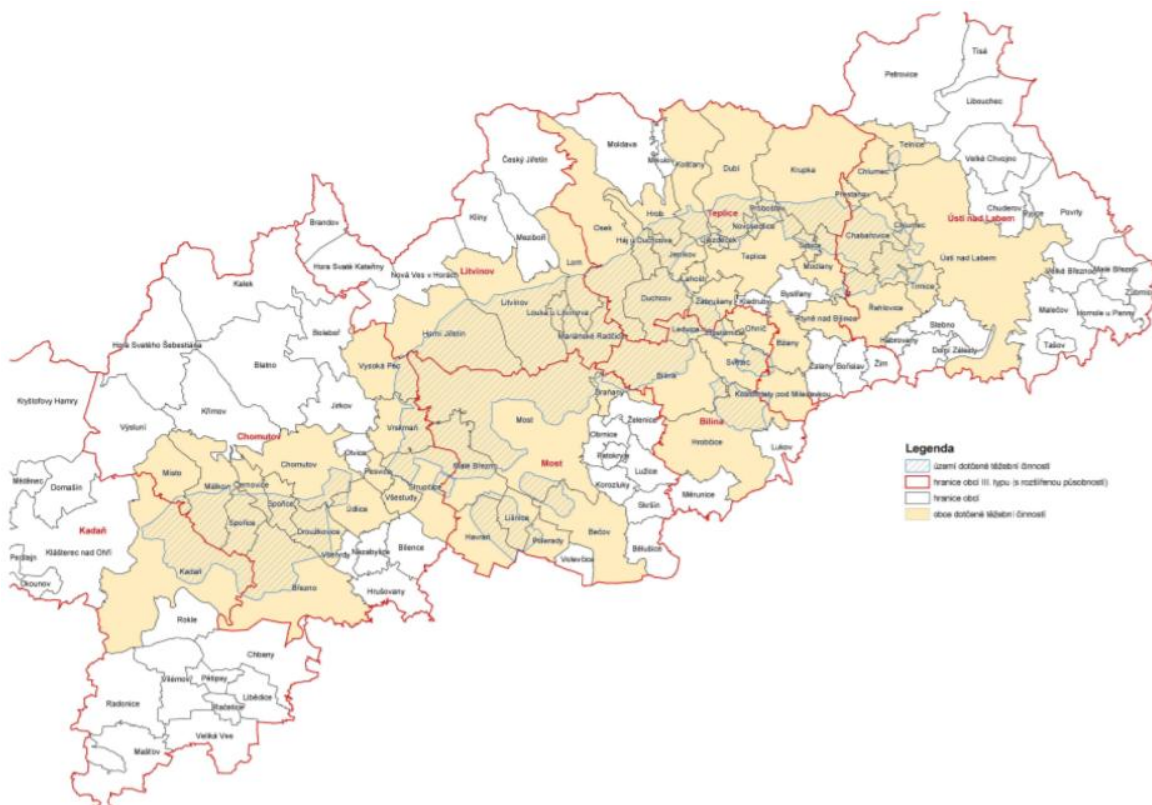
8 Přílohy

Příloha 1: Mostecká pánev

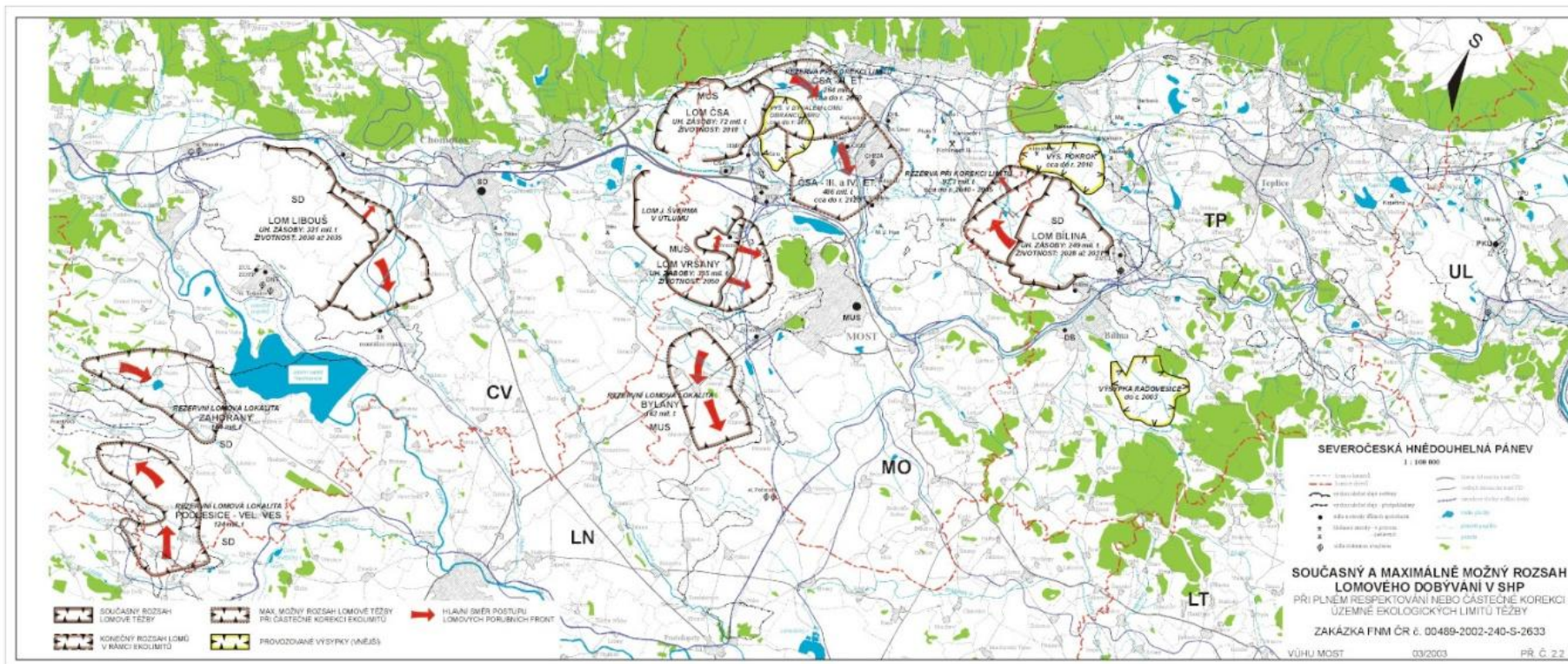
Zdroj: vlastní

Příloha 2: Vymezení obcí dotčených těžební činností v ÚK

Zdroj: Ministerstvo financí

Priloha 3: Současný a maximálně možný rozsah lomového dobývání v SHR před prolomením ÚEL v roce 2015

Zdroj: Koncepce řešení ekologických škod

Příloha 4: Otázky pro polostandardizované interview

- 1) Co se Vám vybaví, řekne-li se SHR?
- 2) Jak ho vnímáte Vy osobně?
- 3) Jak je vnímán všeobecně v rámci celé ČR?
- 4) Kterým směrem vidíte nejlepší cestu k jeho rozvoji?
- 5) Je jeho rozvoj pro Ústecký kraj důležitý?
 - Kladná – jak moc?
 - Záporná – proč?
- 6) Panuje na tomto vašem směřování shoda ve vedení ÚK?
- 7) Je toto směřování sledováno v ÚPD a strategických dokumentech Vaší instituce?
- 8) Projednáváte Vaše záměry směřování s institucemi nižšího nebo vyššího řádu?
 - V případě kladné odpovědi – jakou formou?
 - V případě záporné odpovědi – Proč se tomu tak neděje?
- 9) Probíhá komunikace a společná koordinace záměrů mezi jednotlivými obcemi ORP, popřípadě ORP, obcemi a ÚK? (podle úrovně instituce, jejímuž zástupci bude otázka kladena)
 - Kladná odpověď – Proč tomu tak není?
- 10) Jaká je míra participace obyvatel ÚK (popř. města, obce)? (= úroveň nehmotných hodnot)
 - Proč se zapojují málo?
 - Proč se zapojují intenzivně?
- 11) Máte povědomí, jestli jsou ÚPD a SD v souladu s nadřazenými?
 - Záporná – Proč?
- 12) Znáte Konceptci řešení ekologických škod?
 - V případě kladné odpovědi – Víte kam je v ní směřován rozvoj SHR?

13) Znáte Fond pro spravedlivou transformaci?

- V případě kladné odpovědi – Jak se na jeho fungování Vaše instituce připravuje

14) Jaký je přístup Vlády ČR k regionální politice v ČR a SHR?

15) Věnuje z Vašeho pohledu Vláda ČR problematice SHR dostatečnou pozornost?

16) Co je z Vašeho pohledu nejdůležitější pro udržení požadovaného směru rozvoje SHR?